

adoptione ejus, et spiritum per quem adoptati sumus, custodiamus in nobis. Vidit ergo prævaricationem Israel prævaricatrix Juda, quæ non servavit pactum quod cum Deo fecerat: *Et vidit quoniam de omnibus, in quibus mœchabatur, comprehensa est, illa generatio.* Omnia quippe quæ passus est Israel, nos qui sumus Juda, legentes in sacris voluminibus, invenimus quoniam de omnibus^a quibus comprehensa est, in quibus mœchabatur habitatio Israel, dimisit eam Dominus, et dedit ei libellum repudii. Et cum deberemus ex his quæ illi passi sunt, nos ad mellora converti, et inspicere quod^[Al. quia] illi propter peccata traditi sunt captivitati, et interfecit ab inimicis, et civitates eorum igni exustæ sunt: cum itaque, ut diximus, hæc nobiscum deberemus^[Al. deberimus] reputare, quia si Deus naturalibus ramis non pepercit, quantum magis nec nobis parcet? si illos qui de patriarcharum genere descendebant, sic propter peccata dimisit, quid nos necesse sit vocatos ex gentibus pati? nihil horum reputamus, et ideo nos vocatos ut illi inlentur^a ad zelum, videntes servos aliquando^[Al. quondam], liberos, ignobiles aliquando, nunc Dei filios. Si autem illi tanta passi sunt, quante magis nos, si peccaverimus, pejora patiemur? In quibus mœchabatur habitatio domus Israel, dimisi eam, et dedi ei libellum repudii in manus ejus, et non timuit prævaricatrix Juda hæc, quæ fecit habitatio Israel, quia dimisi eam, 375 et dedi ei libellum repudii. Nec timuit prævaricatrix Juda, ut ne ipsa propter peccata sua, simili^a sustineret. Si quis nuper emptus domum emptoris et domini superit in gressibus, seisciscitur ab aliquo conseruo, quis de prioribus servis offenderit dominum, quid promeruerit: et si voluerit in domo domini perseverare, cavet ea facere, quæ eos fecisse audit^[Al. audivit], qui verberibus et igrmentis, et relegatione digni exstiterunt. Deinde diligentissime inquirens quid fecerunt illi qui libertatem a domino meruerunt, omni labore nititur, ut ea faciat, quæ eos fecisse cognovit. Et nos itaque qui non eramus servi Dei, sed idolorum, et demanum, et peccata ex gentibus congregati

A credidimus in Christum, legamus Scripturas, videmus quis justificatus sit, quis offenderit Deum, et cum omni observatione nitamur ea facere quæ iuste legimus fecisse, et caveamus in hoc incidere in quæ inciderunt hi qui traditi sunt captivitati, et ejeti de hereditate Dei. *Et non timuit prævaricatrix Juda, ad [Al. et] abiit, et fornicata est et ipsa.* Post fornicationem, in qua prius^[Al. primus] cœruit Israel, fornicata est etiam Juda. *Et facta est fornicatio ejus in nihilum, et mœchabatur in ligno [Al. lignum] et lapide [Al. lapidem].* Quando peccamus duro contra Deum corde, nihil aliud facimus, nisi cum lapide fornicamur. Quando in^b voluptate peccamus, mœchamur subtus omne lignum nemorosum. *Et in his 376 omnibus non est conversa ad me prævaricatrix Juda ex toto corde suo, sed in mendacio.* Et nos conversi sumus ad Dominum; sed quia non ex toto corde conversi, dicitur: *Non est conversa ad me prævaricatrix Juda ex toto corde suo, sed in mendacio.* Naque vero ait: *Non est conversa ad me prævaricatrix Juda et tacuit; sed, Non est, inquit, conversa ad me prævaricatrix Juda ex toto corde suo, verum in mendacio; ut ostenderet eos qui convertuntur, si non ex toto corde convertuntur, in mendacio, non in veritate converti.* Quapropter legamus veteris Testamenti historias, et prophetas, et si quos justificatos invenimus, imitemur ea, per quæ illi justificati sunt. Legamus Evangelia, et omne novum Testamentum. Legamus apostoli Pauli Epistolas universas, et scribamus in cordibus nostris, viventes juxta præcepta ecclesie, ut non tradatur et nobis libellus repudii, sed ophæredes^[Al. hæredes] efficiamur cum Christo Jesu, et videbimus quod plenitudo gentium Ecclesiam Dei introeunte, in novissimis salvetur Israel, secundum illud electulum: *Cum autem plenitudo gentium introierit, tunc omnis Israel salvus erit, et fiet unus grex, et unus pastor (Rom. xi, 25; Joan. x, 10),* docens in commune populum suum magnificare omnipotentiam^d Dominum cum Christo Jesu, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum, Amen.

^a Mutius sensus, aut verius nullus erat in antea vulgatis libris, de omnibus mœchabatur habitatio, etc. prætermisissis hisce, quæ ex Rabani lectione substitimus, quibus comprehensa est, in quibus mœchabatur, etc. Restitutam hoc pacto lectionem comprobabat Græcus ipse archetypus, *ὅτι περὶ πάντων αὐτῶν ἐλήθη ἡ κατοικία τοῦ Ἰσραὴλ, ἐν ὧς ἔμοιχάτο.*

^b Rabanus, voluntate, quod et mss. Reg. penes Huetium præferunt; tum erat, peccavimus, pro, peccamus: in Græco est, *ἔταν ἀμαρτάνωμεν.*
^c Mss. Reg. apud Huetium, et plenitudine gentium Ecclesiam Dei introeunte, novissimis salvetur Israel.
^d Confer Huetium Origenianorum lib. ii Quæst. 3, num. 29, sub finem.

INCIPIUNT HOMILIÆ XIV IN EZECHIELEM.

HOMILIA PRIMA.

De prima visione Ezechielis (Cap. 1).

377. Non omnis qui captivus est propter peccata sustinet captivitatem. Nam cum omnis multitudo Judæorum causa peccati derelicta fuerit a Deo, et captivitatem sustinens comprehensa sit a Nabu-

chodonosor, atque ejeta de terra sancta, in Babyloniã usque perducta sit: pauci tamen justi, qui erant in populo non ob culpam suam sustinuerunt captivitatem, sed ob id ne peccatores, qui fuerant jugo captivitatis oppressi, omnino subsidium non haberent, Fingamus quippe, peccatoribus in Babyloniã ductis, justos in antiquis finibus residere: sicut

ut numquam peccatores remedium consequerentur. Disposuit igitur clemens et benignus, et hominum amator Deus inter supplicia quibus peccatores punit, etiam visitationis suæ miscere pietatem, nec immoderata poena miseros premere. Sempiternus talis est Deus noster, excruciat nocentes, sed quasi pius pater tormentis clementiam sociat. Si autem vis agnoscere vera esse, quæ dicimus, vide quid acciderit in Ægypto a fame. Si voluisset interficere tantum Ægyptios, et punire cruciatos in septennali fame, fecisset utique quod voluerat, et neque Joseph in Ægyptum descendisset, neque Pharaon vidisset somnium de his, quæ Ægypto fuerant eventura, nec regi fuisset ostensum a principe vinariorum, esse quendam, qui possit regi somnium interpretari. Nunc vero, ut cernis, Deus flagellat quasi pater, parit autem **878** non solum Israel, verum et Ægyptiis, cum alieni sint ab eo, propter propriam mansuetudinem. Et manifestum est quia boni Dei opus super eos exerceatur, dum Joseph descendit in Ægyptum, dum Pharaon somnium admonetur, dum princeps vini interpretem indicat, dum interpretes disserit vasa, atque ita ubertatis tempore, frugibus congregatis, posterioris famis penuria vincitur. E quibus omnibus perspicuum est non esse immoderatam iram, quæ ab hæreticis in Creatore reprehenditur. Peteramus quidem multas historias retere ad hæc probanda quæ dixi, sed ne videar a proposito recedere, compendium facio sermonis. Propositum quippe mihi est explanare de eo, quod propter peccata sua captivus abductus sit populus Israel. Et ne forte aliquis arbitretur peccatores a Deo traditos, ab eo ulterius non gubernari, et semel in captivitate redactos, ultra dispensationem ejus, et misericordiam non mereri, præsentem locum diligentius consideremus. Daniel non peccavit, Ananias, Azarias, Misael a peccato immunes fuerunt, et tamen captivi effecti sunt, ut ibi positi captivum populum consolarentur, et per exhortationem vocis suæ penitentes in Jerusalem restituerent castigatos pro tempore. Septuaginta quippe annis servitutis supplicia perpenderunt, ac sic deinde in sedes proprias reversi sunt, quia sapientia prophetarum sermo doctus apud eos sublevarat. Verum non solum hi quatuor **879** in captivitate propheta exstiterunt, sed et Ezechiel unus ex eis fuit, et Zacharias filius Barachie captivitatis tempore sub Darío rege cecinit. Invenimus etiam Aggeum multosque alios prophetarum iisdem prophetasse temporibus, ex quibus indicatur, Deum non tantummodo punire peccantes, verum et misericordiam miscere suppliciis. Quod si dubites, audi voces tormenta patientium, quomodo sacratum, et in cruciatibus suis elementiam Dei eloquantur: *Cibabis nos pane lacrymarum, et potabis nos in lacrymis et in mensusa.* Non sit indifferentes, in lacrymis; sed, in lacrymis et in mensusa. Misericordia Dei in pondere. Si non esset utile conversioni peccantium

A adhibere tormenta peccantibus, nunquam misericors et benignus Deus poenis scelera puniret: sed quasi indulgentissimus pater ob hoc corripit filium, et erudit: quasi providentissimus magister ita severitate frontis lascivum discipulum castigat, ne amarum se sentiens pereat. Vide Salomonem sapientissimum omnium, quid de Dei correptionibus suspicetur: *Fili, noli esse pusillanimis in disciplina Dei, neque deficias correptus ab eo (Ecc. vii). Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium quem recipit. Nullus est enim, inquit Apostolus, filius, qui cum peccaverit, non flagelletur a patre.* Et ad hoc mirabiliter addidit dicens: *In disciplina perseverate. Tamquam filiis vobis offert se Deus (Hebr. xii).* Quis enim filius, qui non corripitur pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, adulterini, et non filii estis. Sed sit [Al. si] forsitan aliquis, qui ipso nomine iræ offensus criminetur eam in Deo. Cui respondebimus, non tam iram esse iram Dei, quam necessariam dispensationem. Audi quod sit opus iræ Dei, ut arguat, ut corrigat, ut emendet: *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me (Psal. vi).* Qui hæc loquitur scit Dei furorem non esse inutilem ad sanitatem, sed ad hoc adhiberi ut curet ægrotantes, ut emendet eos, qui sermonem ejus audire contempserunt. Idcirco nec deprecatur ne talibus remediis emendetur, ne cum poenali medela recipiat pristinum sanitatem, quasi si servus jam inter flagella positus, **880** Dominum precetur, repromittens ei se imperata facturum, et dicat: *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me.* Omnia quæ Dei sunt, bona sunt, et meremur corripi. Ausculta quid dicat: *Arguam eos in auditu angustiarum eorum.* Ideo audivimus ea, quæ de tribulatione sunt, ut emendemur. In maledictis quoque Levitici scriptum est: *Si post ista non obedierint, neque conversi fuerint ad me, apponam eis plagas septem super peccata eorum. Si autem post hæc conversi non fuerint, emendabo eos (Levit. xxvi).* Omnia Dei, quæ videntur amara esse, in eruditionem et remedia proficiunt. Medicus est Deus, pater est Deus, dominus est, non asper, sed lenis est dominus. Si veneris ad eos, qui poeniti sunt secundum eloquia Scripturarum, compone Scripturas Scripturis, ut et te Apostolus docet, et videbis ibi dulcissima esse, ubi amarissima existimantur. Scriptum est in propheta: *Non vindicet bis in idipsum in iudicio (Num. i).* Vindicavit semel in iudicio per diluvium (Gen. vii, 19), vindicavit semel in iudicio super Sodomam et Gomorrhã, vindicavit semel in iudicio super Ægyptum, et sexcenta milia Israelitarum (Exod. xiv). Noli existimare quod hæc ultio poenæ tantum fuerit peccatoribus, quasi post mortem, et supplicia harum a supplicio excipiendi sint. Punitiones sunt in præsentem, ne in futuro jugiter punirentur. Cerne pauperem in Evangelio, squalore et penuria premitur, et postea in Abrahamæ sinu requiescit,

* Corrupte adulteri legebatur pro adulterini, et mox si pro sit.

Recepit mala sua in vita sua (Luc. xvi). Unde scis an receperint, qui in diluvio sunt necati, mala sua in vita? Unde nosti utrumne restituta sint Sodomæ et Gomorrhæ mala sua in vita sua? Audi testimonium Scripturarum. Vis Testamenti veteris testimonium discere? vis novi edocere? *Restituetur Sodomæ in antiquum*: et adhuc dubitas an bonus sit Dominus puniens Sodomitas? Tolerabilis erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die iudicii, dicit Dominus miserans Sodomitas (*Mar. vi*). Benignus ergo est Deus, clemens est Deus. Solem suum vere oriri facit super bonos et malos: et pluit vere super justos et injustos: non solum hunc, quem oculis cernimus solem, sed et illum solem, qui oculis mentis aspicitur. Ego malus eram, et ortus est **881** mihi sol justitiæ. Ego malus eram et venit super me pluvia justitiæ (*Matth. v*). Bonitas Dei est etiam in his, quæ amara existimantur. Igitur in civitate constitutus est Prophetes, et cerne quæ videat, ne dolores sentiat captivitatis (*Ezech. i*). Deorsum videt labores, sed sursum elevans oculos, apertos suspicit cælos, ærni sibi reserata cœlestia, videt similitudinem gloriæ Dei, videt quatuor animalia, de quibus multus sermo, et difficilis interpretatio est. Cernit aurigam quatuor animalium. Cernit rotas se invicem continentes. Auriga quatuor animalia non totus est igneus, sed pubetenus a pedibus, et exinde usque ad summum electri fulgore rutilat. Non enim solum tormenta habet Deus; sunt in eo etiam refrigeria. Punit peccatores; sed per ea mysteria, quæ deorsum sunt. Neque enim Propheta ignem vidit in capite, aut in his membris, quæ a lumborum confinio ad summa consurgunt. Igneus est Dominus; sed a renibus usque ad pedes, ut demonstret eos, qui in generatione versantur, igne indigere. Renis quippe coitus significatio est. Adhuc in lumbis Abraham patris erat Levi, quando ei occurrit Melchisedec (*Hebr. vii*.) Et in psalmo dicitur: *De fructu lumbi tui ponam super sedem meam (Ps. cxxxii)*. Igneus est a renibus usque ad deorsum Dominus. Generationis enim et libidinis opera gehennæ suppliciiis corripuntur. Igneus est Deus; sed non totus est igneus: superiora ejus electrum sunt. Electrum non solum argento, verum et auro pretiosius est. Electrum autem pro exemplo fulgoris Scriptura posuit,

^a Paria habet lib. I, de principiis cap. 1, quæ huc referræ opere pretium est: *Quid enim, inquit, consumet Deus secundum hoc, quod ignis est? Numquidnam putabitur consumere materiam corporalem ut est lignum vel fenum, vel stipula: et quid in hoc dignum de Dei laudibus dicitur, si Deus ignis est hujusmodi materias consumens? Sed si consideremus quia Deus consumit quod exterminat: si consumit malas mentium cogitationes, consumit gesta turpia, consumit desideria peccati, cum se credentium mentibus inserit, et eas animas, quæ verbi ejus ac sapientiæ efficiuntur capaces, una cum Filio suo inhabitans, secundum quod dictum est: *Ego et pater veniemus, et mansionem apud eum faciemus, omnibus eorum vitiis passionibusque consumptis, sibi eas sequere dignum efficit templum.* Ita et homil. 2 in Cantic. Cantic.: *Denique ob hoc Deus noster ignis dicitur esse consumens,**

non quod Deus vere electrum sit. Et quomodo non est tale electrum Deus, quale videbatur: sic non est talis ignis, qualis a renibus usque ad pedum finem apparuit. Ignis iste consumit, et non est appositum quid consumat, ut tu quærens reperias, quid sit illud, quod a Dei igne consumitur. **882** Deus noster ignis consumens est (*Deut. iv*). Quid consumit^a ignis iste? Non ligna, quæ cernimus, non sensibile fenum, non stipulam, quæ videtur: sed si superædificaveris fundamento Jesu Christi opera peccati ligna, opera peccati fenum, opera peccati inferiora stipulam, venit ignis, et universa ista examinat (*I Cor. iii*). Quis est iste ignis, quem Lex prædicat, et Evangelium non tacet? Uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Quis est, Apostole, ignis iste, qui probat opera nostra? Quis est ignis iste sic sapiens, ut custodiat aurum meum ut argentum meum splendidius ostendat, ut illæsum relinquat eum, qui in me est lapidem pretiosum, ut mala tantum consumat quæ feci, quæ superædificavi ligna, fenum, stipulam? Quis est iste ignis? *Ignem veni mittere super terram, et^b quam volo ut accendatur (Luc. xii)*. Jesus Christus dicit, *quam volo ut jam accendatur.* Bonus enim est, et novit quia si ignis iste fuerit accensus, malitia consumetur. Scriptum est in Prophetis: *sanctificavit eum in igne ardenti, et voravit tanquam fenum silvam (Zach. xiii)*. Et rursum: *Emittit Dominus Sabaoth in tuum honorem contumeliam, et in tuam gloriam ignis ardens accenditur*, id est, ut tu glorificeris emittitur ignis in opera peccatorum tuorum. Vis adhuc a Propheta discere, quia tormenta boni Dei sint ad utilitatem eorum, qui ea sustinent, constituta? Ausculta eundem prophetam dicentem: *Habes carbones ignis, sedebis super eos: ii erunt tibi adjutorio (Esai. lvii)*. Hæc oportebat abscondere, et in medium non proferre, sed^c hæretici nos impellunt, ut celanda efferamus in publicum, quia tecta sunt utiliter apud eos, qui adhuc parvuli juxta animæ ætatem sunt, qui metu indigent magistrorum, minis et terroribus corripendi sunt, et possint consequi bonitatem, ut per amara remedia a vulneribus peccatorum aliquando desistant. **883** Semper enim sacramenta Dei propter parvulos auditores velaminibus quibusdam operiuntur. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti*

^d et nihilominus lux in quo tenebræ non sunt, lux sine dubio justis, et ignis efficitur peccatoribus, ut consumat in eis omne, quod in anima eorum corruptibilitatis aut fragilitatis invenerit.

^b Confer quæ inferius ad hunc Evangelii locum in homilia 5 laudatum observamus.

^c Puta Simonis, Valentini, Cerdonis aliorumque id genus hæreticorum asseclas, qui duo principia, sive duos deos statuebant: alterum malum, tametsi justum, mundi conditorem, Legis opificem: bonum alterum, Christi patrem, et novi Testamenti auctorem. Adversus horum vesaniam contra cum alii Patres, ut sunt Tertullianus et Irenæus, tum præcipue Origenes passim velitatur, ut illi damnandæ ac confutandæ solertissimus audiat ab auctore dialogi *de recta in Deum Fide*.

timentibus te. Legis et Prophetarum Deus abscondit multitudinem bonitatis suæ non diligentibus, sed timentibus se. Pærvuli quippe sunt, nec possunt cum emolumentæ suo discere quod amentur a Patre, ne dissolvantur, ne despiciant bonitatem Dei. Quapropter cum audieris de populi captivitate, credero quidem vere accidisse eam juxta historiæ fidem, sed in signum rei alterius præcessisse, et subsequens significasse mysterium. Nam et tu, qui vocaris fidelis, qui conspicias pacem, Christus quippe pax nostra est, in Jerusalem commoraris. Si autem peccaveris derelinquet te visitatio Dei, et traderis captivus Nabuchodonosor, et traditus duceris in Babylonem. Cum enim confusa fuerit anima tua a vitiis, et perturbationibus, abduceris in Babylonem, quoniam *Babylon confusio* interpretatur. Etsi rursum pœnitentiam egeris, et per conversionem veri cordis misericordiam Dei impetraveris, mittitur tibi Esdras, qui te reducat, et ædificare faciat Jerusalem. Esdras quippe interpretatur *adjutor*, et mittitur tibi verbum juvenans, ut revertaris in patriam tuam. Sacramentum est et id quod in ænigmate et a Daniele dicitur, et ab Apostolo abscondente pariter et revelante narratur: *In Adam omnes morimur, et in Christo omnes vivificamur* (I Cor. xv). Fuit quippe Adam in paradiso, sed serpens captivitatis ejus causa exstitit, et fecit, ut ejiceretur sive de Jerusalem, sive de paradiso, et veniret in locum hunc lacrymarum. Serpens hostis est contrarius veritati. Contrarius autem non a principio creatus est, neque statim super pectus, et ventrem suum ambulavit, neque fuit ab initio maledictus. Sicuti Adam et Eva non statim ut facti sunt, ^a non peccaverunt: ita et serpens fuit aliquando non serpens, cum in paradiso deliciarum moraretur. Unde postea corruens ob peccata meruit audire: *Tu signaculum similitudinis, corona decoris in paradiso Dei natus es, donec inventa est iniquitas in te, ambulasti immaculatus in omnibus* 884 *vitis tuis* (Ezech. xxviii). De quo etiam Job memorat, quia in conspectu omnipotentis Dei superbiit: *Cecidit quippe de cælo lucifer, qui mane oriebatur, contritus est super terram* (Job xi). Vide consonantiam prophetici Evangelicique sermonis. Prophetes dicit: *Cecidit de cælo lucifer,*

^a Rectius hinc amoveas alteram negandi particulam, ut sensus constet.

^b Prælusisse Origenem Pelagio, notum: suntque adeo caute hoc tum ejusmodi alia ejus legenda dogmata.

^c Audi ipsum Origenem hujus appellationis, quæ *ἰσοχρῆ* Christus *Filius hominis* dicitur, causam edisserentem in commentar. in Matthæum cap. xxii, ex Latina interpretatione: *Causam reperire possumus, propter quam *υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου* (Filius hominis) vel *υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου* (Filius hominis) se ipse sospitator frequenter appellat, quod quemadmodum hominum curam gerens Deus homo in parabolis dicitur, et quodammodo fortasse efficitur: ita et Servator, qui *Filius Dei* primo et præcipue est, Deus quoque est, et *Filius amoris ipsius, et imago Dei invisibilis, sed in eo quod primo ipse præcipue est, non permanet; at juxta illius administrationem, qui homo, in parabolis dicitur, revera autem Deus est, Filius hominis efficitur, imitando Deum, cum homines regit,**

A qui mane oriebatur, contritus est super terram (Isa. xiv). Jesus loquitur: *Videbam Satanam, quasi fulgur de cælo cadentem* (Luc. xviii). In quo differt dicere fulgur aut luciferum de cælo ruentem? Quod ad rem pertinet, omnis consonantia de cadente est. Deus quippe mortem non fecit, nec malitiam operatus est. Liberum arbitrium et homini, et Angelo ad universa permisit. Hic jam intelligendum est, quomodo per arbitrii libertatem, alii ad honorum conscenderint summitatem, alii corruerint in malitiæ profundum. Tu vero, homo, quare non vis arbitrio te tuo derelictum? Quare ægre fers niti, laborare, contendere, et per bona opera te ipsum causam tuæ fieri salutis? An magis te delectabit dormientem, et in otio constitutum æterna prosperitate requiescere? *Pater meus*, inquit Dominus Jesus Christus, *usquemodo operatur, et ego operor* (Joan. xv); et tibi displicet operari qui ad opera natus es? Non vis opus tuum fieri justitiam, sapientiam, castitatem? Non vis tuum opus esse fortitudinem, aliasque virtutes? Igitur in captivitatem ducuntur, qui propter peccata sua servitutis meruere supplicia. *Et venit Jesus Christus prædicare captivis remissionem, et cæcis visum* (Luc. iv). Iste clamat eis, qui sunt in vinculis: *Egredimini, et iis, qui versantur in tenebris: Videte. Et nos fuimus in vinculis peccatorum, et nos aliquando versabamur in tenebris, adversum rectores tenebrarum mundi istius concertantes: venit Jesus omnium prophetarum vocibus prædicatus, dicens ligatis: Exite: et constituti in tenebris: Aspiciate. Si autem vis audire Ezechielem filium hominis in captivitate prædicantem, et isto typus erat Christi: Ideo factum est, ait, in trigesimo anno in quarto mense, in quinta mensis, et ego eram in medio captivitatis secus flumen Chobar, et aperti sunt cæli. Secus fluvium ergo Chobar Ezechiel cum triginta esset annorum apertos vidit cælos. Et Dominus* 885 *Jesus Christus incipiens erat quasi triginta annorum secus fluvium Jordanem, et aperti sunt cæli* (Joan. i; Luc. iii). Et per omnem prophetiam Ezechiel dicitur: *Fili hominis*. Quis autem ^c filius hominis, ut Dominus meus Jesus Christus. Respondent mihi hæretici, ^d qui nativitate illius ut phantasma eludunt, quare Christus filius hominis appel-

D qui in parabolis appellatur homo, et aliquo modo efficitur. Nec sane homo aliquis quærendus est, ipsiusque filius dicendus est Servator, sed hac Dei natione stando, et parabolas quæ ipsum hominem esse sciunt, sequendo, prudenter et caute intelligendus est, cum *Filius hominis se ipse appellat*.

^d Cum Docitarum hæresim iam sæpe Origenes insectetur elidatque validissimis argumentis, mirum plane est hoc ipsum illi obiectum, quod ementitum Christi corpus, et specie tenuis apparens, non verum crediderit. Quarta, inquit Pamphilus in apologia, criminatio, post istas est, quæ istis omnibus adversatur (cæca enim est malitia) quod dicunt eum dicere *δοξία* est, id est, putative tantum, et per allegoriam, non etiam secundum ea, quæ juxta historiam referuntur, gesta esse omnia, quæ a Salvatore gesta sunt. Nequo enim decedit a vero alibi. Operæ pretium est suæ ipsum fidejussorem audire, tum aliis sexcentis locis, cum præcipue homil. 14, in Lucam ex ejusdemmet

latur? Ego affirmo filium hominis eum fuisse. Nam qui passiones assumpsit humanas, necesse est ut ante passionem susceperit nativitatem. Neque enim potuit humanos affectus, verba, consuetudines, crucem, mortem recipere, si non reciperet humanitatis exordium. Et consequens erat, nativitatem ejus auferentes, auferrent etiam passionem, et simpliciter dicere: Non est crucifixus Jesus. Nunc vero cruceem confiteris, et non erubescis. Judæis scandalum prædicas crucifixum, et gentibus stultitiam (I Cor. 1), et minus scandalum passione vel morte, erubescis nativitatem ejus confitari. Nimirum minus scandalum est, Jesum natum fuisse, quam mortuum, aut et scandalum Christiana fides non veretur, cur times dicere minora, qui [Al. quia] majora ausus es confiteri? Præsertim eam nativitas illius non ex semine viri, et mulieris somno convenienti esse credatur, sed juxta prophetæ eloquium dicentis: *Eccæ virgo in utero concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel (Isai. vii)*. Hoc quod dicitur, *Emmanuel*, non unum nomen sonat, sed rem significat. Adventante quippe Jesu, dicimus, nobiscum Dominus. Non frustra ergo in trigesimo anno propheta Ezechiel. Nam et nomen ejus figura Christi est. Interpretatur quippe Ezechiel, *imperium Dei*: imperium autem Dei nullus est nisi Christus Jesus. **886** Filius quoque Buxi scribitur, quod interpretatur, *contemptus*. Si venias ad hæreticos, et audias eos spernentes, et pro nihilo ducentes Creatorem, et insuper etiam criminantes, videbis juxta illos contemptissimi Creatoris Filium Dominum nostrum Jesum Christum. Quod si quis reluctatur, et non vult hæc, quæ exposuimus, quasi prophetiam recipere, quæram ab eo cur scriptum est, in trigesimo anno vitæ Ezechielis apertos fuisse celos, et vidisse eum eas visiones, quæ in libro ejus continentur. Quid mihi prodest annorum numerus, nisi hoc ut diseam, trigesimo anno et Salvatori, et prophetæ celos fuisse reseratos, et spiritualibus spiritualia comparans, cognoscam universa, quæ scripta sunt, ejusdem esse Dei sermones? *Quippe verba sapientium ut stimulis, et quasi clavi in altum confisi quia compugnentibus dant sunt a pastore uno (Ecl. xii)*. Ego et hoc quod dicitur, *in quarto mense, quinta mensis*, juxta possibilitatem ætatis meæ investigans, præcor a Deo, ut idipsum possim intelligere, quod Scripturarum ejus congruit voluntati. Novus annus imminet jam Judæis, et primus mensis apud eos a novi anni numeratur exordio. Agitur autem pascha de numero novi anni. *Principium mensium iste vobis erit in mensibus anni (Exod. xii)*. Ab hoc anno numera mihi quartum mensem, et intellige baptizatum Jesum in quarto mense novi anni. Eo enim mense, qui apud Roma-

nos Januarius nuncupatur, baptismum Domini factum esse cognoscimus, qui est mensis quartus ab anno novo juxta supputationem Hebræorum. Et quia de quatuor elementis mundi subsistens corpus assumpserat, recipiens etiam sensus humanos, ideo forsitan et in quarto mense, et **887** in quinto die mensis est intuitus visionem. *Et ego eram in medio captivitatis*. Videtur mihi ironice dictum: *Et ego eram in medio captivitatis*. Et ego, quasi si dicat juxta historiã quidem propheta, et ego qui non tenebar in peccatis populi, eram in medio captivitatis: juxta allegoriam autem Christus, et ego veni in locum captivitatis, veni ad eos sines, ubi servi, ubi captivi detinebantur. Habes istiusmodi Salvatoris nostri voces in Prophetis, indignantis, quia non faciamus homines digna dispensatione ejus, et maxime nos, qui in eum putamur credere. Dicit quippe ad Patrem suum: *Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam (Psal. xxix)*: Invenio quoque et aliam istiusmodi vocem, quæ ex Salvatoris nostri persona dicitur per prophetam quærentem animas plenas justitiæ, plenas sensuum divinatorum, plenas sanctorum fructuum, et quærentem veritatis veros botros, sed invenientem plurimos peccatores, et inferacos bonorum, et idcirco dicentem: *Heu mihi, quia factus sum sicut qui colligit stipulam in messe, et sicut racemos in vindemia, ad quam non superavit botrus ad manducandum primitiva. Heu mihi (Mich. vii)*. Quod dicitur, *heu mihi*, non est primogeniti totius creaturæ, non est divinitatis vox, sed humanæ animæ, quam suscepit, unde infert: *Heu mihi, anima mea, quia perivi revertens a terra: et qui corrigat inter homines non est*. Omnes in sanguine judicantur, unusquisque proximum suum tribulat. Hæc idcirco memorata sunt, quia ait propheta: *Et ego eram in medio captivitatis juxta flumen Chobar*: quod interpretatur *gravitudo*. Gravis autem est hujus sæculi fluvius, sicut et alibi sacrate dicitur. Et juxta simplices quoque historiam explicat: juxta eos vero, qui spiritualiter Scripturas audiunt, de anima significat, quæ in vitæ istius incidit turbines. *Super flumina Babylonis tibi sedimus, et flevimus, dum recordaremur Sion: in salicibus, in medio ejus suspendimus organa nostra, quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt 888 nos, verba canticorum (Ps. cxxxvi)*. Ista sunt flumina Babylonis, juxta quæ sedentes, et reminiscentes patriæ celestis, lugent atque deplorant, ubi suspendunt organa sua, in salicibus Legis et mysteriorum Dei. Scriptum est in quodam libro, quia salignam omnes credentes accipiant coronam. Et in Isaiã dicitur: *Orietur quasi in medio aquæ fontem, et salis super aquam*

Hieronymi interpretatio: *Jesus erat indutus vestibus sordidis. Quod quidem et adversus eos facit, qui negant Dominum nostrum, humanum habuisse corpus, sed celestibus et spiritualibus fuisse contextum. Si enim de celestibus, et ut illi falso asserunt, de sideribus, et alia quadam sublimiori spiritalique natura corpus*

ejus fuerit, responderant quare posuisset spiritale corpus esse sordidum, qui quomodo hoc interpretentur, quod posuimus: Jesus erat indutus vestibus sordidis? Patria habet et l. u de Principiis cap. 6, et lib. v in epist. ad Rom., et lib. contra Gelsam, c. 2, quæ laudat Huetius, testimonia.

fontem (Isa. XLIV). Et in solemnitate Dei, quando A tabernacula ejus componuntur, salignos ramos in tabernaculorum fixatione constituunt. *Secus fluvium Chabor*. Secus flumen istud gravissimum sæculi. *Et aperti sunt cæli*. Clausi erant cœli, et ad adventum Christi aperti sunt, ut reseratis illis, veniret super eum Spiritus sanctus in specie columbæ. Neque enim poterat ad nos commeare, nisi primum ad suæ naturæ consortium descendisset. *Ascendit Jesus in altum, captivam duxit captivitatem, accepit dona in hominibus. Qui descendit, ipse est, qui ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia. Et ipse dedit alios apostolos, alios prophetas, alios evangelistas, alios pastores et magistros in perfectionem sanctorum (Eph. IV)*. *Aperti sunt cœli*. Non sufficit unum cœlum aperiri, apertiuntur plurimi, ut descendant non ab uno, sed ab omnibus cœlis Angeli ad eos, qui salvandi sunt. Angeli qui ascendebant et descendebant super filium hominis, et accesserunt ad eum, et ministrabant ei. Descenderunt autem Angeli, quia prior descenderat Christus, metuentes descendere priusquam Dominus virtutum omnium rerumque præciperet; quando autem viderunt principem militiæ cœlestis in terrestribus locis commorari, tunc per apertam viam ingressi sunt sequentes Dominum suum, et parentes voluntati ejus. Qui distribuit eos custodes credentium nomini suo. Tu heri sub dæmonio eras, hodie sub Angelo. *Nolite, inquit Dominus, contemnere unum de minimis istis, qui sunt in Ecclesia. Amen enim dico vobis, quia Angeli eorum per omnia vident faciem Patris, qui est in cœlis (Matth. XVIII)*. Obsequantur salutis tuæ Angeli, concessi sunt ad ministerium filii Dei, et dicunt inter se: Si ille descendit, et descendit in corpus, si mortali indutus est carne, et sustinuit crucem, et pro hominibus mortuus est, quid nos quiescimus? quid parcimus vobis? Hic omnes Angeli descendamus e cœlo. Ideo et multitudo militiæ cœlestis erat laudantium, et glorificantium Deum, quando natus est Christus. Omnia Angelis plena sunt: veni, Angele, suscipe sermone conversum ab errore pristino, a doctrina dæmoniorum, ab iniquitate in altum loquente, et suscipiens eum quasi medicus bonus, confove atque inspicue: parvulus est, hodie nascitur senex repuerasceps; et suscipe tribuens ei baptismum secundæ regenerationis, et advoca tibi alios socios ministerii tui ut cuncti pariter eos, qui aliquando decepti sunt, erodiat ad fidem. *Gaudium enim est majus in cœlis super unum peccatorem penitentiam agentem, quam supra novaginta novem justos, quibus non est opus penitentia (Luc. XV)*. *Exultat omnis creatura, sol-latur, et applaudit his qui salvandi sunt. Nam expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat (Rom. VIII)*. Et licet nolint ii, qui Scripturas

^a In aliis libris est, plurimis. Videtur vero Origenes tum ibi, cum maxime subsequenti contexta, non quidem omnibus singulisque hominibus, sed sanctis tantummodo, qui Christi fidem profiterentur, custodem Angelum assignare. Distribuit, ait mox, custodes credentium nomini suo. Tu heri sub dæmonio eras,

Apostolicas interpolaverunt, istiusmodi sermones inesse libris eorum, quibus possit Creator Christus approbari, exspectat tamen omnis creatura filios Dei, quando liberentur a delicto, quando auferantur [At. auferentur] de Zabuli manu, quando regenerentur a Christo. Verum jam tempus est, ut de præsentī loco aliqua tangamus. Vidit Propheta non visionem, sed visiones Dei. Quare non vidit unam, sed plurimas visiones? Audi Dominum pollicentem atque dicentem: *Ego visiones multiplicavi (Osee XII)*. Quinta mensis Hic annus quintus captivitatis regis Joachim: trigesimo anno ætatis Ezechielis, et quinto captivitatis Joachim, Propheta mittitur ad Judæos. Non despexit clementissimus pater, nec longo tempore incommunitum populum dereliquit.

B Quintus est annus. Quantum temporis intercessit? Quinque anni interfluxerunt ex quo captivi serviunt. Statim descendit Spiritus sanctus, aperuit cœlos, ut hi qui captivitatis jugo precebantur viderent eaque videbantur a propheta. Dicente quippe eo; *et aperti sunt cœli*, quodammodo et ipsi intuebantur oculis cordis, quæ ille etiam oculis carnis aspexerat: **¶** *Et factus est sermo Domini ad Ezechielem filium Buzii sacerdotem*. Sermo Domini, qui in principio erat apud Deum Patrem, Deus Verbum, sermo qui credentes efficit Deos. Si enim dixit illos deos, ad quos sermo dei factus est, et non potest solvi Scriptura, ad quoscunque sermo Dei factus est, facti sunt dii. Ezechiel quoque Deus fuit, quia factus est sermo Dei ad eum: *Ego dixi: Dii estis, et*

C *filij altissimi omnes. Vos vero ut homines moriemini, et quasi unus ex principibus cadetis (Pa. LXXXII)*. Ubi habetis in novo Testamento istiusmodi repromissionem? Si oportet instrumenta distinguere, et dicere inter se dissidentes deos, quod quidem nefas est etiam suspicari, sed juxta abusonem dicimus, et audacter profecto dicam, multo majorem in veteri Testamento ostendi humanitatem, quam in novo: *Ego dixi, Dii estis et filij altissimi omnes*. Non alii, quidam dii estis, et quidam non estis: verum omnes dii estis. Si autem peccaveritis, ausculta quid sequitur: *Vos vero ut homines moriemini*. Non est hæc culpa vocantis ad salutem, non ipse causa mortis, qui invitat ad divinitatem, et ad cœlestis naturæ adoptionem, sed in nostro peccato, et in nostro scelere consistit

D quod dicitur: *Vos autem ut homines moriemini, et quasi unus de principibus cadetis*. Multi principes erant et unus ex eis eorruit, de quo et in Genesi scribitur: *Eccce Adam factus est, non, quasi nos, sed quasi unus ex nobis (Gen. III)*. Ergo quando peccavit Adam, tunc factus est quasi unus. *Et factus est sermo Domini ad Ezechielem filium Buzi*. Etiam si de Salvatore hæc dicta volueris intelligere, ne timeas, habet et sic allegoriam intellectum suum: venit sermo Domini ad

hodie sub Angelo. Et locupletius paulo post. Confer que in hanc rem congerit Huetius Origenianorum lib. II, quæst. 5, num. 48. Sed et illud animadvertendum, distinctionem hanc pluralis numeri a singulari Hebræam linguam minime pati.

eum, qui de Virgine nascebatur, id est, hominem, sermo semper in Patre manens, ut fierent utraque unum, et consociaretur homo, quem ob sacramentum et salutem universæ humanitatis indueret, divinitati ejus et naturæ unigeniti Dei. *Factus est sermo Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldæorum.* Chaldæi de cœlestibus disputant: Chaldæi nativitates hominum ratiocinantur. *In terra Chaldæorum*, quasi si dicat, eorum qui asserunt fatum, eorum qui causas universitatis astrorum circuitu vendicant. Iste ergo nunc error, et **891** ista mentis perversitas figuraliter in Chaldæorum terra significatur. *In terra Chaldæorum secus flumen Chobar.* Et facta est illic super manus Domini. Et sermo Domini factus est ad prophetam et manus, ut et factis ornaretur et verbis. *Et vidi visiones.* Aliqua perstringam, et licet pro angustia temporis ea, quæ dixi, possint sufficere, tamen etiam de toto corpore visionis summa quæque libabo. *Et vidi, et ecce spiritus surgens veniebat ab Aquilone.* Diligenter considera rerum numerum quæ dicuntur: *Spiritus surgens, sive auferens veniebat ab Aquilone,* ecce una res. *Et nubes magna erat in eo:* ecce duæ. *Et splendor in circuitu ejus:* ecce tres. *Et ignis refulgens:* ecce quatuor. *Et in medio ejus sicut visio electri in medio ignis:* ecce quinque. *Et lumen in eo:* ecce sex. *Post hæc similitudo quatuor animalium, et visio eorum, et narratio visionis:* ecce septem. *Et in medio animalium, quasi carbones ignis:* ecce octo. Quis potest ista minutatim exponere? Quis ita est capax spiritus Dei, ut hæc Sacramenta dilucidet? Oportebat accusatores Creatoris, et Dei prophetarum primum intelligere quæ dicuntur a prophetis, et postea criminari. Qui enim vere accusat, ea debet accusare, quæ novit. Si vero hæretici ne prope quidem sunt intellectui divino, quomodo rationabiliter accusant, quos eos nescire convincimus? Discant, quis in hac visione sit sensus. Primum apparet spiritus auferens; secundo nubes magna in spiritu auferente; tertio splendor in circuitu spiritus auferentis; quarto ignis refulgens; quinto in medio ejus sicut visio electri, haud dubium quin in medio ignis; sexto splendor in eodem electro. Confiteor libenter a sapiente, et fideli viro dictam sententiam, quam sæpe suscipio. De Deo et vera dicere periculum est. Neque enim ea tantum periculosa sunt quæ falsa de eo dicuntur: sed etiam quæ vera sunt, et non oportuno proferuntur, dicenti periculum generant. Margarita vera est, sed si perverse, discrimen ejus est, quod ^a dicit pedibus eorum. Et ut juxta nos aliquid ponamus exemplum. collectiones istæ non solum in Ælia, non tantum Romæ, non in Alexandria, sed in omni semel orbe **892** similitudinem referunt sagenæ, quæ ex omni genere piscium capit. Non possunt universa bona esse quæ incidunt in eam. Ait quippe Salvator: *Cum extraxerint, et secus littus sederint, eligent bona quidem in vasa sua,*

^a Sic et Genebrardi et Basileensis vetustior editio habent. Nec dubito tamen, corruptum locum esse,

mala vero foras projicient. Oportet ergo in sagena totius Ecclesiæ esse et bona et mala. Si jam universa munda sunt, quid derelinquimus iudicio Dei? Et juxta aliam parabolam, et frumentum et palea in area continentur, cum frumentum tantum in Christi horrea congregandum sit, et discernantur palea ab eo, cujus ventilabrum in manu ejus, et mundabit aream suam, et congregabit frumentum in horreum, paleas vero consumet in igne inextinguibili (*Luc. iii*). Neque enim assero aream totum esse mundum, sed aream intelligo esse cœtum populi Christiani. Quomodo unaquæque area circumscibitur, et est plena frumento, vel paleis, nec totum frumentum est, nec totum rursus palea: sic in Ecclesiis terrestribus alius est frumentum, alius est palea. Verum ubi non sua causa, nec per voluntatem paleæ sunt (neque enim ex proprio arbitrio frumentum est) hic vero in tua potestate positum est ut sis palea, vel frumentum. Hæc nos docere debent, ut si aliquando aliquis in congregationibus nostris viderit peccatorem, non scandalizetur, neque dicat: Ecce peccator in cœtu sancto est. Si hoc licet, si hoc conceditur, quare et ego non peccem? ^b *U*m in præsentī sæculo sumus, id est in area et in sagena, et boni et mali in ea continentur. Quando autem venerit Christus fiet discretio, et implebitur illud quod ab Apostolo dicitur: *Omnes nos oportet assistere ante tribunal Christi, ut reportet unusquisque propria corporis sui, quæ gessit sive bona sive mala* (*II Cor. iv*). Hæc in procemio de interpretationibus visionum æstuans animus est locutus, et ambigens quæ sileat, quæ proferat, quæ leviter tacta dimittat, quæ ex iis manifestans, quæ obscurius exponenda sint, si tamen poterimus implere quod cupimus. Primum ergo videtur spiritus auferens: id quod paulo ante diximus, quia Dominus noster ignis consumens sit, etiam nunc repetimus, et dicimus huic testimonio congruere. **893** Quomodo ponitur spiritus auferens? *Deus spiritus est* (*Joan. iv*), et spiritus auferens cernitur. Quid a me aufert, et ab anima mea, ut merito auferens prædicetur? Utique mala: et tunc sentio bonitatem ejus, si a me pessima quæque sustulerit. Neque vero putandum est finem esse beatitudinis, si a malis liberemur, initium felicitatis est carere peccato; et in Jeremia scribitur (omnia quippe quæ in Prophetis ^c scripta sunt clementissimo Deo vendico): *Ecce dedi sermones meos in os tuum, ecce constitui te super gentes et regna eradicare, et suffodere, et disperdere, et ædificare, et plantare* (*Jer. i*). Benignus est Deus, dans sermones ad eradicandum. Verum quid est quod eradicari debeat, et subverti? Si quæ plantatio in animo mala est: si qua secta nequam, hanc eradicat, hanc subvertit sermo propheticus. Utinam autem contingat ut mihi talis sermo donetur, qui eradicet hæreticorum semina, et doctrinam ex Zabuli fonte manantem, qui de ejus anima, qui nunc primum Ecclesiam ingreditur, idololatriæ auferat plan- aut mutilum; sed quando veteres libri suppetias non ferunt, ex ingenio reficere non libet.

tationem. *Dedi sermones meos in os tuum. Ecce con-*
stitui te eradicare, et suffodere: scilicet ut si qua ædi-
 ficatio pessima est, destruat. Quam vellem et ego
 suffodere, quidquid Marcion in auribus deceptorum
 edificavit, eradicare, et subvertere, et disperdere,
 ut Jacob disperdidit idola. Usque ad hodiernum diem
 est disperdere et ædificare. Hæretici disperdere et
 subvertere tantum audierunt, in ædificationis autem
 plantationisque sermone surdas aures averterunt.
 Neque enim volunt inspicere, quia tristitia quæque
 prima dicuntur, et secunda quæ læta sunt. Quare
 nunc ista memoramus? Videlicet ut manifestetur Dei
 sermo subvertere mala, et ædificare optima, eradi-
 care vitia, quasi agricola bonus, ut in purgato campo
 uberrima virtutum messis oriat. Hæc propter spi-
 ritum auferentem. Vidit enim primum spiritum au-
 ferentem, deinde nebulam magnam in eo. Quando
 purgatus fueris ab auferente spiritu, tantum ut auferatur
 omne malum a te, et omne quod in tua anima
 nequitiae versatur, tunc incipies etiam magna nebula
 frui, quæ in spiritu auferente consistit. Quæ nebula
 proxima est ei nebulæ, quam in Evangelio legimus,
 de qua venit vox: *Hic est filius meus dilectus, in quo*
bene complacui (Matth. iii). **894** Spiritus vero auferens,
 deinde nebula magna in eo, postea splendidissimum
 lumen in circuitu ejus. Ablatum est a te malum.
 Data est tibi nebula magna, ut pluat imbrem super vineam
 tuam. Secundum illud, quod alibi dicitur: *Mandabo*
nubibus, ne pluant super eam imbrem (Isai. v), super
 pessimam videlicet vineam. Si autem hoc de mala
 jubetur, haud dubium est quin e contrario si bona
 vinea fueris, pluat super te nebula. *Et splendor in*
circuitu ejus. Deinde: *Ignis fulgens, et in medio ejus*
quasi visio electri. Dupliciter aufert a nobis mala Deus,
 spiritu et igni. Si boni et intenti ad præcepta Dei
 sumus, et sermonibus illius erudiamur, spiritu mala
 nostra aufert, secundum illud, quod scriptum est:
Si autem spiritu opera carnis mortificaveritis, vivetis.
Si vero spiritus mala non abstulerit a nobis, purificatione
ignis indigemus (Rom. viii). Idcirco diligenter ob-
 serva conjunctiones singulas. Prima conjunctio est
 spiritus et nebulæ, secunda ignis et luminis, tertia
 electri et splendoris, ac singula, quæ quasi tristitia
 videntur, jucundiorum vicinitate pensantur. Sive
 enim spiritus oritur, statim sequitur nebula: sive
 ignis apparet, adjunctum est ei lumen: sive electrum
 præcedit, splendor in circuitu ejus est. Oportet
 quippe nos quasi aurum in fornace, et electrum ve-
 hementissimo igne conflagari. Et in hoc propheta, quem
 nunc exponimus, habes sedentem Dominum in me-
 dio Jerusalem, et conflantem eos, qui mixti sunt
 argento et stanno, et æramento, et plumbo, querula
 voce causantem de his, qui habent in se commixtionem
 materiarum vilioris. *Argentum, inquit, commixtum*
facti estis, et tamquam granum de uva reprobum argen-
tum facti estis (Ezech. xvi). Quando enim creaturæ
 Dei, quæ ab initio bona est, superinducimus de malis
 nostris vitia ac passiones: tunc argento et auro æs,
 stannum plumbumque miscemus, et necessarius est

A ignis ad purgandum. Ideoque sollicitè providendum
 est, ut cum venerimus ad ignem istum, securi trans-
 eamus per eum, ad instar auri argentique, et lapidis
 pretiosi, quæ sine loco adultera sunt, vel qui sine
 foco adulteri sunt: non tam uramur incendio, quam
 probemur. *Ecce spiritus auferens veniebat ab Aquilone.*
 Et hoc quod ab Aquilone veniebat spiritus auferens,
 et postea redit, habet **895** rationem. Ab Aquilone
 quippe exardescunt mala super habitantes terram.
 Aquilo violentissimus ventus, quem alio nomine Dex-
 trum vocamus, qui in quatuor cardinibus cœli, de
 quibus venti spirare dicuntur, frigidior est atque
 vehementior. Nec non et illud quod de ordine castro-
 rum apud Israel in Numeris scribitur (*Num. i*), hujus
 rei obtinet figuram. Novissima enim castra ad Aquil-
 onem ponuntur Dan; prima castra Juda ad Ori-
 entem, deinde pone eum Ruben, postea secundum
 mare Effrem, in extremo, ut diximus, ad Aquilonem
 Dan. Et olla, quæ succensa describitur, a facie Aquil-
 onis accenditur. Aquilo quippe figuratè dicitur
 contraria fortitudo, id est, Zabulus, qui est vere du-
 rissimus ventus. *Venit enim ab Aquilone spiritus au-*
ferens, et nebula magna in eo: vitia ab eo esse expo-
 suimus. *Et splendor in circuitu ejus, et ignis fulgens.*
 Potuit dicere, ignis exurens, verum piguit Scripturam
 tristitiam nominare, et opus ejus ascribere, ideoque
 pro penali vi splendorem tantum apposuit. *Et in*
medio ejus, quasi similitudo quatuor animalium. Ista
visio eorum. Similitudo hominis in illis. Et quatuor
facies uni, et quatuor pennæ uni, et crura eorum recta,
et pennati pedes eorum. Vides qualia sint quæ regantur
 a Deo, ut ibi: *Qui sedes super Cherubim appare.*
 Cherubim interpretatur, plenitudo scientiæ, et qui-
 cumque scientia plenus est, efficitur Cherubim, quem
 regit Deus. Quid sibi autem volunt quatuor facies?
 Quæ salvanda sunt genuflectunt Domino Jesu, et ab
 Apostolo tripliciter nominantur, *ut in nomine Jesu*
omne genuflectatur cœlestium terrestrium et inferno-
rum (Phil. ii). Quæ autem genuflectunt Domino Jesu,
 subjecta sunt ei. Et quæ subjecta sunt dicunt: *Nonne*
Deo subjecta est anima mea? Apud ipsum enim salutare
meum (Ps. lxi). Et: *Oportet eum regnare donec ponat*
omnes inimicos suos sub pedibus ejus (I Cor. xv). Quid
 est ergo quartum? Cœlestia, terrestria, et inferna
 tria tantum sunt. **896** Nempe illud: *Laudate Domi-*
num, cœli cœlorum, et aqua, quæ super cœlos est, lau-
det nomen Domini (Psal. cxlviii). Omnia ista reguntur
 a Deo, et ducuntur a majestate ejus. *Quocumque*
spiritus ibat, ibant et animalia. Hæc ipsa animalia
 habent similitudinem super se hominis, cum sint
 quatuor facierum. Nec dictum est in principio, quia
 facierum quatuor sint, sed quia inter quatuor facies
 eminet, et principatum tenet facies humana, descri-
 bitur, et quæ dicitur facies humana, et facies leonis
 a dextris quatuor partium, et facies vituli a sinistris
 quatuor, et facies aquilæ a quatuor partibus. Videamus
 ergo an tripartitam animam significet, de qua
 etiam aliorum opinionibus disputandum est, ut animæ
 tripartitæ alia quarta fortitudo præsideat. Quæ est

tripartito animæ? Per hominem rationale ejus indicatur, per leonem iracundia, per vitulum concupiscentia. Spiritus vero qui præsidet ad auxiliandum, non est a dextris, ut homo, vel leo: non est a sinistris, ut vitulus; sed super omnes tres facies consistit. Aquila quippe in alio loco nuncupatur, ut per aquilam, spiritum præcedentem animæ significet. Spiritum autem hominis dico, qui in eo est. Atque ita omnia ducuntur nutu Dei, cœlestia, terrestria et inferna, et ea quæ super cœlos sunt: et officimur nos omnes Cherubim, quæ sub pedibus Dei sunt, quibus conjunctæ sunt rotæ, et subsequimur ea. Non sub rota, neque sub sæculi ditione rebusque versamur, cum jam per passionem Christi sumus a mundi negotiis liberati. *Et rota in medio rotæ.* Si consideres quomodo per contrarios eventus salvatur universitas rerum, sive in his, qui putantur errare, sive in his, qui ab errore dicuntur alieni, videbis quomodo rota in medio rotæ sit. Hæc autem regit omnia, et quocumque vult torquet totius universitatis Deus in Christo Jesu, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum, Amen.

HOMILIA SECUNDA.

De eo quod dicitur: *Fili hominis, propheta super prophetas Israel, qui prophetant de corde suo, usque: Extendam manum meam ad prophetas, qui vident vana, et divinant mendacia* (Cap. XIII).

897 Nullam speciem peccatorum Scriptura retinet, de qua non doceat legentes. Oportuit enim verbum Dei missum ad sanandos eos, qui audiebant, omnem spiritum peccatorum perstringere, et universis hominibus loqui, ut nemo fraudaretur remediis salutaribus, et his medelis, quæ vulneribus possint prodessa curandis. Quomodo ergo dicuntur alia de populo, alia de sacerdotibus magnis, et quædam de presbyteris, ac nonnulla de dispensatoribus, et quidem bonis dispensatoribus laus, malis vero culpa ascribitur: ut alii exhortationem accipiant ad meliora, alii vero ut in pejora non corruant: sic oportet de falsis ac veris prophetis divinam edoceri disciplinam, ut prophetæ quidem accipiantur in eam demum partem, qui verbis Dei ministrant: per pseudoprophetas vero designentur Ecclesiarum magistri, qui non recte, seu sermone, seu vita congruunt ei, quam prædicant, disciplinæ. Læti quapropter simus, si nos Scriptura commoneat, docens ut recedamus a vitiiis, magis autem si ordinis nostrî aliquos Dei sermo perstringat, volentes sanari, et converti a peccatis nostris. *Factus est sermo Domini ad prophetam Ezechielem dicens ei, Fili hominis, propheta mihi super prophetas Israel.* Fuerunt quidem et prophetæ Israel nomine potius quam veritate. Sunt autem et hodie in vero Israel, id est, Ecclesia, quidam pseudoprophetæ, et falsi magistri, quibus hic sermo prænun-

tiat. Si me arguat Dei sermo, tentabo converti, nec quia adversum me aliqua dicuntur, qui videor doctor esse Ecclesiæ, debeo tacere: verum mihimetipsum non parcens, cuncta revelabo, quæ dicta sunt, ut convertar a vitiiis, ut fiam non ex his quos Scriptura nunc corripit, sed ex his qui sermonem Dei verissime prædicantes, in Ecclesia exstiterunt magistri. *Propheta super prophetas Israel, qui prophetant, et dices prophetis.* Quomodo **898** opus prophetarum erat hæc spiritu prædicere quæ videbantur: sic eodem spiritu opus est ei, qui exponere cupit ea, quæ sunt latenter significata, ut monstret, non ad eum fieri prophetiam, qui contra Dei docet voluntatem, qui prophetat de corde suo. Juxta simplicem quidem intellectum, quidam prophetarum de divino spiritu loquentes, non de corde suo locuti sunt, sed de sensu Dei: quidam vero simulantes se prophetas, atque dicentes: *Hæc dicit Dominus*, Domino non loquente in eis, pseudoprophetæ exstiterunt. Potest autem et super eos, qui docent in Ecclesiis, si aliter quam poscit veritas, docent, præsens sermo congruere. Si quis enim ea, quæ Jesus Christus Dominus locutus est, ipsa æque doceat, non de corde suo, sed de Spiritu sancto loquitur sermones Filii Dei Jesu. Si consentit Sanctus spiritus voluntati ejus, qui in Apostolis locutus est, non de corde proprio loquitur, sed de corde Spiritus sancti, qui est locutus in Paulo, qui est locutus in Petro, et in cæteris apostolis est locutus. Si quis vero legens Evangelium, proprium sensum aptat Evangelio, non ita intelligens, ut Dominus locutus est, iste falsus propheta est, loquens de corde proprio in Evangelio. Et de hæreticis quidem nihil absurdum est hæc dicta intelligere. Disserunt quippe quasi in Evangeliiis, et quasi de Apostolis, *adversariorum suorum fabulas proprio corde exponentes, non in corde Spiritus sancti.* Neque enim possunt dicere: *Nos autem sensum Christi habeamus, ut videamus ea, quæ a Deo donata sunt nobis* (I Cor. XII). Cum autem et super me venerit, qui dicor ecclesiasticus, qui accipio librum sanctum, et nitor eum interpretari, hoc quod de hæreticis intelligi potest, quæso audientes, ut diligenter attendant, et accipiant gratiam spiritus de qua dictum est: *Discretio spirituum, ut probati trapezitæ facti, diligenter observent quando falsus sim magister, quando vero prædicem quæ sunt pietatis ac veritatis.* Si itaque invenio in Moyse, et in Prophetis sensum Christi, non de corde proprio, sed de spiritu sancto loquor. Si autem nihil congruum inveniens, mihimetipsum confingor quæ loquar, fluctuans in sermonibus, qui sunt alieni a Deo, de meo potius corde, quam de Dei sensibus loquor: *Propheta, et dices prophetis, qui prophetant de corde suo.* Non ait simpliciter de corde;

^a Legisse videtur Rabanus quomodo opus prophetarum erat hæc dicere, quæ videbantur, sic eodem spiritu, etc.

^b Idem contrario ferme sensu, ut monstret, nunc ad eos fieri prophetiam, qui contra Dei voluntatem pro-

phetant de corde suo.

^c Denuo idem, quæ Jesus Christus Dominus locutus est, ipse qui docuit: non de corde suo, sed de Spiritu sancto.

sed de corde suo. Et prophetabis, et dicas ad eos : *Audite verbum Domini.* Hæc ad me, hæc ad eum dicuntur, qui doctorem se esse promittit, ut timor Dei major oriator in nobis, ne periclitemur quasi sub commentario scripto non ab hominibus, sed ab Angelis Dei, sic proferre sermonem. Novi quippe quia cum in iudicio illo ordo consideret, de quo prophetavit Daniel (*Dan. vii*) : et libri fuerint aperti, omnes mei comatus, omnes meæ expositiones proferentur in medium, sive in justificationem, sive in condemnationem meam. In justificationem quidem mihi frunt, quæ benedicta sunt : in condemnationem vero, ea quæ secus quam veritas poscit explanata. Ex sermonibus, inquit, tuis justificaberis et ex sermonibus tuis condemnaberis (*Matth. xii*) : quasi habenti non omnes sermones, de quibus justificaretur, neque rursus omnes sermones, de quibus condemnaretur. Si aliquis a sermonibus purus est alienis, et eis qui possint reprehendi, ex sermonibus suis justificabitur, et non condemnabitur. Si autem numquam recte locutus est, sed semper protulit prava, ex sermonibus suis condemnabitur, et non justificabitur. Verum quia nos, qui non sumus ex omni parte perfecti, neque sic dicimus ut semper justificemur, neque sic e contrario sumus peccatores, ut semper condemnemur, et habemus alia verba ex quibus justificemur, et alia ex quibus condemnemur : Deus super stateram suam utraque ponens, expendit diligenter, et iudicat in quibus justus sim, et in quibus sermonibus condemnandus. Quod autem in sermonibus facit, hoc idem facit et in gestis. Necesse est enim, ut sicut alia facta in quibus justificemur, et alia in quibus condemnemur. Neque enim sic perfectus sum, ut omnia facta habeam, in quibus justus existam : neque sic peccator, ut talia cuncta fecerim, quæ me omni ex parte condemnent. Esse autem et alia facta istiusmodi, **CCC** et alia istiusmodi, ex hoc manifestum est quod dicitur : *Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium : quorundam autem et subsequuntur* (*Rom. ii*). Similiter autem et bona facta manifesta sunt, et quæ aliter habentur, latere non possunt. Æque de intellectibus. Propter quod et inter se invicem cogitationum accusantium, sive satisfactionum iudicium me expectat de omnibus, quæ facio, quæ intelligo, quæ loquor, et inerte oppellor, quidnam mihi in illo iudicio futurum sit. Quantoque magis timor Dei mihi incumbit ad recipienda cuncta quæ feci, tanto magis custodire me debeat : utinam quidem ab omnibus peccatis, sin autem hoc non possum, saltem queam a maximis. Hæc de eo, quod proposuimus de prophetis, qui prophetant de corde suo, ad quos dicitur : *Audite sermonem Domini, hæc dicit Adonai Dominus, vae iis, qui prophetant de corde suo, qui ambulant post spiritum suum.* Duo peccata sunt, unum cordis, aliud spiritus. Primum de meliori parte videamus, ut pos-

seimus etiam ea, quæ contraria sunt, considerare. Apostolus loquitur : *Orabo spiritu, orabo et sensu.* Qui sensus in corde habet habitaculum : *Psallam spiritu, psallam sensu* (*I Cor. xiv*). Igitur et spiritus est et sensus in nobis. Et quomodo sanctus orat spiritu, orat et sensu : psallit spiritu, psallit et sensu : sic iste qui est falsus propheta de corde proprio prophetat, et ambulat non post spiritum Dei, sed post spiritum suum. Est quippe quidam spiritus hominis, qui versatur in eo, post quem procul absit ut ego ambulem ; sed intelligens sanctum Spiritum Dei post Dominum Jesum meum ambulem. Itaque propheta, qui prophetat de corde, et ambulat post spiritum non tam Dei, quam suum, omnino, quod Græce dicitur..... non vident, et est ambigua ex sermone sententia. Sive enim ea, quæ sunt generalia..... id est, generalia non vident, licet quadam ex parte conspiciant, sive (quod ego melius reor) omnino non vident, licet sibi ex parte quadam videantur videre. Alii quippe in nobis oculi sunt meliores his, quos habemus in corpore. Qui oculi aut Jesum Dominum vident, qui eos ad se intuendum creavit, aut certe cæci sunt. Si peccator sum, nihil video, nec possum veritatis lumen aspiceræ. In iudicium quippe, ait, **CCCI** in mundum istum veni, ut non videntes videant, et videntes cæci fiant (*Joan. ix*). Si autem justus, accipio gratiam a Deo, et de me quoque dicitur videns. Propheta enim vocabatur ante videntes. Et : *Qui vides, ait, vade, descende in terram Juda, et ibi commorare, et ibi prophetabis.* In Bethel autem, jam non adifices ut propheta (*Amos vii*). Et rursus alibi : *Visto quam vidit Isaias filius Amos* (*Isai. i*). Beatus cui revelabit Dominus oculos ad videnda mirabilia de lege Dei, juxta obsecrationem propheta dicentis : *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua* (*Ps. cxviii*). Videamus autem et alium sermonem, per quem pseudopropheta, et falsi magistri corripuntur, a quo quæso ut, orantibus vobis, ego purus inveniar. Quis est ergo igitur [*P. iste*] correptus ? Sicut vulpes in deserto prophetam tui, Israel. Animal vulpes nequam est, versutum, incommutabile est, ferum est. Dicit, ait Salvator, vulpi isti : *Eccc sanationes perficio hodie, et cras, et tertia die consumor* (*Luc. xii* ; *Luc. xiii*). Has vulpes necessarias habuit adversum alienigenas Samson, quarum caudis cum igne vincitis (trecentas enim operat) in perditionem eas frugum misit hostilium. Istiusmodi sunt falsi magistri, versuti, maligni, et bestiis similes. Si talis som, vulpes sum, sed non simpliciter vulpes, verum vulpes in desertis, vulpes in parietinis, vulpes in rupibus, hæc enim in diversis ^b sensibus continentur. Versipelles isti et nequam semper in desertis, semper in solitudinibus morantur. Ubicumque enim anima habitatur a Deo, et Spiritu sancto plena est, ibi non potest hæreticorum doctrina penetrare, nec valet eorum sermo perumpere. Ubi autem solitudo Chris-

^a Legit Rabanus fuisse pro igne. Vid. Jud. xv, 4. seq.

^b Idem, in diversis seditionibus continentur versipelles. Versipelles isti, etc.

ti, ubi desertum justitiæ, ibi nequissimæ disciplinæ venena versantur. Idcirco: *Sicut vulpes, ait, in desertis prophetæ tui, Israel. Non steterunt in firmamento.* Si considerare volueris ^a magistros, videbis eos infirmos, instabiles, et non valentes dicere: *Statuit supra petram pedes meos, et direxit gressus meos (Ps. LXXIII):* et quia non sunt tales ut steterint, robusta radice fundati: ideo non steterunt in firmamento, sed dilexerunt movere pedes suos. Est autem et hoc grande peccatum saltem paululum **902** pedes movere, ut David psalmista canit: *Quam bonus Israel Deus rectis corde: mei vero pene moti sunt pedes.* Beatus ille multumque felix, cui robustissime consistenti firmos animæ pedes habere concessum est, qui audire a Deo dignus est: *Tu vero sta mecum.* Verum non tales pseudoprophetæ, non tales falsi magistri; neque enim sic steterunt in firmamento. *Et congregabant greyes filiorum Israel, quos docent, quos instituunt sive hæretici dogma impium prædicantes, sive falsi magistri decipientes eos, quorum aures pruriunt, colligunt greges schismatum adversum Ecclesiam Dei, adversum domum Israel. Non surrexerunt qui dicerent, In die Domini: falsa videntes hi non surrexerunt. Isti vero surgentes dicunt: Consepulti sumus Christo per baptismum, et consurreximus ei (Rom. vi). Habemus quippe ut pignus Spiritus sancti, quem accipiemus ad plenum postquam venerit quod perfectum est: sic pignus resurrectionis, quia in resurrectione perfecta nemo adhuc resurrexit de nobis. Verumtamen resurreximus, Paulo dicente: Consepulti sumus Christo per baptismum, et consurreximus ei. Nondum ergo resurrexerunt, hoc est, necdum resurrectionis baptismum consecuti sunt falsi prophetæ, et falsi magistri, qui dicerent, ^b In die Domini, videntes quæ falsa sunt, neque aliquando possunt conspiciere veritatem. Accipe exemplum. Qui Scripturam legit, et aliter quam scripta est accipit, Scripturam mendaciter videt. Qui vero audit Scripturam, ut ^c se veritatis intellectus habet, et sic eam interpretatur, videt veritatem. Et sancti quidem non divinant. Non enim divinatio in Jacob. Peccatores vero divinant falsa, dicentes: *Hæc dicit Dominus: et Dominus non misit eos.* Audi hæreticos, quomodo traditionem apostolorum habere se dicant. Audi falsos magistros, quomodo affirmant doctrinam suam Domini esse doctrinam, sensum ^d suum congruere prophetarum, et dicunt: *Hæc dicit Dominus, et Dominus non misit eos. Et cap-runt suscitare sermonem. Non visionem falsam vidistis (Num. xxiii).* Et hi enim volunt in defensionem sui quemdam pro se suscitare sermonem; sed arguit eos Dominus, et **903** dicit: *Non visionem falsam vidistis, et divinationes vanas locuti estis, et dixistis, dicit Dominus, et ego non sum locutus? Pro-**

^a Interferri malim falsos cum Rabano, si considerare volueris falsos magistros: de illis enim proprie sermo contextitur.

^b Penes Rabanum, quæ dicunt a Domino videntes, falsa sunt, neque, etc.

*pterea dic: Hæc dicit Dominus pro eo quod sermones vestri mendaces sunt. Orate pro nobis, ut sermones nostri non sint falsi. Licet quidam homines ignorantia iudicii eos asserant falsos, Dominus non dicat, et recte nobiscum agatur. Si vero mille hominum eos dixerint veros, iudicio porro Dei fuerint falsi, quid mihi proderit? Dicunt et Marcionitæ magistri sui veros esse sermones, dicunt et Valentini robustissimam sectam, qui fabularum ejus commenta suscipiunt. Quæ utilitas? Quia plurimi Ecclesie hæretica pravitate decepti in eorum conspiravere sententiam, hoc est quod quæritur, ut Dominus sermonum meorum testis assistat, ut ipse comprobet quæ dicuntur sanctarum testimonio Scripturarum. Propter hæc ergo ad nos dicit Adonai Dominus: *Extendam manum meam ad prophetas, qui vident mendacia.* Hæc comminationes sunt adversum falsos magistros, et eos, qui loquuntur mendacia. Videamus autem quid de his comminetur: *In disciplina **904** populi mei non erunt.* Non uno modo a Domino peccatores corripiuntur. Aliter arguitur populus Domini, aliter alienus ab eo: *Fili, ne neglexeris disciplinam Domini, neque fatigeris, dum argueris ab eo. Quem enim diligit Dominus castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit (Prov. iii).* Argue nos, Domine, verum in iudicio, et non in furore: ista correptio populi est. Correptio peccatoris et alieni illa est, quam justus renuit dicens: *Domine, ne in ira tua arguas me neque in furore tuo corripas me (Psal. vi).* De falsis itaque magistris, et de pseudoprophetis dicitur: *In disciplina populi mei non erunt, neque in scriptura Domus Israel scribentur.* Sicut et alibi: *Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur.* Et nunc Scriptura ait: *In domum Israel non scribentur, et in terram Israel non intrabunt.* Extra repromissionis terram hæretici morabuntur, quæ est terra valde bona, et in quam, ut introducamur, oramus, in libro viventium ante conscripti a Jesu Christo, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum, Amen.*

HOMILIA TERTIA.

De eo quod scriptum est: *Fili hominis, obfirma faciem tuam super filias populi tui, quæ prophetant de corde suo, usque: Obfirma faciem meam super hominem illum, et ponam illum desertum (Cap. xii).*

903 Primum de eo, quod dicitur: *Obfirma faciem tuam,* requirendum. Deinde si Dominus dederit, investigare debemus filias populi prophetantes de corde suo, et facientes ea, in quibus eas Dei sermo corripit. Et quod sit alia facies præter hanc corporis nostri faciem, licet ex multis manifestum sit, attamen et ex his, quæ Apostolus memorat, indicatur: *Nos vero omnes revelata facie gloriam De-*

^c Apud eundem, et sicut veritatis intellectus habet, sic eam interpretatur.

^d Supplenda vox sensui, quemadmodum et Rabanus habet, sensum suum sensui congruere prophetarum.

mini speculantes, in eandem imaginem transformamur a gloria in gloriam, quasi a Domini spiritu (II Cor. III). Hanc faciem corporalem omnes homines habemus revelatam, nisi forte calamitatibus et angustiis premimur. Vultus autem ille, de quo sermo Apostoli est, in multis tectus est, et in paucis revelatus. Qui enim fiduciam habet in vita immaculata, in sensu sano, in fide vera, iste tantummodo non habet confessionis, fraudulentiae, peccatique velamen; sed propter puram conscientiam, **904** revelata facie gloriam Domini contemplatur. Procul autem absit a nobis, ut velatam habeamus hanc faciem. Hæc pauca de facie, ut possimus intelligere quid sit, quod sequitur: *Obfirma faciem tuam super filias populi tui*. Ista facies, id est, principale (ἀρχικόν) cordis nostri, nisi obfirmata fuerit super eo, quod intelligendum est, ut quomodo videt, sic annuntiet gentibus, illud quod aspicitur, non videtur. Impossibile quippe est, ut aliquis sine obfirmatione vultus, vagus, fluctuabundus, circumlatus omni vento doctrinae, videat quod debet, videat ut debet. Oportet enim volentem intelligere habere faciem, in eo quod intelligere nititur, obfirmatam: ob hanc semper causam prophetaturus primum jubetur, ut faciem suam obfirmet; ut nostram autem et nos possimus obfirmare faciem in Evangelio, in Lege; in Prophetis, in apostolis, obfirma eam super **905** Christo, et non super sæculi negotiis. Sed cum in mundialibus curis anima nostra versetur, cum semper ardeat habendi fame, non obfirmamus faciem nostram super ea, quæ imperavit Deus, sed super ea, quæ Dei sunt adversa præceptis. Quis, putas, in nobis immundus est ob obfirmationem faciei super his, quæ interdicta sunt? Quis intantum sollicitus et cautus, ut diebus ac noctibus in ea obfirmet cordis sui faciem, quæ jubentur? Nunc quoque si intellecturi fuimus præsentem scripturam quomodo prophetæ dicatur: *Obfirma faciem tuam super filias populi tui*, ut videat ea quæ dicturus est, debemus obfirmare intelligentiam, plenum in intentione cordis habere tractatum, quod sit hoc, quod significetur, ut tandem ratione superati, recedamus a littera. Ac secundum communem quidem intellectum, videntur quædam filiae populi prophetantes hoc quod sequitur admisisse peccatum. Assumentes cervicalia consuebant; consuetus non ponebant ea sub capite, sed sub cubito audientium, et velaminibus quibusdam tegebant capita universæ ætatis. Hæc sunt, quæ prophetantibus filiabus populi reputantur quasi magna peccata. Quis autem potest in verbo consistens dicere, quia si quis cervicalia consuat, et consuata sub cubito ponat alterius, delinquat, et a Deo corripatur? Quis potest asserere, quia si quis velamina faciat ad tegendum caput universæ ætatis, impie agat? In vitis nobis ab ipsa Scriptura necessitas imponitur, ut ab apicibus litteræ recedentes, verbum, et sapientiam, et voluntatem ejus requiramus ad aperienda peccata, quæ clausa sunt, ad illuminanda quæ caligant, ut possimus a maledicto ex-

A tranei fieri, omni cubito manuum, sive manus. Qui in victu corporis occupati sunt, et ne per somnum quidem spirituales videre delicias, quas nos habere vult sermo divinus dicens: *Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui*; qui non noverunt voluntatem beatorum, de qua scribitur: *Torrente voluptatis tuæ potabis eos*: requirunt quasi amatores luxuriæ, et non amatores Dei, semper in corporalibus esse deliciis. Signum autem mihi videtur voluptatis carneæ, sub cubito manuum cervical assumtum. Quia enim in tempore discumbendi ad beneficia corporalia videmur uti consutis quibusdam, et acupictis sub cubito **906** manuum nostrarum, forsitan sermo divinus per istius modi figuram et argumentum eos culpât magistros, qui per vaniloquentiam, et beatas quasque repromissiones, multitudinem audientium libidini, vitiiis, voluptatique permittunt. Debet enim Dei verbum, et Deus homo ea proferre, quæ saluti sunt audienti, quæ illum hortentur ad continentiam, ad conversationem sanorum actuum, ad cuncta, quæ homo studiosus laborum, et non libidinum, debet incumbere, ut possit ea consequi, quæ a Deo sunt repromissa. Cum ergo aliquis aptus moribus populi, ut placeat eis, quibus aures pruriunt, loquitur quæ gratanter accipiant, loquitur quæ vicina sunt voluptati, talis magister consuit cervicalia sub omni cubito manus. Sequitur hoc peccatum habentem, ut faciat etiam amictus ad velandum caput omnis ætatis. Cujus autem rei figura sit etiam velamen, cautius consideremus. Qui fiduciam habet, et vere vir est, velamen non habet super caput suum, sed intecto capite orat Dominum, intecto capite prophetat: per signum corporalis rei etiam spiritalem latenter ostendens, ut quomodo non habet velamen super caput carnis suæ, ita non habeat velamen super principale cordis sui. Si quis vero confusionis velamen gerit, et peccati, iste quasi muliebria velamina habet super caput suum. Itaque cum aliquis docuerit ea, quæ aurem populi mulceant, et strepitum potius laudatorum, quam gemitum moveant, si blandus inimicus palpaverit potius quam secuierit vulnera, talis homo amictus contextit in capite. Cum autem in luxuriosam orationem dicentis se sermo fuderit, et in lascivum persultaverit eloquium, contextit velamen super caput omnis ætatis; non modo puerorum et juvenum, verum et senum. Quomodo enim faciat signa et portenta ad decipiendos (si fieri potest) etiam electos falsus Christus, et falsus propheta: similiter et hi, qui ad voluptatem meditata deportant, et ista semper inquirunt, quæ delectent potius audientes, quam convertant a vitiiis, faciunt velamina super caput non modo puerorum et juvenum, sed (si fieri potest) senum quoque et patrum, intantum ut etiam eos decipiant, qui juxta laborem animæ in spiritali ætate et senio processerunt. Et **907** potuit quidem dicere propheta super filios populi tui, qui prophetant, sed quasi homines, qui velamina contextant, et cervicalia consuunt sub

omni cubito manus, mulieres sint, et nullus inter eos viri nomine dignus habeatur, ait propheta: *In filias populi tui, quæ prophetant de corde suo, et ea faciunt, quæ sequuntur. Effeminatæ quippe sunt eorum magistrorum et animæ, et voluntates, qui semper sonantia, semper canora componunt, et (ut quod verum est dicam) nihil virile, nihil forte, nihil Deo dignum est in his, qui juxta gratiam et voluntatem audientium prædicant: ideo omnes filias potius, quam filios dixit assuentes cervicalia. Et observa proprietatem verbi, assuentes, ait, non contextentes. An ignoras quod tunica Domini tui Jesu nihil in se habeat consutile, sed ex omni parte contexta sit? Istæ ergo consuunt dicta dictis fraudulenter et callide, assuentes potius quam contextentes: et faciunt cervicalia, non in quibus capita reclinent, sed in quibus cubitum: id est, ut manus eorum non sint in labore, non in opere lascescant, sed sint in requie, sint in otio, sint in his gestis, quæ voluptatibus serviunt. Hæc autem quæ diximus, ita se habere ut a nobis intellecta sunt, sequens sermo prophetæ lucidius ostendit, dicens: *Hæc dicit Adonai Dominus: Ecce ego ad cervicalia vestra, in quibus vos convertitis illic animas in dissolutionem. Aperuit ænigma quod latebat, perspicue ostendens consuta cervicalia in dissolutionem animarum fieri. Quis autem potest super sermonem qui legitur, audiens Deum comminantem, quia ipse dirumpat talem subtelam, et talia cervicalia? Ait enim: Ecce ego, non jubeo, sed ipse dirumpo cervicalia consuta sub omni cubito manus. Dei opus est, omnem arguere texturam et dissolvere universam fictionem pessimam, quæ nocet his, qui nolunt manibus operari, sed otiosus eis uti. Et dirumpam ea a brachiis vestris, id est, cervicalia, ne ulterius ea cubitis vestris subjecta habeatis. Et emittam 908 animas, quas vos subvertitis, animas eorum. Quæ ergo subversio est consuere cervicalia, et subijcere cubitis? Sed ut sermonis sacramentum intelligas, videbis grandem subversionem esse, delicatum hominem juxta corpus efficere. Talia autem sunt verba hæreticorum, ubi non est conversatio rigida. Invenies discipulos Valentini moribus dissolutos ad nihil forte, ad nihil virile tendentes, similiter et sectatores Basilidis. Docent insuper et negare inverecunde, quasi præcepto a quod de eorum martyrio est. Non id docent quod ostendunt Ecclesiastici, parati tollere crucem, et sequi Salvatorem. Dirumpit ergo, qui hæc comminatur sermo Filios Dei, consutiones nequissimas. Præsta mihi, Christe, ut dirumpam cervicalia in animarum consuta luxuriam. Sed quid aliud sequitur? Et vela-**

^a Hæc nempe erat nefaria Basilidis doctrina, licere persecutionis tempore idola venerari, dum id specie tenus, non ex animo facias. Hoc ipse Origenes expressius notat in fragmento cujusdam Homiliae in psal. LXXXII, ex Latina Henrici Valesii interpretatione. Docet, inquit, præterea, indifferentiam rem esse Christum abnegare, et eum qui sapit, ore quidem tenus in ipso discrimine negaturum esse, sed

mina dirumpam. Quæ se dirupturum esse testatur? non solum cervicalia, verum et velamina. Ideo autem dirupturum, ut caput nudum fiat, ut accepta fiducia, et revelata non solum facie, sed etiam capite, constanter vir ecclesiasticus possit orare. Dirumpam velamina vestra, et liberabo populum meum de manu vestra. Licet vos subvertitis animas per cervicalia, et velamina, ego ista dirumpens liberabo populum meum. Liberat autem populum Deus per conversationem austeram, et a voluptatibus recedentem. Et ultra non erunt in manibus vestris in subversionem: in manibus vestris, qui decipitis audientes, jam non erunt ista cervicalia: Et cognoscetis quia ego Dominus. Si non evaditis fuerint cervicalia, si non velamina dirumpo, non cognoscetis quia ego Dominus. Delicias quippe et otium, et resolutio non sinunt cognosci eum, qui dicit: Ego sum Dominus. Pro eo quo evertisti cor fusti inique. Quomodo in loco signorum dictum est, quia decipiant etiam electos Dei: sic evadit sæpe et justas quæ hæretici supplantant. Amant enim homines voluptatem: quia statim ut apparuerit, tranquilla est, et 909 lasciva, et delectatus sensum, et provocans nos ad usum sui. Fugimus amara, licet salutaria sint, et nolumus laborare voluptatibus delicti, nescientes quia impossibile est, eundem amatorem esse Dei. Propter quod Apostolus ait de pessimis, quia sint amatores voluptatis magis, quam amatores Dei (II Tim. III). Et ego non avertebam ad confortandas manus iniquorum. Ego non avertebam, sed omnia quæ erant ædificationis dispensabam. Istæ vero prophetiæ effeminatæ animæ avertebant ad confortandas manus iniqui, hoc est, ut fortior manus iniquitate fieret, ne omnino averteretur de via sua mala, et vivificaretur, id est, nullus penitus converteretur a via sua pessima, et vivificaretur. Propterea falsa non videbitis, qui docetis falsa. Jam vos non faciam ultra conatu prospero pergere, ut possitis insinuare quæ dicitis: et divinationes non divinabit amplius: Et liberabo populum meum de manu vestra. Oremus, ut et nos liberet Deus de manu talium magistrorum, qui ubicumque fuerint, ad voluptates audientium loquentes, scindunt ac dividunt Ecclesiam, quia plures sunt magis amatores voluptatum, quam amatores Dei. Et scietis, quia ego Dominus. Si convertero divinationes vestras, si fecero silere mendacia, tunc scietis quia ego Dominus. Hæc prior prophetia: sequitur et alia, quæ ita contextitur: Et venerunt ad me viri seniorum Israel, et sederant ante faciem meam (Ezech. XIV). Omnia Dei sermo perstringit, et nullam speciem ordinum, qui in Ecclesia constituti sunt, dimittit non ex animi convenientia. Confet S. quoque Epiphanium hæres. 19, cap. 1, et qui ejusmodi infidelitatem a Priscillianistis postmodum adoptatam confutat S. Augustinus lib. de Hæresibus, damnatque exemplo S. Petri, qui tametsi Christum ore tenus, non vero ex animo negaverit, gravioris tamen peccati reus fuit, quod amaris lacrymis lavit.

inactam; verum universa percurrens, omnes sanare desiderat, veluti nunc quædam ad presbyteros loquitur. Ea enim quæ præcesserunt dicta sunt de magistris. Ideo consideremus et de presbyteris quid dicatur, essentibus nosmetipsos, ne quis vestrum presbyter talis sit, qualis infra exponitur. *Et venerunt ad me viri centurum Israel, et steterunt ante faciem meam. Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis. Videamus* **910** acensationem, ut scire possimus, utrumne eam in nobis deprehendamus. An non vix isti posuerunt cogitationes suas in cordibus suis, et penam iniquitatum suarum posuerunt ante faciem suam? Namquid respondens respondebo eis: *Beati qui mundo sunt corde* (*Math. v.*) Qui enim mundum habent cor, cogitationes suas non ponunt in cordibus suis, sed magis habent in sermone Dei. Qui autem laborant in secularibus curis, et nihil aliud requirunt nisi quomodo presentem transigant vitam, hi cogitationes suas ponunt in cordibus suis, ut puta si videris hominem nihil aliud cogitantem nisi mundi negotia, lucra corporalia, et ciborum abundantiam: ex his quæ indigerit, in quibus sollicitus est, in quibus suspirat, futuram tantum alimentiam eam dolore conquirens, penam cogitationum suarum posuit in corde suo. Arguens igitur quosdam presbyteros istiusmodi ait ad prophetam sermo divinus: *Viri isti, id est, supradicti presbyteri, posuerunt cogitationes suas in cordibus suis, et penam iniquitatum suarum posuerunt ante faciem suam. Nemo vestrum existimet cruciatus nobis ab alio, quam a nobis irrogari. Deus non facit penas, sed ea quæ patimur ipsi nobis præparamus. Itaque testimonio, quo frequenter uti sumus, etiam nunc opportune utamur. Ambulate in lumine ignis vestri, et in flamma quam accendistis. Non est ignis alterius nisi vester, qui ligna, qui stipulam, qui materiam futuro incendio coacervastis. Dicit ergo de presbyteris, præul autem absit a nobis. Viri isti posuerunt cogitationes suas in cordibus suis, et penam iniquitatum suarum posuerunt ante faciem suam. Sed respondens respondebo eis: Numquidquam dignum est tibi me respondere, qui venerunt ad te prophetam volentes discere sermones meos? Propter hoc loquere ad eos, et dic eis: Hæc dicit Adonai Dominus. Homo, homo ex domo Israel. Omnes homines nati sumus homines, sed non omnes homines homines sumus, **911** sicut serpissimo notavi, id quod in Levitico scriptum est: *Homo, homo filiorum Israel, aut advorarum, qui appositum sunt in nobis. Estote homines, homines scilicet, quia non omnes homines homines sunt. Ostendamus de**

A Scripturis quomodo quidam homines non sint homines. *Homo in honore positus non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, assimilatus est eis* (*Psal. xlix*). Iste non est homo homo, sed homo jumentum. *Venerunt viperaum, quis ostendit vobis fugere ab ira ventura* (*Matth. iii*)? Talis non est homo homo, sed serpens homo. *Equi in semitas insipientes facti sunt, unusquisque super uxorem proximi sui hincibat. Et iste non est homo homo, sed homo equus. Absit igitur a nobis, ut tales simus, qui mereamur audire, non esse nos homines homines; sed aliud quid præter homines. Si enim boni et mansueti sumus, duplicem hominis nomen: ut sit in nobis non simpliciter homo, sed homo homo. Considera an invenire valeamus, quid sit illud quod nomen hominis duplicet. Quando iste homo, qui est exterior, homo fuerit, eo qui est interior homo, serpente existente; non est in nobis homo homo, sed tantum homo. Quando vero interior homo juxta imaginem perseveraverit conditoris, tunc nascitur homo, et sit istiusmodi secundum exteriorem, et interiorem hominem, bis homo homo. Porro si quis in hoc vocatus, ut fiat homo homo, posuerit cogitationes suas in corde suo, et penam suam ante faciem suam, et venerit ad prophetam: *Ego, inquit Dominus, respondebo ei in his quibus detinetur mens ejus. Docet nos sermo præsens, quomodo poterat singulis respondere, nec importuna admoveere medicamina, sed præ qualitate morborum congrua quæque proferre. Animadvertite quod dicimus. Ad medicum decem vadunt decem habentes species infirmitatum. Non omnes eodem modo curat, sed alium isto, et alium illo, ut puta, sanat emplastro, alii aliud tribuit medicamentum, nonnullis quod caeteris annuncupatur imponit, alium amara, alium dulci temperat potione, cujusdam vero vulnera crasso sanguine delinit. Sic et sermo Dei pro qualitatibus hominum loquitur, nec possum sapientie sue ingerit sacramenta. Ait itaque: *Ego respondebo ei in his, quibus detinetur mens ejus. Ut ista videlicet coret, in quibus **912** mens ejus detinetur, ut non faciat declinare domum Israel. Quicumque se ipsum exemplum non præbet bonæ vitæ, sed perversus incedit, isto per suam pravitatem, dum ad hæc quæ non debet, inclinatur, facit quodammodo etiam Dei populum declinare secundum corda eorum, quæ alienata sunt a me. Et qui hoc facit, secundum alienatum cor a Deo, in cogitationibus suis facit. Propter quod respondetur eis, in his, in quibus detinetur cor eorum, et dicitur: *Dic ad domum Israel: Hæc dicit Adonai Do-****

^a Apponenda hic sunt quæ totidem fere verbis commentatur Hieron. in Ezechielis cap. xiv, quæque ex hoc Origenis loco descripta apparent. et Frutti, inquit, habentes hominis faciem corporalem, diversarum bestiarum assumunt imagines, quas dissipari propheta cupiens, deprecatur: *Domine, in civitate sua imaginem eorum dissipabis. An, de quibus scriptum est: Homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis*

*factus est illis, non sunt homines, sed homines jumenta. Rursum qui in Evangelio audiunt, Serpentes genimina viperaum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? non sunt homines homines, sed homines serpentes. Et de quibus scriptum est: *Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos; ac de Herode: Dicit vulpi huic; non sunt homines homines, sed homines vulpes.**

minus, *Convertimini, et avertite vos a studiis vestris.* Quia pollicitus est locuturum se eis ea, in quibus detinetur cor eorum: ideo nunc quasi peccatoribus loquitur dicens: *Convertimini, et avertite facies vestras.* Nonne tibi videtur hoc facere? Facies vestræ obfirmatæ sunt super ea, quæ non debent; convertite eas, et obfirmate in hæc, quæ vestro sunt emolumento. Propter quod homo homo de domo Israel, et de proselytis qui adveniunt in Israel, quicumque abalienatus fuerit. Potest fieri et hominem hominem, sive creatum hominem hominem: seu perfectum sui hominem hominem effectum abalienari contingit: siquidem et justus secundum eundem Ezechielem convertitur aliquando a justitiis suis, et peccat. Si ergo istius modi homo posuerit cogitationes suas in corde suo, et pœnam iniquitatis suæ ante faciem suam, et venerit ad prophetam, ut interroget eum in me: *Ego, inquit Dominus, respondebo ei in ipso, in quo detinetur: et obfirmabo faciem meam in hominem illum.* Considera quomodo in principio spondenter clementer se responsurum, ac deinde quomodo, si rursus venerit, necdum curatus, prioribus verbis, obfirmabo, dixit, faciem meam super hominem illum, et ponam illum in desertum. Si enim non obedierit sermonibus commonitionis, sed in delicto perseveraverit, ponam eum in desertum, et in exterminium, et tollam eum de medio populi mei. Ne auferas nos, Deus omnipotens, de medio populi tui, verum conserva nos in populo tuo. Juste autem projicitur, qui digna facit abjectione, ut auferatur a populo Dei, et eradicetur ab eo, et tradatur Satanae. Et in præsentem quidem potest quis egrediens de populo Dei, rursus per **913** pœnitentiam reverti; si vero eradicatus fuerit illo ex populo, de quo in quadam parabola dicitur venisse et recubuisse, et introisse quemdam, qui non habebat vestimentum nuptiale, dicente ad eum patrefamilias: *Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem (Matth. xxi)?* atque ita præcipiente ministris, ut vincientes eum manibus et pedibus, **914** mitterent in tenebras exteriores, difficillime in locum pristinum revertetur. Sed nos non eradicabimur; verum et in præsentem, et in futuro sæculo in Domino nostro Jesu Christo plantabimur, et in eo fructus uberrimos afferemus, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA QUARTA.

De eo, quod scriptum est: *Terra cum peccaverit mihi, ut prævaricaretur prævaricans, extendens manum meam super eam, usque ad id, quod dicitur: Et si fuerint tres viri in medio ejus, Noe, Daniel, et Job, ipsi justitia sua liberabunt animas suas (Cap. xiv).*

913 Sermo Domini, qui factus est ad prophetam, de peccatrice terra loquitur, quomodo propter delicta sua variis sit excruciatâ suppliciis, fame, bestiis malis, gladio, morte, morte autem repentina, quæ aut ex corrupti aeris vitio sit creata, aut ex quocumque acciderit eventu, et dicitur: *Quod si etiam*

quatuor ultiones meas misero in terram peccatricem, fuerint autem isti tres viri Noe, Daniel, et Job in terra peccatrice, ipsi soli salvi erunt. In comminatione prima, in qua pœnam famis a pœnis cæteris aperuit, filiorum et filiarum nomina tacuit. In eo vero sermone, in quo bestias malas minatus est terræ, ait: *Si filii et filia eorum salvi fient, sed ipsi soli salvabuntur. Terra autem, et cum paululum reticisset, adjecit: Et erit in introitu.* Rursum in comminatione gladii: *Non liberabunt, ait, filios, aut filias.* Et in morte similiter est locutus: *Non delinquentur filii aut filia eorum, sed ipsi soli Noe, et Daniel, et Job liberabunt animas suas.* Ingens igitur nobis cura expositionis incumbit, et ob id diligenter debemus attendere, et obsecramus auditores, ut quasi ad ali-

B quod grande spectaculum confluentes faciem mentis intendant, ne obscuritas, relaxatis sensibus, elaboratur. Non dixit in præsentem, si peccaverint civitatis aut loci alicujus accolæ, sed si terra peccaverit. Et scio, quia simplicior quisque cum audierit, si terra peccaverit, statim ad proclivem feratur intelligentiam, ut terram dicat nominatam pro his, qui morantur in terra: verum sequentia Scripturæ istam statim eximent expositionem. **914** Cum enim peccaverit terra, et in sua peccata corruerit, extenditur manus non super habitantes terram, sed super ipsam terram: prima correptione conteritur, ut videlicet ab ea firmamentum panis auferatur, quasi pœna sit terræ si fames in ea obtineat, ut fruges semini denegentur. Nam quomodo homo peccator sine

C prole, et sterilis inter maledictos punitur, juxta id quod in quodam loco scriptum est (ex contrariis enim contraria intelliguntur) et de justo dicitur, non erit sine prole, neque sterilis in vobis, et peccatores sine liberis, et posteritate sui æterna infertilitate damnantur, ut in domo Abimelech factum est (Gen. xx), et earum quarum clausit Deus vulvam propter peccatum, quod in Isaac commissum est: sic et terra quodammodo sine prole et sterilis relinquitur, fame missa in eam. Putas, verum est, quod asserere sermo præludit non de habitatoribus terræ, sed de ipsa terra dicitur? Possum paulisper ad altiora conscendens Scripturarum testimoniis approbare quomodo peccator terra dicatur. Dicitur enim ad Adam: *Terra es, et in terram ibis (Gen. iii).* Possumus dicere, quia et nunc delinquens terra peccator sit. Sed e contrario latissimam Scripturæ silvam recensens, coarctor ad suspicandum, quia animalis sit terra ista quam cernimus. Si enim hoc, quod scriptum est: *Qui aspiciit super terram, et facit eam tremere (Ps. ciii),* juxta id quod scriptum est volumus accipere, intelligimus ad aspectum Dei terræ motus concitari: non quos Judæi suspicantur. Nam illi asserunt tremorem terræ commotionem **915** ejus esse, quod longe a veritate diversum est. Et nos quippe solliciti et trementes propter peccata nostra in terra sumus, nec tamen tremor noster corpus concutit ad tremendum: sicuti et in alio loco dicitur: *Super quem respiciam, ait Dominus, nisi super*

humilem et quietum, et trementem sermones meos (Isai. ult.)? Ex quo manifestum est mansuete et humiliter Deo servientem ad sermones ejus mente potius tremere, quam corpore. Et hæc quidem in medio dicta sunt satisfactione ejus testimonii, quod intulimus: *Qui aspicit terram, et facit eam tremere.* Accipe autem alia dicta de terra: *Offenditur terra ab his, qui insident in ea.* Quomodo offenditur terra, et quando aversatur ab his, qui in se commorantur? Quando fuerint peccatores. Accipe aliud exemplum: *Complacebit sibi terra in sabbatis suis.* Econtrario enim quædam terræ sabbata nuncupantur, in quibus sibi complaceat et lætetur. Necdum dico: *Attende, cælum, et loquar, et audiat terra verba oris mei* (Isai. 1). Neque aliud: *Audi, cælum, et auribus percipe, terra.* Sed nec Jeremiæ prophetiam: *Terra, audi verbum Domini, scribe virum istum abdicatum* (Jerem. xxi). Multa nos latent propter paupertatem memoriæ, propter ingenii tarditatem. Multa sunt quæ condidit Deus rationabilia, et sunt capacia, non solum principatus et potestates, et rectores tenebrarum istarum, verum etiam et in meliore parte thronos, dominationes, et cætera, quæ in nostro intellectu Apostolus reliquit dicens: *Et super omne nomen, quod nominatur non solum in sæculo isto, verum et in futuro* (Ephes. 1). Aer quoque animalibus plenus est, secundum ejusdem Apostoli testimonium prædicantis: *In quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis et aeris spiritus, qui nunc operatur in filiis diffidentie.* Est ergo terra, et universa **916** animalia, et per partes animalium varietates. Quando enim offenditur terra, et rursus complaceat sibi in sabbatis suis, non omnis offenditur, non omnis exsultat. Quodammodo enim erudita est cum habitatoribus suis, et didicit sabbata sive in umbra, sive in veritate juxta naturæ suæ agere qualitatem. Unde sacratiore quadam intelligentia sabbatismus exercetur post septem annos terræ sanctæ, donec complaceat Deo in ea habitare. Si vero peccatores in ea fuerint, jam non ultra per septimanas annorum, sed per septuaginta terra sabbatum gerit. Habemus sermonem de septuaginta annis tam apud Jeremiam (Jerem. xxv), quam apud Danielelem (Dan. ix) sanctis litteris consignatum, et futurum est ut in die judicii non solum homo, sed etiam ^a universa **D** conditio judicetur. *Omnis quippe creatura congemiscit,*

et condolet (Rom. viii). Si omnis creatura congemiscit et condolet, est autem creaturarum pars terra, et cælum, et cætera quæque, quæ sub cælo sunt, et quæ super cælum, et liberabitur omnis creatura a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei; quis scit et de terra, an secundum naturam suam in aliquo peccato teneatur obnoxia? Si enim animal est, si rationabilis est, si indiget auditione sermonis prophetici dicentis: *Attende, cælum, et loquar, et audiat terra verba oris mei:* Et: *Audi, cælum, et auribus percipe, terra:* cur non dicamus, ut inter homines est homo audiens et faciens verba, quæ jussus est facere, et alius est qui audit, et non implet, quod præcipitur, sicut et Angelus prævaricator? *Angelos enim non custodientes principatum suum, sed deserentes proprium habitaculum suum in judicio magnæ diei vinculis sempiternis sub tenebris servabit* (Judæi). Quando ergo Angeli ^b prævaricantur, et alii sunt, qui Dei præcepta custodiunt, et judicium præstolantur non solum hominum, verum etiam Dei, **917** ut frequenter diximus tam de his, quæ in Apocalypsi conscripta sunt, quam et ex aliis innumerabilibus; quare, inquam, non terræ et aeris judicium sit futurum? Si autem non putas huic disputationi consentiendum, per quam asserimus omnem creaturam judicandam, audi et aliud testimonium de terra. Interrogat Deus Cain, qui occiderit Abel fratrem suum: et post multos sermones quos in Genesi legimus, ad extremum de terra dicit: *Maledicta terra quæ aperuit os suum ad excipiendum sanguinem fratris tui de manu tua* (Gen. iv). Ego nec illud prætereo: *Maledicta terra in operibus tuis:* et econtrario si quando benedicitur. Legimus et maledictam, et benedictam Dei vocibus terram. Vides ergo, quia merito dicitur: *Congemiscit omnis creatura.* Et ut ad præcedens revertar exemplum, offenditur terra in insidentibus sibi. Puto quia terra nos ut mater sustinens, et lætetur super bonis filiis, et doleat super peccatoribus. Ita quippe patri filius insipiens dolor est, et ei matri, quæ genuit eum. Et non solum huic patri et matri, de quorum semine orimur, sed et illi matri, quæ vere mater nostra est. Accepitque Deus humum de terra, et plasmavit hominem. Igitur terra mater nostra est: lætatur quando filium justum sustinet. Lætabatur terra ferens Abraham, Isaac et Jacob. Lætabatur terra in adventu Domini nostri Jesu Christi, dignam se cernens filii Dei sustentatu. Quid

^a Nempe sideribus ipsis atque elementis Origenes bene vel male agendi potestatem affllexerat. Vid. Huetium, Origenianor. lib. II, quæst. 40.

^b Solemnis hic error est Adamantii, Angelos vel nobis gubernandis delegatos, vel Ecclesiarum regimini adhibitos, pro hominum sibi commendatorum bene gestis mercedem, aut pro peccatis damnationem, et culpam recepturos. Errori ausam dedisse apparet prave intellectus locus in Apocalypsi, ubi Asianarum Ecclesiarum Angeli, qui non alii quam episcopi sunt iisdem Ecclesiis præfecti, laudibus, aut reprehensionibus, pro meritis excipiuntur. Sicut et ille I Cor. vi, 3: *Nescitis quoniam Angelos judicabimus:* et ex Petri altera II, 4: *Angelis peccantibus non pepercit,* atque his similes in Scripturis aliis.

Excusare autem illum nititur S. Thomas, p. I, qu. 115, art. 7, et Genebrardus in Collectaneis, quasi id sibi voluerit, Angelos duci in judicium pro peccatis hominum, non quasi reos, sed quasi testes, ad convincendum homines de eorum ignavia. At vero Angelis omnibus, ut Huetius notat, primam gratiam morte sua promeruisse Christum, et iis qui in integritate perseverarunt, beneficium illud sanguine suo impetrasse, per Ecclesiam credere licet. Quod quidem Cyrillus, lib. IX de Adorat., Augustinus lib. I de Consensu Evangelistarum cap. 35, aliique Patres videntur censuisse. Vide eundem Huetium, Origenianor. lib. secundo quæst. 5, num. 14, et 21 et seqq.

necesse est dicere de Apostolis, et prophetis, cum de Domini adventu scriptum sit: *Omnis terra clamat cum lætitia?* Constat enim et miserabiles Judæi hæc de Christi præsentia prædicari, sed stulte ignorant personam cui videant impletæ quæ dicta sunt. Quando enim terra Britannicæ ante adventum Christi unius Dei consensit religionem? Quando terra Maurorum, quando totus semel orbis? Nunc vero propter Ecclesias, quæ mundi limites tenent, universa terra cum lætitia clamat ad Dominum Israel, et capax est honorum secundum fines suos. *Statuitque fines gentium juxta numerum filiorum Israel, et facta est pax Domini populus ejus Jacob, funiculus hæreditatis ejus Israel (Deut. xxxii).* Capax est, inquam, ut animal juxta partium qualitates, et honorum actuum, et malorum in quibus **918** aut laudem mereatur, aut poenam. Cum igitur dicitur: *Terra, quæ peccaverit mihi, ut delinquat delictum*, mysterium quoddam significatur. Aliter quippe de habitatoribus, aliter de ea dicitur, quæ inhabitatur: *Cælum et terra pertransibunt (Matt. xxiv).* Cur cælum prætergreditur, cur terra pertransit, nisi quia transitus sui quædam digna fecerunt? Et alio loco: *Corrupta est, ait, omnis terra (Gen. vi).* Quando corrupta est? ante diluvium, non quod per inundationem diluvii sit corrupta. Ait ergo: *Terra quæ peccaverit mihi, ut delinquat delictum, extendam manum meam, et conteram ejus firmamentum panis.* Extendens Deus manum suam super peccatricem terram, famem immittit in eam. Possum et aliter interpretari, quia terra aliquando delinquat. Terra quippe est anima nostra, ut in parabola Evangelii significatur (*Matt. xiii*). Anima petra, anima terra bona et fertilis per multam patientiam. Ista igitur terra sæpe peccat, sæpe non peccat. Et siquidem peccaverit, extendit manum super eam, et conterit omne firmamentum panis ejus. Ne conteras, Omnipotens Deus, firmamentum panis ab ista terra nostra, quin potius largire nobis semen tuum, ut faciat in nobis fructum centuplum. *Et emittam in eam famem, et tollam de ea hominem et pecus.* Quomodo possum tam reconditas res in publicum proferre? unde mihi ut exponere valeam, cur famem, cur fertilitas, cur abundantia, cur egestas terræ accidant? *O profundum divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei!* Utram propter homines et animarum malitiam immittatur famem? an propter Angelos, quibus sunt commissa terrena, si peccaverint, accidant ea quæ videmus accidere? Si autem sunt quidam cælestis dispensationis ministri, qui fructibus præsent, forte et propter illos infertilitas terræ eveniet. *Plurima enim operum ejus in absconditis sunt. Non possumus magnitudinem sapientiæ effari. Arenam maris et pluviam stillas, et dies sæculi quis dinumerabit? Altitudinem cæli, et latitudinem terræ, et profundum sapientiæ quis investigabit (Eccl. i)?* Varie ergo mittitur famem super peccatricem terram. *Et auferam, inquit, ex ea hominem et pecus.* Aliud est terra, aliud homo.

Non habitatores terræ, ut quidam putant, nunc pro terra **919** a nominat. Si enim habitatores terræ per terram accipi velit, superfluum fuerat dicere: *Auferam ex ea hominem et pecus.* Gaudet enim terra quando plena est accolis: moeret cum id quod dicitur, acciderit: *Auferam ab ea hominem et pecus.* De quibus si Dominus, vobis orantibus, ministraverit sensum (si tamen sensus Domini capaces fuerimus effecti), volumus pauca disserere. Quomodo poena matris est in exsilium destinatæ privari filiis, aut certa filios suos ad aliam videre provinciam destinari: sic quodammodo mater nostra terra flagellatur pro peccatis suis a Deo, quando auferitur ab ea homo et pecus: lætatur quando homines habet, magis autem quando habet homines optimos, et in Dei studiis viventes, sicut supra exposuimus. Dicitur ergo, *quando terra peccaverit*, quasi dicatur, si quando peccaverit mater, auferam de domo ejus filium: sic et nunc auferam de ea hominem. Lætatur quippe terra non super bestis et feris rabidis, sed super pecudibus, quia placida et mansueta animalia diligit. Et auferam de ea hominem et pecus. *Et si fuerint isti tres viri, de medio ejus.* Quomodo potest in terra peccatrice trium istorum pariter numerus commorari? Quomodo tam diversis temporibus, viventium potest inter se vita conjungi? In præsentem legimus in peccatrice terra eos pariter consistere, id est, Noe, qui in diluviq fuit, et Daniele, qui in captivitate Babylonis commoratus est, et Job, qui temporibus patriarcharum et Moysi vixisse perhibetur. Hoc enim tempus invenimus vitæ Job. Quid ergo possumus dicere? Meminisse debemus (ut sæpe jam diximus) quia ut homo hominem generat, et Israel generat Israel. Israel quippe cum esset Jacob, generavit Israel populum. Et invenimus in Scripturis, Israel nomen tam in uno homine quam in universa populo dici. Sic non solum Israel Israel, verum et Ruben generat Ruben, et Simeon generat Simeonem, et Levi Levi, et Judas Judam, et reliqui omnes, qui in tribu Juda sunt ab illius stirpe venientes, Judas nuncupantur: et replicatæ sunt Scripturæ in tribu Juda hominibus Juda. Ea quæ in **920** benedictionibus Jacob, per Moysen de Ruben et Simeon et Levi et Juda dicuntur (*Gen. xlix*), et cæteris non sic conveniunt patriarchis, ut his qui cognomines eorum propter familiæ radicem exstiterunt. *Benjamin lupus rapax ad matutinum comedit, et ad vesperam dabit escam.* Benjamin ille numquam fuit lupus rapax. Benjamin ille numquam in vesperam dedit escam; sed is, qui natus est ex tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis juxta legem Pharisæus, circumciscus octavo die, Benjamin prædicabatur lupus rapax ad matutinum comedens, quando juvenis fuit, et in vesperam dedit escam, quando credens spiritalem præbuit cibum a se Ecclesiis institutis. Igitur Benjamin Benjamin generat. Quomodo ergo homo ex homine, Benjamin ex Benjamin, sic Juda ex Juda, Ruben ex Ruben nascitur, Ruben quippe vivat et

^a Expunximus hic alteram negandi particulam perperam intrusam.

non moriatur, et sit multus in numero. Intantum A non erat de patriarcha sermo, sed de populo, qui de patriarcha descendurus erat. Cur hæc dicta sunt? videlicet ut præsentem locum exponerem de Noe, et Daniele, et Job. Quomodo enim Israel Israel generat, et Job Job, et Ruben Ruben, reliqui reliquos; sic Noe Noe. Et dicam quia de filiis Noe, Sem Noe fuerit. Cham vero non fuerit Noe: neque enim habuit similitudinem patris sui. Et ut non omnes, qui ex Abraham filii Abraham, licet sint de semine ejus, non sunt filii ipsius, quoniam peccatores sunt: sic hi qui habeant similitudinem factorum Danielis, Danieli sunt; qui imitantur patientiam Job, Job sunt. Noli ergo dicere: Beatus Noe, quoniam dignus effectus est, ut in diluvio solus eligeretur a Domino, et cæteris inundatione pereuntibus, cum suis servaretur incolumis: sed considera, quia si et tu feceris ea, quæ fecit Noe, eris Noe. Audi Salvatorem dicentem: *Si essetis filii Abraham, opera Abraham faceretis* (Joan. viii). Igitur si quis filius est Abraham, facit gesta Abraham: si quis filius est Noe, facit opus Noe: si quis filius est Danielis, facit id quod fecit Daniel. Si quis sequitur per quod gloriosus effectus est, ut puta omnis qui substantiam suam perdit; et sustinet patienter tam iacturas rerum 921 familiarium, quam mortes filiorum, dicit: *Dominus dedit, Dominus abstulit; ut Domino visum est, ita factum est: sit nomen Domini benedictum in sæcula* (Job. i): qui incenditur corporis malis, et flagellatur vario malorum suorum dolore, et nihilominus in ipsis suppliciis glorificat Dominum; qui potest respondere divina, et inter cruciatus prophetica vocem emittere, qualem emisit Job, imitator est Job. Atque ita in huic modum et Noe, et Daniel, et Job in eodem posunt tempore reperiri. Quia autem nunc Ezechiel non de his dixerit, quos in Scripturis lectitamus, videlicet quos aut translatio, aut mors de præsentem vita subtraxerit, de alio quoque loco approbare conabimur. Daniel qui traditus est Eunuchorum principi cum Anania, Azaria, Misaele, eunuchus fuit, et est in præsentem dictum: *Noe et Daniel et Job, filios et filias non liberabunt* (Dan. i), et reliquos. Fingamus

quippe filios habuerit Noe, quomodo filii Danielis, docebuntur, quem eunuchum fuisse Judæi tradunt? Verum quia fortis et sancta fuit anima illius, et prophetis divinisque sermonibus multos liberos procreavit, idcirco dicitur: *Si fuerint in tempore illo, vel isto, ut Nos et Daniel et Job, et ipsi soli salvabuntur*. Et nos ergo possumus fieri Daniel, et ut non enumerem omnes sanctos, possum esse Paulus, si fuero imitator ejus dicentis: *Imitatores mei estote* (I Cor. xi); si cauterium, quo signatus est Paulus, habuero; si eandem figuram, qua ille figuratus est in Christo, possedero, per quam, ut bonus pater, aiebat: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis* (Galat. iv). Si vero ex dissimilitudine signaculi 922 coarguor, quia aliam formam habuerit Paulus quam ego in anima habeam, me ipsum decepto diceas: *Filius meus es tu, semen Pauli*. Noli mirari quod filius Apostoli has. Habeto virtutes, et eris filius Christi. *Filioli*, inquit, *adhuc pusillum vobiscum sum* (Joan. xiii). Cum autem fueris Christi, eris et omnipotentis Patris, quia unum sunt, unitæque naturæ. Ad hoc laborat justus, in hoc studium suum omnem convertit, ut Danielis et Job, et Noe, et Abraham filius ostendatur ad adoptionem Dei, et jam non vocetur hominum nominibus, sed vocabulis filiorum Dei. Si ergo fuerint tres viri isti. Non indiget Spiritus sanctus, ut etiam nunc Noe et Danielelem, et Job ostendat: *Tres viri isti in medio ejus*. Dicit mihi eruditus auditor: Tres in præsentem nominantur, sermo vero tuus plurimos affirmat, et Daniel et Job, et Noe. C sic respondebimus: Omnis multitudo similium unus est, et non plures, qui similes sunt. Non plura corpora, sed unum corpus omnes sumus, juxta id quod scriptum est: *Vos autem estis corpus Christi, et membra ex parte. Et Salvator noster venit querere et salvare quod perierat* (I Cor. xii), in sacramento nonaginta novem ovium non errantium, et unius perditæ. *Venit quippe filius hominis querere et salvare quod perierat*. Quomodo enim unum corpus plura sunt corpora, et una ovis plures sunt oves, quæ perierat, hoc pacto omnes Noe, Daniel, et Job in unum Noe, Job et Danielelem rediguntur. *Ipsi in justitia sua salvabuntur, dicit Dominus*

* Hebræorum hæc proprie sententia est, quam et studiosè promovent, ut hæc de causa Danielelem e prophetarum numero excludant. juxta Moysen, qui eunuchos a cõtibus Israelitarum jussit exulare. R. Eliezer, in Pirke cap. 52: *« Isti autem fuerunt Daniel, Chanania, Michael, et Azaria, qui facti sunt eunuchi in palatio regis Babel, neque generarunt filios. »* Origenes paulo inferius ex ipso Danielis libro constare hoc ait: *« Quid respondebis mihi de Daniele? Et hie ante captivitatem in patria floruit nobilitate, et deinceps in Babylonem translatus eunuchus effectus est, ut manifeste ex libro ipsius intelligi potest. »* Quod rursus luculentissime exponit ex Hebræorum traditionibus in Comment. in Matth. Sed et Hieronymus noster coecinit lib. i in Jovinianum: *« Superfluum autem est de Daniele dicere, cum Hebræi usque hodie autument, et illum et tres pueros fuisse eunuchos, ex illa Dei sententia, quam Isaias loquitur ad Ezechiam: Et de filiis his, qui nascentur ex te, tollent et facient eunuchos in domo regis. »* Rursusque in Daniele

legimus: *Et dixit rex Asphanes principi eunuchorum, ut introduceret de filiis captivitatis Israel, et de semine regio, et de phorthommim pueros, in quibus non esset macula, pulchros facie, et intelligentes sapientia. Et argumentatur, si de semine regio electi sunt Daniel et tres pueri; de semine autem regio eunuchos fore Scriptura prædixit, hos esse, qui eunuchi facti sunt. »* Quin etiam in Commentar. in Danielelem i, 5: *« Unde et arbitrantur Hebræi, Danielelem, Ananiam et Azariam fuisse eunuchos: impleta illa prophetia, quæ ad Ezechiam per Isaiam Prophetam dicitur: Et de semine tuo tollent et facient eunuchos in domo regis. »* Aliorum quoque Patrum hæc videtur fuisse sententia, ex laudato Isaiæ vaticinio derivata. Sanctus tamen Epiphanius in vita Danielis, eum pro eunucho habitum ob morum tantummodo castitatem atque integritatem putat: in eam sententiam plerique alii postmodum concessere. Josephus non ipsum de nomine Danielelem, sed aliquot ex his, quos sibi pueros Nabuchodonosor selegerat, ejus fuisse jussu exsectos tradit.

Adonai. Prius ^a nomen Dei; quatuor litterarum est, quod interpretatur naturaliter Deus. **923** Ergo emittitur propter peccata terræ fames. Terra vero secundum omnes sensus quos supra diximus, et quoscumque intelligentiæ auditorum relinquimus, ut ex nostris dictis ipsi sibi alias intelligentias reperirent. Videamus autem et aliud opus iræ divini emittentis in terram peccatricem bestias pessimas. Aiunt etiam Judæi, si quando lupi homines devoraverint, impetum facientes in domos, et cæteræ bestiæ, ut historia refert, leones quondam in humanum genus immissos, et alio tempore ursos, istiusmodi devorationes ex Dei indignatione descendere. Et hunc interim sensum, ut sequamur litteram ab altiori intellectu recedentes, nunc sequi videmus prophetam. Qui autem spiritualis est, judicans omnia, et a nullo judicatur, confidenter dicit multas esse bestias, quas emittit Deus in peccatricem terram, si tamen terra nostra peccaverit: *Adversarius noster diabolus et leo rugiens ambulat querens quem devoret* (I Pet. v). Illa quoque historia, quæ Scripturas diligenter observantibus in planum se præbet intellectum, istiusmodi habet significationem: quando duo ursi ad parvulos missi sunt, qui contumelias faciebant prophetæ, dicentes: *Ascende, calve; ascende, calve*. Ursi namque illi in signum erant aliarum bestiarum, quæ vere feræ, vere sunt rabidæ, quæ mittuntur in hanc peccatricem terram. Procul autem absit a nobis, ut bestiæ ad nos pro Dei ultione mittantur, quin potius in oratione dicamus: *Ne tradideris bestiis animam confidentem tibi*. Ego novi perseverantes in fide justos feris traditos, et laceratos ab eis consummasse martirium, nec tamen beatos esse desisse. Non enim bestiis fuerant traditi spiritualibus et invisibilibus, quæ lacerant animas peccatorum, et dentes suos in impiorum corda defigunt. Quemadmodum enim si pastor ex ore leonum evellat duo crura ovis, vel extremum auriculæ, ita evellentur filii Israel. Traditur ergo aliquando terra bestiis, ad eversionem, ut auferatur ab ea homo et pecus (Amos iii). Et observa diligenter differentias comminationum. In prima comminatione famis ait: *Ipsi soli salvabuntur*, **924** *Noe, Daniel et Job*. In secunda vero, ubi bestias immissurum se esse testatur, filii et filiæ nuncupatæ sunt: *Verumtamen ipsi soli salvi erunt, dicit Adonai Dominus*. Qui locus dupliciter intelligitur. Ac primum secundum communem sensum exponamus ob nonnullorum insipientiam, qui sensum animi sui,

^a Eundem errorem errasse videtur Hieronymus, sive ex Origene proferanti calamo descripsisse in Commentariis in Ezechiel. lib. ix, cap. 28: « Ubi-cumque, ait, juxta LXX, secundo ponitur *Dominus, Dominus*, primum nomen tetragrammaton est, quod proprie ad Deum pertinet, et ineffabile dicitur: Secundum commune, quod sæpe in hominibus invenitur. » Diximus vero in eum locum, cum plane constet, in Ezechielis, de qua sermo est, prophetia, perpetuam econtrario consuetudinem obtinere, ut primum commune, alterum Dei proprium sit nomen, videri non S. Doctoris, sed scribarum veterum hunc fuisse lapsus, qui numericas notas 1 et 2 temere ibi com-

mutarint; nam alibi, sive cap. 6, rectissime contrarium docet. At Origene testimonio quam recte isthæc aptari possit medicina, non video, neque enim hic tantum expressis verbis, sed et inferius, homilia 12, satis luculenter idem asserendo fallitur.

^b Redolet hic locus sententiam illam Origene, quæ in ejus scriptis tam sæpe occurrit, finem impositum iri damnatorum pœnis; tum plenam omnium ἀποκατάστασιν, et perfectam felicitatem futuram, cum Deus erit omnia in omnibus. Dicemus hac de re paulo fusius infra ad homilia 10 perquam similem locum.

A Dei esse asserunt veritatem, et frequenter dicunt: Futurum est ut unusquisque nostrum precibus suis eripiat quoscumque voluerit de gehenna: et iniquitatem introducunt ad Dominum, non videntes, quod justitia justus super eum erit, et iniquitas iniqui super eum, et unusquisque in proprio peccato morietur, et in propria justitia vivet. Nihil mihi conducti martyr Pater, si non bene vixero, et ornavero generis mei nobilitatem, hoc est testimonium ejus, et confessionem, qua illustratus est in Christo. Nihil prodest Judæis dicentibus: *Nos de fornicatione nati non sumus, unum patrem habemus Dominum* (Joan. viii), et post modicum: *Abraham pater noster est*. Quæcumque dixerint, quæcumque sibi assumere voluerint, si non habuerint fidem Abraham, incassum gloriantur. Neque enim ideo salvabuntur, quia sunt filii Abraham. Quoniam ergo quidam non recte opinantur, necessario interposuimus etiam sensum litteræ dicentis: *Filios et filias non liberabunt Noe, Daniel et Job, sed ipsi soli salvi erunt*. Nemo nostrum confidat in justo patre, in matre sancta, in fratribus castis. Beatus homo, qui spem habet in semetipso, et in via recta. Ad eos autem qui in sanctis fiduciam habent, non incongrue proferimus exemplum: *Maledictus homo, qui spem habet in homine* (Jer. xvii). Et illud: *Nolite confidere in hominibus*. Sed et aliud: *Bonum est confidere in Domino, quam confidere in principibus* (Ps. cxlv, cxviii). Quod si necesse est in aliquo sperare, omnibus derelictis, speremus in Domino dicentes: *Si constiterint adversum me castra, non timebit cor meum*.

Cum hæc se ita habeant, etiam alia nobis quæstio oboritur, quam diligenter debemus excutere, ut Scripturarum veritas elucescat: Quare cum tanti sint justus, nunc tantummodo tres nominantur, Noe, Daniel et Job? **925** Audivi quondam a quodam Hebræo hunc locum exponente atque dicente, ideo hos nominatos, quia unusquisque eorum tria tempora viderit, lætum, triste, et rursus lætum. Vide Noe ante diluvium, considera mundum integrum, et eundem, post, Noe in totius orbis naufragio solum cum filiis suis et animalibus in arca servatum: considera quomodo post diluvium egressus sit, et plantaverit vineam, quodammodo secundi rursus orbis creator existens. Talis est justus: vidit ^b mundum ante diluvium, id est ante consummationem: vidit mundum in diluvio, in corruptione et in interitu peccatorum, quæ in die sunt eventura judicii: rursus videbit mundum in resurrectione omnium peccatorum. Dicit

mutarint; nam alibi, sive cap. 6, rectissime contrarium docet. At Origene testimonio quam recte isthæc aptari possit medicina, non video, neque enim hic tantum expressis verbis, sed et inferius, homilia 12, satis luculenter idem asserendo fallitur.

^b Redolet hic locus sententiam illam Origene, quæ in ejus scriptis tam sæpe occurrit, finem impositum iri damnatorum pœnis; tum plenam omnium ἀποκατάστασιν, et perfectam felicitatem futuram, cum Deus erit omnia in omnibus. Dicemus hac de re paulo fusius infra ad homilia 10 perquam similem locum.

mibi aliquis: Concedo de Noe, ut tria tempora viderit, quid respondebis mibi de Daniele? Et hic ante captivitatem in patriæ floruit nobilitate, et deinceps, in Babylonem translatus, eunuchus effectus est, ut manifeste ex libro ipsius intelligi potest: vidit et reversionem in Jerusalem. Ut autem probetur, quod ante captivitatem in Jerusalem fuerit, et post captivitatem eunuchus effectus sit, assumamus id quod ad Ezechiam dictum est: *Accipient de filiis tuis, et facient spadones in domo regis (Isai. xxxix)*. Deinde post septuaginta annos invenitur deprecans Deum, ut completo jam tempore captivitatis, rursus ingrediatur Jerusalem. Habemus orationem ejus in volumine proprio conscriptam (*Dan. ix*), nec tamen **926** possumus invenire ubi sit mortuus. Vidit ergo tria tempora, ante captivitatem, in captivitate, et post captivitatem. Talis justus est. Videamus autem, an et Job tria tempora habuerit. Fuit quidem locuples: erant quippe ei oves septem millia, cameli tria millia, juga boum quingenta, et supellex multa valde, filii septem, et filiæ tres. Deinde accepit potestatem diabolus adversus eum. Vide tempora commutata. Dives in liberis pater, repente orbis efficitur: dives in censu Dominus, ad ultimam deducitur egestatem: ecce duo tempora. Post hæc apparet ei Dominus, et loquitur ei de nube, et ipse Job ea, quæ sunt in libro ejus scripta, respondit (*Job. i*). Igitur in primo tempore Dei laudibus prædicatur; in secundo tentationi traditur, et sevissimo ulcere percussus a pedibus usque ad caput tristitia et dura perpetitur. Ad extremum factæ sunt ei oves quatuordecim millia, cameli sex millia, juga boum mille, asinæ pascentes mille, et nascuntur ei filii septem et filiæ (*Job. ult*). Atque ita et in Job tria tempora deprehendimus, quæ in justis hominibus reperimus. Tria videntur justis tempora; præsens, et commutationis, quando judicaturus est Deus, et futurum post resurrectionem mortuorum, id est, vitæ cælestis perpetuitatem in Christo Jesu, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA QUINTA.

De eo quod quatuor ultiones pessimæ, id est, gladius, fames, bestię malæ, et pestilentia inducuntur super terram peccatricem: et de parabola qua dicitur: *Fili hominis, quid fiet ligno vitis (Cap. xiv et xv)?*

925 Fames, quæ propter peccatricem inducitur terram, juxta possibilitatem nostrarum virium discussa est, et post famem de bestiis pessimis diximus, quas immittet Deus super peccatores. Quatuor enim ultiones in principio proposuimus, e quibus reliquæ duæ sunt de romphæa, et de morte. Et in prima quidem filiorum et **926** filiarum nomen

* Scripserit Origenes quemadmodum in commentariis in Exodo, ubi hunc ipsum laudat Lucæ locum, κύριον ἔλαθον βαλλάντων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἔτεε ἡδὴ ἐκείνη. *Ignem veni mittere in terram, atque utinam jam ardeat.* Quod si non ita conceptus Lucæ textus ipse tunc fuerit, hæc certe fuerit sententia, quam probe tetinuit, dum locum ex memoria recitat. Id ipsum

A tantum est: in secunda vero et tertia, quam nunc conamur exponere, filiorum et filiarum nomen annexum est, id est, in romphæa, qua corruunt, qui cæde ejus digna fecerunt. Quis est ergo iste gladius, id est, romphæa, quam nos formidare debemus, ne quando mittatur super terram nostram, super terram **927** quam figuraliter exposuimus, ut et nobis necesse sit transire per gladium duplex aliquid habentem in pœna? Habitus quippe ipsius gladii dividit et secat eum, in quem infertur: si vero ad acumen aciei ejus etiam tactus ipse pœnalis est, dupliciter torquetur, qui hoc gladio puniendus est. Scriptum est enim: *Statuit igneam romphæam, et Cherubim custodire viam ligni vitæ (Gen. iii)*. Et quomodo si gladius acutus et cædens inferatur in corpus, duplicem tribuit cruciatum adustionis et cædis: sic et romphæa, quæ ad custodiam Paradisi statuta memoratur, quam nunc ob expositionem gladii præsentis assumpsimus, duplicia infert tormenta, dum adurit et dividit. Ut autem necessarium aliquid, ex quibus Deus sensum nostrum illuminat, in loco præsentis interponamus, accipe exemplum. Aiunt studiosi medicinalis disciplinæ, ad quasdam corporum curationes necessariam esse non solum sectionem ferri, verum etiam adustionem. Nam ad eos, qui canceris veterno computrescunt, candentem sive novaculæ laminam, sive quodcumque acutissimi ferri genus adhibent, ut per ignem radices canceris evellantur, per incisionem autem putrida caro truncetur, et via pateat medicamentibus injiciendis. Quis, putas, nostrum canceris, ut ita dicam, habet simile peccatum, ut non ei sufficiat, aut simplex acumen ferri, aut sola ignis adustio, sed utraque adhibeantur, quo uratur, et secetur? Audi Salvatorem rationem ignis et ferri in duobus locis significantem. In alio loco ait: *Non veni mittere pacem super terram, sed gladium (Matt. x)*. In alio vero: *Ignem veni mittere super terram, et utinam jam ardeat (Luc. xii)*. Igitur defert utrumque Salvator, gladium et ignem, et baptizat, quæ non potuerunt Spiritus sancti purificatione purgari. Sacramenta divina sunt ineffabilia, et soli Deo cognita: plus tamen in gratiarum donatione, quam in tormentorum varietatibus constituta. Neque enim medici ex disciplina artis suæ rationabiliter eos, quibus medentur, secant, urunt, dantque poculum amarissimi temperamenti, **928** multaque alia, prout causa postulat, faciunt: Deus autem universitatis Dominus, sine rationabili quadam sapientia, et sine dispensatione digna majestatis suæ pœnas tantum infert peccatoribus. Neque enim, ut existimant, ad hoc tantum adhibet supplicia, ut torqueat, sed quasi pater scit vulnera omnium nostrum: scit qua

quod in hodiernis codicibus scriptum est, καὶ τὶ θείω, εἰ ἡδὴ ἀνήσθη; Grotius ab Huetio laudatus ita distinguit, καὶ τὶ θείω; εἰ ἡδὴ ἀνήσθη, sicque exponit: *Quid autem est quod opto? Utinam jamjam accendatur: ostenditque satis erudite et cum indicativo, Utinam, apud Hellenistas significare.*

ex causa, quod ulens natus sit, quæ putredo infollicis animæ, ex quo ducatur exordio, qualis species doloris, ex quo peccato veniat: scit et formas, modos, et numeros peccatorum; qui semel, bis, terque peccaverit; qui in una specie delictorum sæpe ruit, qui in diversis vitiorum speciebus singulis tantum vocibus erraverit. Hæc omnia nos juxta sapientiam Dei querere [Sup. debemus], secundum illud, quod scriptum est: *Scrutans corda et renes Deus*, et supplicia, quæ ab eo irrogantur, sic intelligere, quasi digna Deo, et convenientia dispensationi ejus, nos vult non tantummodo cruciari. Omnia quippe ad hoc condidit, ut essent; et salutares fecit generationes mundi, et non est in eis medicamentum perditionis; sed quia quod ille voluit nos contempnendo non fecimus, et ille quod cupierat, non exercuit in nobis, disputatio nos coegit, ut aliquid de pœnarum specie diceremus, quæ inferuntur ad terram. Debemus autem nosse, quia non statim ubi fames fuerit, sequatur et mors. Potest quippe fieri, ut aliquis famem sustinens perseveret in vita, licet inedia, et squalore, et macie discrucietur. Potest fieri, ut, immissis bestiis malis, statim non omnes pereant, fugæ auxilio reservati. Potest evenire ut, cedente romphæa, cesset interitus. Modo vulnerantur quidam, et secantur, et, ut ita dicam, crebris ictibus ^a confunduntur, nec tamen pereunt. Idcirco nunc pœna novissima in enumeratione pœnarum mortis inferitur. Istiusmodi quiddam et sacratissimus Apostolus sentiens loquebatur: *Novissimus inimicus destruetur mors* (I Cor. v). Audeo dicere, sed novissimus inimicus destruetur mors. Fuit quidam ante mortem inimicus, id est **929** romphæa: fuit quidam ante mortem inimicus, bestię pessimæ: fuit quidam ante mortem inimicus, famas. Hæc omnia inimica sunt religionis inimicis. Si enim non vis amicus fieri Deo invitanti te ad reconciliationem, et dicenti per Apostolum: *Obsecro vos per Christum reconciliari Deo* (II Cor. v), quid de Deo causaris, cum in causis sub inimicorum imperio esse voluisti? An ignoras idcirco Deum in Ægypto immississe furorem et iram, et angustiam, immissionem per Angelos pessimos, quia inimici illius erant, et ab ejus adversario regebantur? Procul autem absint a nobis quatuor istarum supplicia pœnarum, fames, bestię pessimæ, gladius, mors. Quidquid enim horum fuerit illatum, ad eos venit qui inimici Dei sunt: amicos ejus præterit, neque ausum est eos contingere, qui de ejus necessitudine gloriantur. Et quomodo de igne bene creditum est, Scripturis testantibus, quia transeant per eum justis, et non comburantur: *Uniuscujusque enim opus quale sit, ignis probabit*: sic et in his suppliciis invenitur aliquis Daniel, Noe, et Job, et nihil pœnarum sustinebit. Hæc specialiter per singula supplicia exposuimus, quæ in extrema parte in unum propheta consocians ait: *Hæc dicit Adonai Dominus: Si autem*

A *quatuor vindictas meas pessimas, romphæam, et famem, et bestias pessimas, et mortem immisero. Quo? non super terram, sed super Jerusalem. Terra enim si puniatur, sufficit ei una corruptio. Si autem corripitur Jerusalem, super quam invocatum est nomen Dei* (II Petr. ii), quatuor ei cruciatus pariter inferuntur. Multo nobis utilius fuerat divino non credidisse sermone, quam post credulitatem adhuc rursus ad peccata converti, quæ ante commisimus. Considera enim quomodo Scriptura super terram singillatim supplicia dicat inferri, et non apponat quam terram: quando vero ad Jerusalem venit: Si autem et quatuor vindictas meas pessimas, romphæam, et famem, et bestias pessimas, et mortem immisero in Jerusalem; nos indicans Jerusalem, qui peccantes quidem nos Jerusalem sumus, quæ destruitur; in præceptis vero permanentes, Jerusalem dicitur, quæ salvatur. Omnes lamentationes, quas legimus in Jerusalem, omnes querimonie, quibus eam plangit Deus, **930** ad nos pertinent, qui gustavimus sermonem Dei, et postea mandatis ejus contraria fecimus. Non plegitur Salomonis jura contemnens, non sic punitur Lycurgi scita destituens. Aliud supplicium est ejus, qui legem Dei per Moysen traditam conculcat, et despicit: maxima omnium est ejus pœna, qui præcepta filii Dei pro nihilo duxerit. Irritam enim quis faciens legem Moysi sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur (Hebr. x); quanto magis putatis deteriora supplicia mereri illum, qui Filium Dei conculcaverit! Ait ergo, quos enumeravimus, Filium Dei non conculcaverunt, sed tantum legem Dei ingressi sunt: maximeque hi, qui ante adventum Domini fuerunt. Sed neque hi, qui crucifixerunt Salvatorem meum, rei sunt ingentis pœnæ, sicut hi, quibus ait Apostolus: *Filium Dei conculcans, spiritui gratiæ contumeliam faciens* (Ibid.): et si quid aliud significat in eo loco in quo eorum peccata replicat, qui post fidem in Deum peccaverunt. Hæc propter quatuor ultiones pessimas, quæ inducuntur super Jerusalem. Et omnes quidem, qui didicimus divinas Scripturas, sive bene, sive male vivamus, Jerusalem sumus. Si male vivimus, illa Jerusalem, quæ cruciatibus puniatur, et sustinet quatuor ultiones: si bene, illa Jerusalem, quæ in Dei sinu requiescit. Et est magna distantia, ut in reliqua terra, sic et in ipsa Jerusalem. Omnes enim, qui in Ecclesia peccatores sunt, qui sermonem Dei gustaverunt, et transgrediuntur eum, merentur quidem supplicia: verum pro modo graduum unusquisque torquetur. Majorem pœnam habet, qui Ecclesie præsidet, et delinquit. An non magis misericordiam promeretur ad comparisonem fidelis Catechumenus? Non magis vonia dignus est laicus, si ad diaconum conferatur? Et rursus comparatione presbyteri diaconus veniam plus meretur? Quæ autem sequuntur, me tacente, cognoscitis. Idcirco formidans iudicium Dei, et ante oculos mihi proponens illum iudicii ordinem, qui in

^a Legendum omnino est, confodiuntur

Scripturâ continetur, recorder dieti illius : *Pondus ultra te ne leves*. Sed et illud : *Noli quærere fieri iudex, ne non valeas auferre iniquitates*. Quid mihi prodest quia prior sedeo in cathedra resupinus, honorem **931** majoris accipio, nec possum habere dignitate mea opere condigna? Nonne majori pœna cruciabor, quia honor justî mihi ab omnibus deferatur, cum peccator sim (*Eccl. vii*)? Necessarium fuit diligentius retractantem ea, quæ de quatuor terræ ultionibus dicabantur, id addere, quod Jerusalem quippe erat in tribu Benjamin : et sacerdotes templi, et Levitæ, qui Dei ministeriis serviebant, et cæteri ordines, quos scripturarum sermo comprehendit, in ea morabantur. Hæc accipit quatuor ultiones pessimus, quæ non sunt similes in his qui in ea habitant. Neque enim eodem modo, et ad populum, et ad Levitas comminatio dirigitur. Israelites enim peccans in Israeliticum delictum corruit. Qui autem major est ab Israelita, quanto nobilior fuerit in ordine idem Levites, et sacerdos, tanto majora supplicia sustinebit. Si autem princeps sacerdotum peccaverit, dicit ad eum Heli consacerdos suus : *Si delinquens peccaverit vir tu virum, orabunt pro eo : si autem in Dominum peccaverit, quis orabit pro eo* (*I Reg. ii*)? Hæc in expositionem ejus sermonis, quo comminabantur et singulæ specialiter in peccatricem terram ultionis, et pariter congregatæ in infelicem Jerusalem. Videamus autem et sequentia Scripturæ. Quæ cum in parabola audierit propheta, nos tantum sensum debemus exponere, ipsum testimonii ordinem derelinquentes et auditorem mittentes ad librum : Lignum vitis ut in fructu est honorabilius lignis omnibus, maxime his quæ in salu fructificant : sic ad cætera opera inutilia omnibus lignis est (*Ezech. xv*). Et vascula quædam possunt fieri, et in diversa opera necessarii usus ad ministrandum ; de palmitibus autem vitis non solum vas aliquod, et in opus utile quid fieri non potest, sed neque paxillus quidem est utilis. Ait ergo sermo divinus, quia ut palmes vitis honorabilior sit cæteris lignis, si afferat fructus : sic ab omnibus inferior judicetur, si id non habeat, unde præcellit ; atque in hunc modum eas, qui inbuti sunt eloquiis Dei, honorabiliores esse omnibus, et quocumque modo in vinea positis dignitate, cum afferant fructus, botros salutis, de qua scriptum est : *Ego vera te plantavi vineam fructiferam totam veram* (*Jer. ii*). Et alibi : *Vinea Domini domus Israel est* (*Isai. v*). Et rursum : **932** *Vineam de Ægypto transtulisti* (*Ps. lxxix*), et reliqua. Si autem non attulerint fructus, intantum ut a Deo dici possit : *Quomodo conversa es in amaritudinem vitis alienæ?* tunc multo deteriores inveniri ab his lignis, quæ licet viliora sint, tamen suos afferunt fructus. Quomodo enim præcellunt ligna silvarum vineas inferaces, eodem modo, intra quamdam dispensationem sapientiæ divinæ, ex lignis vilioribus aliqua domui necessaria fabricantur. Neque vero turberis, putans nos extra Scripturâ affirmare quod dicimus futurum esse, ut de lignis silvæ aliquid utile fiat, id est, de me ipso si non at-

tulero proprios naturæ meæ fructus. Siquidem et Apostolus imaginem quamdam eorum vasorum, quæ sunt in humana conversatione, assumit dicens : *In magna autem domo, non sunt tantum [Al. autem] vasæ aurea et argentea, sed et lignea et fistilia* (nota quia vasa lignea nuncupaverit) ; *et alia quidem in honorem, alia vero in contumeliam* (*II Tim. ii*). Ista vasa lignea, quæ esse in magna domo Apostolus prædicat, non sunt facta de vitibus, non de palmitibus vinearum, sed ex aliis lignis, quæ vilioris ordinis in nemoribus fructificaverunt. Quantum ergo malum est, et quale discrimen, ut ligna quondam vilia inveniantur in magna patrisfamilias domo, et palmes vitis meæ inutilis in domo sit, et in ignem projiciatur? Hoc enim scriptum est, quia annuum putationem ejus consummat ignis. Hæc in Ezechielem. Salvator vero hujus parabolæ sensum in Evangelio ita perstrinxit, dicens : *Ego sum vitis, vos palmites, Pater meus agricola : omnem palmitem, qui in me manet, et fructus afferit, Pater meus putat, ut fructus majores afferat : palmitem, qui manet in me, et fructum non afferit, Pater meus excidit et in ignem mittit* (*Joan. xv*). Vides vicinitatem utrorumque sermonum? Vides quomodo Pater excidat, et in ignem jaciatur? Nos insensati, quasi negligenda quidem Scriptura sit, nolentes ea discere, quæ nobis incutiant metum, sed ea audire cupientes, libenter audivimus quæ nos subvertant, quæ decipiant. Qui dicit proximo suo, ignoscit nobis peccata nostra Deus, siquidem et in talibus sacramentis ludimus, vicissim nobis pollicentes, mappam mittet Deus. Et quia bonus est, et omnium peccata dissolvit, **933** oportebat nos sedere, et sollicito corde dicere : Si heri peccavimus, hodie penitentiam agamus. Verum huic palmiti (animal quippe est) qui dicit : Potens est Deus, et bonus agricola, qui non me excidat, et in ignem mittat : respondebit agricola : Sed si talis est palmes, ut frustra sit in vite, numquid poterit relinqui? Nonne si dimittatur impedit vitem, ne pro sicco palmitē, virides et fructuum feraces afferat palmites? Quomodo enim boni agricolæ est excidere, et amputare [*Al. computare*] quæ sicca sunt, et tradere in escam ignis infructuosos ramos : sic boni Dei est, de omnibus vitibus infructuosas **934** palmites amputare, et igni tradere in perditionem. Verum nos ipsi nos ludimus, et decipi pariter ac decipientes volumus magis errare cum plurimis, quam ab errore converti : cum magis id quærere debeamus, quod ædificet, quod timorem Dei augeat, quod ad penitentiam revocet, quod in confessionem sceleris adducat, quod nos faciat diebus ac noctibus cogitare, quomodo Domino placeamus, ut sanus in vera vite Christo Jesu fructiferi palmites, et radici ejus adherentes : cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum, Amen.

HOMILIA SEXTA.

De eo quod dicitur : *Fili hominis, notas fac Jerusalem abominationes suas ; usque : Effudisti fornicationem tuam in omni transitu* (*Cap. xvi*).

933 Consideranti mihi constantium prophetarum,

miraculum subit, quomodo vere credentes Deo magis quam hominibus contempserint mortem, pericula, contumelias et omnia quæ passi sunt ab eis: qui arguebantur, dum voluntati Dei in prophetatione deserviunt. Admirabar quondam Isaiam antequam compararem Ezechieli, et obstupesceram quomodo diceret: *Audite sermonem Domini, principes Sodorum; attendite legem Dei, populus Gomorrhæ. Quo mihi multitudinem sacrificiorum vestrorum? dicit Dominus (Isa. 1)*. Dicebat enim hæc, cum posset dicere, vel tacere. Neque enim (ut quidam suspicantur) mente excidebant prophetae, et ex necessitate spiritus loquebantur. Si alii, inquit Apostolus, *revelatum fuerit sedenti, prior taceat (1 Cor. xiv)*. Ex quo ostenditur potestatem habere eum, qui loquatur, cum velit dicere, et cum velit tacere. Et ad Balaam dicitur: *Verumtamen verbum, quod immitto in os tuum, hoc observa loqui (Num. xxii)*: quasi potestatem habente eo, ut accepto verbo Dei, diceret seu taceret. Quid est ergo, quod in Ezechiele admiror? Quia cum ei fuisset imperatum, ut testaretur, et notas faceret Jerusalem iniquitates ejus, non posuit ante oculos ejus periculum, quod ex prædicatione erat securum; sed ut Dei tantum præcepta servaret, locutus est quæcumque **934** mandavit. Esto, sit mysterium, sit revelatio sacratæ intelligentiæ de Jerusalem, et his quæcumque super eam dicuntur; attamen prophetans, et fornicationis illam arguit, quia divaricaverit pedes suos omni trans-eunti, et maledica voce testatur, increpans scelestorum civitatem. Sed quia confidebat Dei se facere voluntatem, paratus et mori et videre, loquebatur intrepidus. Videamus ergo ipsam prophetiam, et primo quidem, quomodo in potestate sit positum prophetæ, utrum dicat an non, consideremus. Factus est sermo Domini ad eum, dicens: *Fili hominis, testificare Jerusalem iniquitates ejus, et dices: Hæc dicit Dominus, non in necessitate aspirationis, sed in voluntate dicentis Dominus posuit, ut testificaretur ad Jerusalem iniquitates ejus, et ait: Dices. Quid dices? Hæc quæ sequuntur. In propheta erat audiente, dices: utrum diceret necne, quomodo fuit positum in Jona. In potestate quippe ejus erat audientis: Dic, adhuc tres dies, et Ninives subvertetur (Jon. iii), si velit dicere, vel tacere. Et quia in arbitrio ejus positum erat, et noluit dicere, vide quanta eum sunt consecuta postea: periclitata est navis propter eum, forte repertus est latens, cetus devoravit abjectum. Hi ergo prophetae, quicumque post Jonam fuerunt, considerantes forsitan ea, quæ venerunt ei, sive aliis prophetis: **935** videbant quoniam ex omni parte angustiae eis imminabant: secundum sæculum persecutio, si dicerent vera: secundum Dominum offensa, si timentes homines, proferrent falsa pro veris. Idcirco testificatus est Ezechiel, et notas fecit Jerusalem iniquitates ejus, et dixit: *Hæc dicit Dominus: Radix tua et generatio tua de terra Chanaan, Pater tuus Amorrhæus et mater tua Cethæa. Quæ civitatum sic fuit elevata, et altum sapuit in mundo,**

ut civitas Dei? Et tamen hæc ipsa sibi magna promittens, quasi proxima Dei, et civitas ejus, quia peccavit, arguitur a Spiritu sancto, ut degener, et extranea. Pater enim ejus Amorrhæus, jam non Deus. Quamdiu non peccavit, pater ejus erat Deus: quando vero peccavit, pater ejus Amorrhæus factus est. Quamdiu non peccavit, pater ejus Spiritus sanctus fuit: quando peccavit, mater ejus Cethæa facta est. Quamdiu non peccavit, radicem habuit Abraham, et Isaac, et Jacob: quando peccavit, radix ejus Chanaan facta est. Sæpe miratus sum id, quod dictum est a Daniele ad presbyterum peccatorem, cui pro peccato nomen imponens, *Semen*, inquit, *Chanaan, et non Juda*. Magnus quidem Daniel constantissime presbyterum peccatorem semen Chanaan appellans et non Juda (*Dan. iii*). Major vero comparatione ejus Ezechiel, non uni presbytero, neque duobus hominibus nativitatem objiciens contumeliosam, sed, *Radix*, inquiens, *tua, et generatio tua de terra Chanaan. Pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa*. Quia Jerusalem multa peccata commisit, ideo increpans illam propheta, non uno neque duobus, sed tribus nominibus insignivit. Septem in Genesi gentes enumerantur a Deo in uno loco, quem tradidit filiis Israel. Septem autem hæ sunt, *In terram*, inquit, *Chanaanæorum, et Amorrhæorum, et Cethæorum, et Pheresæorum, et Evæorum, et Gergesæorum, et Jebusæorum*. Si possibile fuisset et septem istas congregare, ut per eas ignobilitatem peccatricis Jerusalem exprobraret, fecisset utique propheta. Nunc vero quid fecit? Amorrhæum elegit ex septem, et Chanaanæum, et ait habere communionem peccatricem Jerusalem, quippe ad Chanaanæum, juxta radicem, et nativitatem, proprie ad Amorrhæum secundum **936** patrem, proprie ad Cethæam secundum matrem. Si in Jerusalem tanta dicuntur, de qua tam grandia, et tam mira conscripta sunt, quæ ei sunt repromissa, quid futurum est misero mihi, si peccavero? Quis mihi erit pater, aut quæ mihi erit mater? Tantæ talisque Jerusalem radix, et generatio de terra Chanaanæorum, pater ejus Amorrhæus, et mater Cethæa nuncupatur. Ego si peccavero, qui in Christo Jesu credo, et tanto me magistro tradidi, quis mihi futurus est pater? Non utique Amorrhæus, sed nequior quidam pater. Quis est iste? *Quivis, qui peccatum facit, ex diabolo natus est*: Et iterum: *Vos ex patre diabolo estis (1 Joann.)*. Si igitur Jerusalem dicitur de radice, et nativitate terræ Chanaanæ, quid dicitur ad nos? Invenitur et nobis patres, qui nos generant in peccatis. Ut enim si bonus fuero, et in optimo actu constitutus, dicit mihi Jesus: *Fili, dimittuntur tibi peccata tua (Matt. ix)*; dicit mihi Paulus discipulus Jesus: *In Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui*: ita si factus fuero peccator, generans me in peccatis diabolus, et assumens sibi eam vocem, qua pater Deus ad Salvatorem locutus est, dicit ad me: *Filius meus es tu, ego hodie genui te (Psal. lv)*. Et alii autem plures patres mei erunt, ad quos iturus sum.

Unusquisque ad suos proficiscitur patres. Si quis A
 est ab Abraham, dicitur ad eum : Tu autem vade
 ad patres tuos, cum pace educatus in senectute bona.
 Si quis vero egreditur de sæculo non cum pace, sed
 cum peccatorum bello, et senectute non bona, inve-
 teratus dierum malorum, utique dicitur ad eum :
 Tu autem vade ad patres tuos cum bello nutritus in
 senectute mala (*Gen. xv*). Docemur a Deo sub aliis
 nominibus, quid facere debeamus. *In qua die nata*
es, non alligaverunt manus tuas, sive non est excisus
umbilicus tuus. In Hebræo quippe sic habetur : *non*
est excisus umbilicus tuus. Allegorice inducit Jeru-
 salem quasi puellam ab infantia genitam. Quæ
 autem de Jerusalem dicuntur, sciamus ad omnes
 homines, qui in Ecclesia sunt, pertinere. Primum
 ejus tempus tale est, secundum quale describitur :
 B procul autem absit a nobis ut tertium tempus
 tale habeamus, quale dicitur ad Jerusalem. Om-
 nes enim qui primum fuimus peccatores, Jerusalem
 vocantur a Deo, et habemus ea quæ prima di-
 cuntur. **937** Secunda autem si post visitationem
 et notitiam Dei perseveravimus in peccatis, ad nos
 pertinent. Tertia vero mala quæ penitus detestatur,
 secundum ordinem prosequemur. Nunc ut ad pri-
 mum redeam, scriptum est quasi de Jerusalem : *In*
qua die nata es, non est excisus umbilicus tuus. Adju-
 torio Dei indigemus, ut possimus umbilicum non
 præcisum peccatricis Jerusalem invenire, aut certe
 præcisum umbilicum ejus, quæ non peccavit, expo-
 nere. Sive igitur Jerusalem, sive ejuſcumque alte-
 rius de alia Scriptura quæro umbilicum, ut spiritua-
 libus spiritualia comparans, inveniam quomodo non
 sit præcisus umbilicus Jerusalem. Scriptum est in
 Job de dracone : *Virtus ejus in umbilico, et fortitudo*
ejus super umbilicum ventris (Job xl). Scio ex his,
 quæ mihi gratia divina largita est, cum præsentem
 locum exponerem, me dixisse, quod draco sit forti-
 tudo contraria. Iste est enim draco, serpens anti-
 quus, qui vocatur diabolus, et Satanas, decipiens
 orbem terrarum universum. Istius fortitudo in um-
 bilico est. Nec dubium : nam principium malorum
 omnium in lumbis versatur. Et ideo adhuc in lumbis
 patris constitutus, qui nasciturus erat, refertur,
 quia in lumbos semina humana collecta sunt. Forti-
 tudo ergo contraria ubicumque sunt semina, ibi insi-
 diarum suarum vim conatur ostendere. Adversum
 masculos virtus ejus in lumbis est; adversum femi-
 nas virtus ejus in umbilico ventris est. Et vide quo-
 modo honeste viri mulierisque genitalia oblectis no-
 minibus Scriptura nuncupaverit, ne per ea vocabu-
 la, quæ in promptu sunt, turpitudinem significaret.
 Si intellectum est exemplum, quod protulimus de
 Job, intellige mihi quia ut in viro præputium circum-

* Muliebrem innuit circumcisionem, quæ in iis
 præcipue regionibus, in quibus ipse agebat Ada-
 mantius, sive in Ægypto obtinebat. Eam S. quoque
 Ambrosius memorat lib. II de Abraham cap. 11 :
Ægyptii quartodecimo anno circumcidunt mares, et
feminas eodem anno circumcidi ferunt, quod ab eo vi-
delicet anno incipiat flagrare passio virilis, et seminarum

ciditur, sic in femina a umbilicus amputatur. Cum
 enim pudica fuit mulier, et mundis usa mutationi-
 bus seminarum, scilicet ne in sordidas res, et in
 peccatorum turpitudines ruat, tunc umbilicus ejus
 abscisus est. Si vero peccaverit, non est umbilicus
 ejus abscisus. Increpat ergo Jerusalem quasi **938**
 mulierem, cui non sit præcisus umbilicus. Septua-
 ginta interpretati sunt in hoc loco : *Non alligave-*
runt ubera tua, sensum magis eloquii exponentes,
 quam verbum de verbo exprimentes. Ubera autem
 in Canticis canticorum assumpta sunt in cogitatio-
 num tuarum et mentis loco : *Quia bona ubera tua*
super vinum (Cant. 1). Et recubuit super pectus Je-
 su (*Joan. XIII*), ubi ubera tua sunt, is qui commu-
 nationem intellectuum ejus habiurus erat. Quando
 ergo sensus est rigidus, et notio obstricta atque so-
 lida, nec defluit sermo, manifestum est quia alliga-
 ta sunt ubera tua. Cum vero ea quæ dicuntur disso-
 luta sunt, et defluunt, non sunt ubera alligata. *Aqua*
non est lota in salutem. Videamus ea, quæ sunt in
 Jerusalem, ne forte et in nobis reperiantur. Verbi
 gratia dictum sit : Est quedam mulier nunc lota,
 verum quæritur an et in salutem? ut et nos timea-
 mus propter hoc, quod ait, *in salutem.* Non lavan-
 tur omnes in salutem. Qui accepimus gratiam bap-
 tismi in nomine Christi, loti sumus : sed nescio
 quis lotus sit in salutem. Simon lotus est, et bap-
 tisma consecutus perseverabat in Philippi societate:
 verum quia non erat lotus in salutem, condemnatus
 est ab eo, qui in Spiritu sancto dixit ad eum :
 C *Pecunia tua tecum sit in perditionem (Act. VIII).* In-
 gentis est difficultatis eum qui lavatur, lavari in sa-
 lutem. Attendite, catechumeni, audite, et ex his
 quæ dicuntur, præparate vosmetipsos, dum cate-
 chumeni estis, dum necdum estis baptizati, et ve-
 niatis ad lavacrum; et lavemini in salutem, nec sic la-
 vemini ut quidam qui loti sunt, sed non in salutem,
 ut qui accipit aquam, et non accipit Spiritum sanctum.
 Qui lavatur in salutem, et aquam accipit et Spiritum
 sanctum. Quia non fuit Simon lotus in salutem, accepit
 aquam, et non accipit Spiritum sanctum : putans, quia
 possit donum Spiritus pecunia comparari, in qua non
 est locutus [F. lotus], in salutem. Ad omnem animam
 peccatricem, quæ videtur credere, ista dicuntur quæ
 nunc dicta legimus ad Jerusalem, ut non **939** ad ma-
 jora conscendam, et ea quæram, quæ ultra meas vires
 sunt et ingenium. *Neque sale salita.* Et hoc crimen est
 Jerusalem, quia non fuerat digna sale Dei. Ego si
 credidero Domino meo Jesu Christo, ipse me sal
 faciet, dicetque mihi : *Vos estis sal terræ (Matth. v).*
 Si credidero spiritui, qui in apostolo locutus est, sa-
 le condior, et possum præceptum custodire dicens :
Sermo vester sit semper in gratia sale conditus (Col.

menstrua sumant exordia. Et Strabo, lib. XVII ab Ægyp-
 tiis tradit, τὰ θῆλα ἐκτίμωσι, feminas excidi. Videndi,
 quos Huetius laudat, medici insignes, Paulus Ægineta
 lib. VI, c. 70, et Aetius, Teirahibi. IV, serm. 4, c. 103,
 et qui eam consuetudinem hodieque retinere nedum
 Ægyptios ferunt, sed et Persas, Coptasque, Bellonius
 lib. III Observat. cap. 28, et Leo Africanus lib. XXVIII.

iv). Grande opus est insaliri. Qui sale conditur, gratia plenus est. Nam et in communi proverbio salisus dicitur gratosus, et e contrario insulsus, qui non habet gratiam. Si igitur gratia nobis a Deo venit, et complemur dono ejus, sale salimur. Rursum peccatrix Jerusalem non est involuta pannis. Observa quod dicimus: Anima renascens et primum in lavacro edita, involvitur pannis. Ipse Dominus meus Jesus pannis involutus est, ut scriptum refertur in Evangelio secundum Lucam (Luc. 11). Oportet ergo eum qui renascitur utique in Christo nascentem rationabile et sincerum lac desiderare, et prius quam rationabile et sine dolo lac desideret, debet sale saliri, et pannorum involutis colligari, ne dicatur ad eum, sale non es salitus, et pannis non es involutus. Quid autem ista Jerusalem sint crimina, non circumcidi eam umbilico, et sale non saliri, et pannis non involvi, et aqua non lavari in salutem, sermo iudicat reliquos, qui ita continentur: *Neque peperit in te oculus tuus, ut faceret tibi unum ex omnibus istis*. Propterea nihil tibi horum feci, ut paterer aliquid super te, dicit Dominus. Exemplum ab hominibus accipiam: deinde si Spiritus sanctus dederit, ad Jesum Christum et ad Deum Patrem transmigrabo. Quando ad hominem loquer, et depreor eum pro aliqua re, ut misereatur mei, si sine misericordia est, nihil patitur ex his, quæ a me dicuntur: si vero molli est animo, **840** et nihil in eo rigidi cordis obduruit, audit me, et misereatur mei, et molliuntur viscera ejus ad meas preces. Tale mihi quiddam intellige super Salvatorem. Descendit in terras miserans humanum genus, passiones perpessus est nostras, antequam crucem pateretur, et carnem nostram dignaretur assumere. Si enim non fuisset passus, non venisset in conversationem humanæ vitæ. Primum passus est, deinde descendit, et visus est. Quæ est ista, quam pro nobis passus est, passio? Charitas est passio. Pater quoque ipse, et Deus universitatis, longanimis et multum misericors et miserator, nonne quodammodo patitur? An ignoras quia quando humana dispensat, passionem patitur humanam? Supportavit enim mores tuos Dominus Deus tuus, quomodo si quis supportet homo filium suum. Igitur mores nostros supportat Deus, sicut passiones nostras portat Filius Dei. Ipse Pater non est impassibilis. Si rogetur, misereatur, et condolet, patitur aliquid charitatis et sit in eis, in quibus juxta magnitudinem naturæ suæ non potest esse, et propter nos humanas sustinet passiones. *Non peperit oculus tuus, inquit, in*

^a Huc referenda sunt quæ lib. 11 de Principiis habet cap. 4: «Si vero propter illa quæ dicuntur in veteri Testamento, quod irascitur Deus, vel poenitet, vel si qua alia humani affectus passio designatur, materiam sibi ad confutandos nos præberi putant, affirmantes penitus impassibilem Deum, atque his omnibus carentem affectibus sentendi, ostendendum est eis etiam in evangelicis parabolis haberi similia, etc.» Sic et in Commentar. in Mattheum cap. xxii: «Nobis maxima exemplorum copia ex Evangelio suppedit, in quibus juxta parabolas quædam homini assimilata est. Ad eorum ergo parabolarum

*te, ut faceret tibi unum ex omnibus istis, ut paterer aliquid super te. Et quia talis effecta es, projecta es in faciem campi. Deus, ne nos tales esse patiaris, et projiciamur a te et ab Ecclesia tua in faciem campi, sed magis ut ab angustiis sensuum egrediamur ad campum. Et projecta es in faciem campi. Quare? Pravitate animæ tuæ in qua die natus es. Potestne aliquis in eadem die qua natus est habere animæ pravitatem? Describit passiones nostras, et vitia humana, et solitas pravitates. Pravitatem enim nostram, si non rectum fuerit cor, projicimur in campum in die qua nascimur. Si post regenerationem lavacro, si post sermonem Dei rursus peccaverimus, in die qua nascimur, projiciamur. Tales sæpiissime reperiuntur **841** lavati lavacro secundæ regenerationis, et non facientes dignos fructus poenitentiam, neque exhilarantes mysterium baptismi timore majore ab eo, quem dum Catechumeni essent, habuerunt, et charitate ampliori ab ea, quam exercuerunt dum audientes sermonis essent, et sanctioribus gestis, quam ante gesserunt. Sequitur istius modi homines hoc, quod dicitur: *Projecta es in faciem campi pravitate animæ tuæ in die, qua nata es. Sed vide misericordiam Dei, vide clementiam singularem. Licet projecta sit Jerusalem in faciem campi, non ita eam despicit, ut projecta sit semper; non in pravitate suæ relinquit, ut in totum ejus obliviscatur, ut non ultra elevet jacentem. Attende quid sequitur: Et transi per te. Projecta es, ego tamen rursus veni ad te: visitatio mea non tibi deficit post ruinam. Et vidi te conspersam in sanguine tuo. Quasi dicit: vidi te rem homicidiorum, rem sanguinis et mortalium peccatorum. Et dicit tibi: De sanguine tuo vitam adimplere. Suge de sanguine tuo, et adimplere vitam. Sicut hortus agri dedi te. Misertus sum tui, postquam projecta es: vidi te sanguine peccatisque conspersam: effeci te sicut hortus est agri, et multiplicam es. Quia ad te veni et visitavi te projectam, causa tibi factus sum, ut multiplicareris. Et multiplicam es, et magnificata. Dedi te in multitudinem et magnitudinem, id est, crescere te feci, et multiplicari. Per id enim, quod crescimus, et multiplicamur. Et intrasti in civitates civitatum. Rursum errores expulsi Jerusalem introeuntis in civitates civitatum. Quomodo autem ingreosa sit criminosa in civitates civitatum, consideremus. Si per singulas civitates, in quibus hæreses sunt et doctrinæ alienæ a Deo, ingreditur quispiam ecclesiasticus, et participo fiat**

defensionem, quæ verbo tenus Deum Christum Patrem humanæ conditionis affectibus obnoxium esse statuunt, iis utemur, quæ Deum hominem appellant, et hæreticos, qui quod consimiles veteris Testamenti locos non animadvertent, in Dei legis ac prophetarum, et mundi conditoris offensionem incurvant, ita compellubimus: Si juxta Evangelii parabolas homini comparatur Deus, quare consequenter his parabolis, parabolam quoque esse iram, et furorem, et poenitentiam, et aversionem vultus, et sessionem, et stationem, et ambulationem Dei non vultis?

altum civitatum, audit : *Intraisti in civitates civitatum. Mamma tua erecta sunt. Post tanta criminarum floruiti, et venit tibi tempus, et tempus divertendum.* Dicitur mihi : Noli allegorizare, noli per figuram exponere. Respondent quæso : Jerusalem mamma habet, et est quando non colligentur, est quando erigantur, et umbilicum habet, et quæ non est prædixit, arguitur : quomodo possent ista sine allegoria expositione intelligi ? *Mamma tua 942 erecta sunt, et capillus tuus exortus est. Cum omni honestate, ea que volent virginum evenire corporibus, describit sermo divinus. Et capillus tuus exortus est, tu vero eras nuda et dishonesta. Qui non est Jesum Christum indutus, hic nudus est ; qui non est indutus viscera miserationis, benignitatis, humilitatis, mansuetudinis, longanimitatis, ut proximum sustineat, iste dishonestus est. Tu vero eras nuda et dishonesta, et transisti per te.* Secunda vice venit ad eam, vidit eam peccantem, iterum propter peccata discedit, et tamen rursum revertitur, iterum visitat clemens et benignus Deus. *Et venit ad te, et vidi te, et ecce tempus tuum, et tempus divertentium.* Quid est hoc, quod est tempus tuum ? Tempus significat adloquendum, in quo jam per etatem possunt fornicari. Et rursum : *Et tempus, inquit, divertentium.* Qui sunt isti divertentes ? Dum sanctus parvulus hi, qui divertere volunt ad eos, qui nituntur evertere, ut tant Christianis possint, demonia immananda, angeli diaboli, non habent locum, quomodo non possint divertere. Cum autem fuerimus etate majore, et jam peccato possumus, querant aditum ad nos divertendi, et hoc tam Angeli Dei quam angeli Satanae. Impossibile autem est ut utriusque ad nos divertant. Si peccamus, angeli diaboli divertunt ad nos : si sanus sine gradu, divertunt ad nos Angeli Dei. Venit ergo tempus tuum, et tempus divertentium. Quia tempus venerat divertentium, et Dominus noster Jesus Christus Deus noster rursum visitat miseram Jerusalem, id est, peccatricem animam nostram. *Expandi alas meas super te. Consuevit Scriptura pennas [Al. pennas] nuncupare vestium summitates : ut in Ruth, quæ veritate condite, et discoperto pallio ad pedes Boaz, dormivit sub axilla vestimenti ejus (Ruth. iii). Deus ergo quasi veste loquitur indutus : Expandi alas meas super te, et operui [Al. operui] confusionem tuam.* Beatus cuius alis suis Deus protegit confusionem : si tamen perseveraverit in beatitudine, in qua Jerusalem nobis perseverare. *Et paravi tibi in testamentum, et instrui in testamentum locum.* Post tanta, ob que rursum revertitur, rursum procedit, post tam frequentem visitationem, non primum ingreditur cum ea in testamentum. *Et facta es 943 mihi, et lavavi te in aqua. Post hæc omnia assumpsi te, et ipse tui te in salutem, et ablati sanguinem tuum abs te.* Hæc intelligentes oramus, ut veniat misericordia Dei super nos, et abluat sanguinem ab animabus nostris. Si quid enim mercedi dignum fecimus, istud sanguis est venter. *Ablati sanguinem tuum a te, et unxi te oleo. Et Christus nos*

vult facere Deus. *Et indui te versicoloria.* Quanta est benignitas Dei in unamquamque animarum Jerusalem non unius coloris tunicam, sed multæ varietatis largitur credentibus sibi. Hanc versicolorem tunicam jam tunc in signum fecit Jacob, induens filium suum Joseph, et vestivit eum versicoloria (Gen. xxxvii). Si consideras intellectus sectas, facta bona, vere videbis variam tunicam, quam visitatio Dei largitur his qui vocati sunt in salutem. Legem intelligo, prophetas comprehendendo, agnosco Evangelia, non me latet Apostolus : et cautes sum, justus sum, misericors sum, et adhuc queris aliam tunicam versicolorem, quam induit Dominus Jerusalem dicens : *Et vestivi te versicoloria, et calceavi te hyacinthos ?* Vult calceamenta nostra esse florentia et bene illucta. Quæ sunt calceamenta ? Audi Paulum apertius prædicantem : *Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis (Eph. v). Et præcinsi te bysso.* Manifestius de hoc chitorio Apostolus loquitur. *Stantes præcincti lumbos vestros in veritate (Ibid.).* Veritas enim pro bysso accipitur. *Et operui te trichapto.* Non inveniens neque intelligens quid esset trichapto, inveni in alla cistione pro trichapto, florens, et in alla indumentum. Igitur induit nos Deus post variam vestem et florenti tunica. *Et ornavi te ornamento, et imposui tibi armillas circa manus tuas.* Cum mihi dederit occasiones honorum actuum, armillas circumdat manibus meis. *Et catena circa collum tuum.* Si me post gesta justitiæ intellectum ornaverit veritatis, tunc mihi ornamentum nuptiale, tunc catena collo decora circumdatur. *Et dedi inanitem circa narem tuam.* Quando vere possum suavitate et boni odoris sacramenta suscipere, tunc mihi ornat Deus inanibus narem. *Et rotulas in aureas tuas.* Ut non solum auriculæ, sed etiam grandis rota aurea sit circa auditum tuum. Aurea vero rota est, quæ intellectibus volvitur sacris. *Et corona glorificationis super caput tuum. 944* Omnipotens Deus, et nobis tribus, ut digni efficiamur corona glorificationis super caput nostrum. *Et ornata es auro :* id est divinis sensibus : *et argento,* id est sermonibus sacris. *Et operaria tua byssina.* Profunditas sensuum operarium est byssinum. *Et florentia,* pro quo verbo Septuaginta *επιχρυσια* posuerunt, subtilem nimis amictum, et quasi ad capillorum similitudinem attenuatam vestem significantes. *Et versicoloria.* Ecce tota est Jerusalem protecta alis, vestita variis, ornata gemmis. Quid post hæc facit magnus et hominum amator Deus ? Alit eam delicatis cibis. *Similam, et mel, et oleum manducasti.* Non sic simpliciter farinam, neque hordeaceam panem : hoc quod modo ad vos loquimur, simila est. Sed miserabilis Jerusalem post similam, post mellis, post oleum, rursum quasi meretrix inepertat. Idcirco caveamus attentius ne forte nos post verba munda similia, post sermones dulcissimos prophetarum, post oleum, quod lætificat faciem, quo volumus perungere caput, ut jejuniæ nostram acceptabile fiat, iterum delinquamus. Non solum autem perengimur hoc oleo, sed et vescimus. *Et facta es pulchra vultu nimis. Laudat*

pulchritudinem ejus, laudat speciem, prædicat formam. *Et directa es in regnum.* Quantus profectus, ut etiam ad regnum dirigatur! *Et exiit nomen tuum in gentibus.* Hæc apta sunt ei, qui postquam liber esse cospit a mundo, in conversatione proficiens ad beatam vitam, nomen quoque gloriosum in sæculo consecutus est. Sed procul absit id quod sequitur: ad hoc enim scriptum est, ut incutiat audientibus metum. Post pulchritudinem, post nomen magnum Jerusalem misera fornicatur. Ideo *ne glorieris in crastinum; non enim scis, quid pariat adveniens dies.* Et alibi: *Frates, etiamsi præoccupatus fuerit homo in aliquo peccato, vos ut spirituales sustinete istiusmodi in spiritu mansuetudinis (Galat. vi).* Et rursus: *Considerans te ipsum, ne et tu tenteris. Et exiit nomen tuum in gentibus in specie tua, quoniam consummatum erat in decore speciei, quam constitui in te, dicit Adonai Dominus. Et confisa es in decore tuo.* Magna sapuit, et conscientia pulchritudinis suæ erecta est speciosa Jerusalem. Et quia alta sapuit, nec se humiliavit, nec glorificavit Deum, audi quid dicatur ad eam: **945** *Et fornicata es in nomine tuo, et effudisti fornicationem tuam in omni transitu.* Quid est hoc, quod ait, Effudisti fornicationem tuam in omni transitu? Circuit animas nostras fortitudo contraria, et varie perustrans, quærit locum, per quem possit irrumperere. Ira suo nomine vult fornicari mecum: juxta conjuncta moribus meis suo nomine tristitia, et vult me facere mœrentem: sua parte avaritia infert desiderium auri et argenti, et quorumcumque similium: si me non custodiero, et clausero ostium meum, sed suscepero omnem orationem inimici, dicitur mihi: *Effudisti fornicationem tuam in omni transitu, et accepisti vestes tuas, et fecisti tibi idola sutilia.* De his quibus te ornavi, quibus **946** pulchra facta es, fecisti tibi idola sutilia. Volo adhuc exponere, quæ sunt idola sutilia, quæ quidem de vestibus consuerunt. Vestes divinæ Scripturæ sunt, et sensus, qui est in eis. Consciderunt has vestes hæretici, et consueverunt, dictum dicto, verba verbis jungentes, sed non cum opportuna junctura aptaque, et consuentes, impia sibi simulacra fecerunt, quibus illexerunt quosdam credere, et consentire ad cultum eorum, et fictam suscipere disciplinam. Deus vero omnes nos ab his et aliis simulacris liberet, ut magnificemur in Christo Jesu, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA SEPTIMA.

De eo quod dicitur: *Sumens de vestimentis meis fecisti tibi excelsa hinc inde consuta usque: Et ne sic satiata es (Cap. xvi).*

945 Catalogus peccatorum Jerusalem, utcumque fuerit intellectus, ædificat audientem. Quomodo enim, si in domo sua quempiam de familia Dominus corripit, et peccata ejus exponat, alius qui nuper emptus est servus, videns patris familiæ disciplinam, quæ culpet, quæve collaudet, instruitur ad non faciendam ea quæ priores fecere conservi, et ad hoc omni labore festinat, ut ea faciat, per quæ alii hono-

rem, et libertatem a Domino promeruerunt: ita et nos audientes, in quibus culpet Deus sive Jerusalem, sive universam Judæam, sive unam quamlibet ex tribubus specialiter delinquentem, non parum utilitatis accipimus, ne et in hæc corruamus, in quæ cæteri corruerunt. Est autem principium hodiernæ lectionis, quia vestes a Deo acceperit Jerusalem, et fecerit ex his sibi sutilia quædam simulacra, et fornicata sit super eis. De quibus juxta possibilitatem meam in priori sermone disserui, docens istos, qui Scripturas lacerant, et a verbis verba dirumpunt consuentes ea, et commentitia dogmata componentes, servire idolis, quæ earum vestibus induerunt. *Non in tabernaculum meum intrabis, foris es, et foris manebis.* Scit Scriptura, sanctos intus, peccatores foris esse. Igitur Jerusalem, quia talia **946** peccata commisit, ut non mereatur intrare repromissiones Dei, et dicatur ad eam: *Et non intrabis: caveamus ne forte et nobis dicatur, et non intrabis. Neque fiet.* Non est completum hoc, quod dicitur: *neque fiet,* et ideo subaudiendum *extrinsecus*, ut sensus possit expleri. Ea quæ tibi repromissa sunt bona, et acceptura eras, non lient. Sequitur aliud delictum: *Et accepisti vasa glorificationis tuæ de argento tuo, et de auro tuo, ex quibus dedi tibi, et fecisti tibi imagines masculinas.* Secundum communem sensum sic intelligi potest: Vasa glorificationis, de quibus Moyses scripsit in Numeris, thuribula, phialas, candelabrum aureum, arcam ab intus et a foris deauratam (Num. viii), et cætera cepisti, et condasti ea, et fecisti effigies masculinas, et fornicata es in eis. Secundum allegoriam vero ita explanabitur: Vasa aurea et argentea, id est, thuribula, phialas et cætera istiusmodi habemus in sacris litteris; quando ergo torquemus sensus Scripturæ in alterum sensum, qui est contrarius veritati, verba divina conflamus, et res Dei in alias mutamus effigies. Quæ facientes incidimus in peccatum, quod nunc commiserat Jerusalem. Vasa glorificationis nostræ sunt lex et prophete; super his exultamus, in his efferimur. Quos cum aliter exponimus **947**, quam se veritas habet, convertimus vasa glorificationis nostræ de argento rationabili, et de auro sensibili, quod nobis dedit Deus; et facimus nobis imagines masculinas, et fornicamur in eis. Sequitur: *Accepisti vestimenta varia et operuisti illa.* Varia vestis est: et hinc unus de Scripturis locus, quo induimur, assumentes viscera misericordię, benignitatis, humilitatis, mansuetudinis, longanimitatis, ad sufferendum invicem. Has varias vestes, et pulchros amictus, quos nobis largitus est Deus, si laceramus, atque conscindimus, et circumdamus falsæ doctrinæ ad deceptionem hominum, non dubium est, quin variis vestibus operiamus idola. Intelliges autem hoc quod dicitur, si ipsam rem manifestius describamus. Vide mihi aliquem Marcionistam, sive discipulum Valentini, aut certe cujuslibet hæresis defensorem, et considera, quomodo idola sua, id est, figmenta quæ ipse composuit, mansuetudine et castitate vestiatur, ut in aures audientium

facilius ex vitæ bonitate ornatus sermo subrepat. Et cum hoc fecerit, intellige eum assumpsisse vestem variam morum, et conversationis optimæ, et idolis subjecisse, quæ ipse construxit. Ac juxta mei quidem animi sensum multo nocentior est hæreticus bonæ vitæ, et plus in doctrina sua habet auctoritatis eo, qui doctrinam conversatione maculet. Qui enim vitæ pessimæ est, non facile homines ad falsum dogma sollicitat, nec potest per umbram sanctitatis audientium decipere simplicitatem. Qui vero sermone perversus est, et disciplinis saluti contrarius, mores autem compositos et ornatos habet, nihil facit aliud, nisi accipit indumenta varia instituti boni et conversationis quietæ, et circumdat ea idolis suis, ut magis decipiat audientes. Idcirco sollicite caveamus hæreticos, qui conversationis optimæ sunt, quorum forte vitam non tam Deus quam diabolus instruxit. Nam quomodo quasadam illecebras escarum aucupes proponunt, ut facilius aves capiant per oblectamentum gulæ, sic (ut audacius dicam) est quædam castitas diaboli, id est, decipula humanæ animæ, ut per istius modi castitatem, et mansuetudinem, et justitiam, possit facilius capere, et falsis sermonibus irretire. Diversis diabolus pugnat **948** insidiis, ut miserum perdat hominem, et bonam malis tribuit vitam ad decipiendos videntes, et malam bonis inurit conscientiam. Mihi ipsi, qui in Ecclesia prædico, laqueos sæpe tendit, ut totam Ecclesiam ex mea conversatione confundat. Et ideo plus hi, qui sunt in medio, oppugnantur ab inimico, ut per ruinam unius hominis, quæ celari non potest, omnibus scandalum fiat, et impediatur fides per conversationem pessimam clericorum. Omnia, ut diximus, diabolus operatur, et ea quæ videntur esse bona, nec sunt, et ea quæ per naturam suam mala sunt, omnia adversum humanam commentatur animam. Unde qui curam habet vitæ suæ, neque mansuetudine hæreticorum capitur, ad consentiendum doctrinæ eorum, neque meis deliciis, qui videor in Ecclesia prædicare, scandalizabitur; sed ipsum dogma considerans, et pertractans Ecclesiæ fidem, a me quidem aversabitur, doctrinam vero suspiciet, secundum præceptum Domini qui ait : *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ et Pharisei. Omnia quæcumque vobis dicunt, audite et facite : juxta opera autem illorum nolite facere : dicant quippe, et non faciant* (Matth. xxiii). Iste sermo de me est, qui bona doceo, et contraria gero, et sum sedens super cathedram Moysi quasi Scriba et Phariseus. Præceptum, tibi est, o popule, si non habueris accusationem doctrinæ pessimæ et alienorum ab Ecclesia dogmatum, conspexeris vero meam culpabilem vitam, atque peccata, ut non habeas juxta dicentis vitam tuam instituire, sed ea facere quæ loquor. Nullum imitemur, et si volumus imitari quempiam, propositus est nobis ad imitandum Christus Jesus. Descripti sunt actus apostolorum, et prophetarum gesta de sacris voluminibus agnoscimus : illud exemplar firmum est, illud propositum solidum, quod qui sequi cupit, securus ingreditur : si vero

quærimus nobis culpabiles, ad æmulandum, ut cum dicamus : Ille docet, et his quæ docet, facit ipse contraria, adversum præceptum Domini facimus, qui mandavit doctrinas magistrorum magis considerari debere, quam vitas. Hæc dicimus de eo, quod scriptum est : *Acceptisti vestem tuam versicolore, et operuisti illa*, id est vasa glorificationis, quæ in idola commutasti. Sequitur : **949** *Et oleum meum, et incensum meum posuisti ante faciem eorum* (Apoc. viii). Scriptura docente, didicimus, quia sanctorum oratio sit incensum. Ait enim : *Incensum autem orationes sanctorum sunt*. Si ergo instituti ad orationem cum illam Deo debeamus offerre, id est, Deo Legis et Prophetarum, Deo Abraham, Deo Isaac, Deo Jacob, et Patri Jesu Christi offerimus, quæ ipsi confuimus, intantum ut incensum Dei proponamus idolis, facimus id quod dicitur in præsentî : *Oleum meum, et incensum meum posuisti ante faciem eorum*. Verum iste de incenso sit intellectus. Quid respondebimus de oleo? Oleum est, quo vir sanctus ungitur, oleum Christi, oleum sanctæ doctrinæ. Cum ergo accepit aliquis hoc oleum, quo ungitur sanctus, id est Scripturam sanctam instituentem quomodo oporteat baptizari : *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* : et pauca commutans unxerit quempiam, et quodammodo dixerit : Jam non es catechumenus, consecutus es lavacrum secundæ generationis : talis homo accipit oleum Dei, et incensum, et ponit illud ante faciem idolorum. *Et panes meos, quos dedi tibi, simila, et melle, et oleo cibavi te*. Ecce panes nostri simila mundissima in Scripturis, et mella apum Prophetarum. Ista omnia dedit nobis Deus, et cibavit nos de panibus Prophetarum, et de simila Legis, melle Evangelii, e quibus cibati ponimus eadem ipsa idolis. Cum enim ex dogmatis falsis volentes assumere defensionem, dixerimus, scriptum est in propheta, testatur Moyses, loquitur Apostolus, quid aliud facimus, quam accipientes panes veritatis, proponimus eos simulacris, quæ ipsi fluximus? Marcion fecit idolum, et proposuit ei panes Scripturarum. Valentinus, Basilides cæterique hæretici fecerunt similiter. *Et posuisti illa ante faciem eorum in odorem suavitatis*. Naturaliter suavissimi odoris sunt hæc, quæ nobis largitus est Deus. Quem odorem suavissimum ante idola ponit, qui adversum potestatem Scripturarum aut gerit, aut intelligit. *Et factum est, dicit Adonai Dominus, et accepisti filios tuos, et filias tuas, quas genuisti, et immolasti illos in consumptionem*. Cum genuerit peccatrix Jerusalem filios et filias, finis eorum, qui nascuntur, occisio est. Neque enim salus **950** finis est pessimorum. Idcirco scriptum est : *Immolasti eos in consumptionem. Quam modica fornicata est : interfecisti natos meos, et dedisti eos*. Proprie ait : *Acceptisti filios tuos* : significanterque addidit : *Occidisti natos meos*. Quicumque enim nascuntur in hæreticorum doctrinis, et ibi fidei suæ principia sumpserunt, hi filii sunt fornicariæ et peccatrici Jerusalem. Qui autem natus est in

Ecclesia, et deceptus postea fuerit hæretica falsitate, iste cum Filius Dei ait, apprehensus est a peccatrice Jerusalem, et positus victima idolis ejus. *Hoc supra omnem fornicationem tuam, et abominatōnes tuas.* Filios Ecclesiæ accipere, immolare idolis, hoc supra omne peccatum tuum est. *Et non fuisti memor diei infantiae tuæ cum eras nuda, et turpiter agens.* Præfatus est de nuditate et turpitudine Jerusalem. Oportuit ergo in iniquitate meminisse quomodo pennas meas expandarim super te, et assumpserim te de sanguine tuo, et laverim te. Tu vero horum omnium oblita fuisti. Hæc, quæ condecet nudam, et turpiter agentem, et commixtam in sanguine suo, *Et factum est post omnes malitias tuas; Væ, væ tibi, dicit Adonai Dominus. Et ædificasti tibi domum meretriciam, et fecisti tibi expositionem in omni platea.* Si consideres animam expositam amatoribus suis, videbis quomodo faciat domum meretriciam, et suscipiat omnes, quos prædiximus amatores. Intellige vero quod dicitur, ex sequentibus, id est, qui sunt amatores Jerusalem, Anima humana multum speciosa est, et mirabilem habet pulchritudinem. Artifex quippe ejus cum eam primum condaret, ait: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Gen. 1).* Quid hæc pulchritudine et similitudine pulchrius? Quidam ergo adulteri, et sordidi amatores, decore ejus illæti, desiderant eam corrumpere et fornicari super eam. Quamobrem sapiens vir Paulus dicit: *Timeo autem, ne forte ut serpens decepit Evam in nequitia sua, sic corrumpantur sensus vestri (II Cor. xi).* Sensus nostri in fornicatione, carnali corrumpuntur; in spiritualibus vero stupris sensus corrumpitur, et ipsa anima vulneratur, *Et contaminasti speciem tuam.* Etiam si non homo in peccatis maximis constitutus, tamen quia ingens est animæ pulchritudo, minorum quoque societate turpat, Respice virtutes animæ, **951** quæ ei insitæ sint a Deo, vide pulchritudinem ejus, inventionem, dispositionem, elocutionem, memoriam, pronuntiationem, cujus sit ingenii, quomodo primum intelligat, inde intellecta dijudicet, ut incitetur ad sensus, ut menti sensa commodet, quos habet impetus, quos cogitatus de Deo. Hæc possidens magnæ pulchritudinis est, sed hæreticorum sectis, et extraneæ religionis institutione corrumpitur. *Et transierunt crura tua per omnem transitum, et multiplicasti fornicationem tuam.* Est [A]. et] fornicatio a fornicatione differens; et quomodo in fornicatione carnis est aliquis non nimis fornicationis, et tamen fornicatione pollutus, alius vero multiplicans fornicationem suam; sic et in ea fornicatione, quæ animam suam sensumque commaculat, alius multitudine fornicationis obruitur, alius vero non tam a fornicatione est seductus, Idcirco qua mensura mensi fuerimus remeietur nobis. *Et fornicata es in filios Egypti confines tuos.* Filii Egypti contrariæ fortitudines sunt. Nec mirum est si confines nostri Egyptii dicantur; confines Egypti et Jerusalem in sua civitate sunt positi, qui sunt magnis carnibus. Non quia isti Egyptii in-

gentes carnes habeant (et quidem honeste videtur pudenda eorum, immutato vocabulo, significasse, id est magnis carnibus), sed quia carni intellectus magnarum nos carniū faciant: ut e contrario est quædam caro deficiens, de qua dicitur: *Quomodo caro mea in terra deserta, et in via, et in aquosa, sic in sancto apparui tibi.* Fornicator igitur Jerusalem super filios Egypti, confines suos, et magnarum carnium. Et *multiplicator, inquit, fornicata es ad me exasperandum.* Multas species fornicationis commisit ad me concitandum. *Quod si extendero manum meam in te, auferam legittima tua, et tradam te in animas eorum qui te oderunt, filios alienigenarum.* Vides quia in animas alienigenarum traditur, quæ indigna sit usa Legis et sermonum Dei. *Qui te diverterunt de via tua, impio egisti, et fornicata es super filios Assur.* Primum super filios Egypti, deinde super filios Assur. Hæc species peccatorum sunt. Nam et cum captivos acceperunt Assyrii filios Israel, sanctum est quidem id quod Scriptura refert, scriptum est autem propter frequentem nostram captivitatem quæ a spiritualibus **952** Assyriis perpetratur: de quibus Apostolus dicit: *Non est nobis certamen adversus carnem et sanguinem, sed adversum spirititalia nequitia.* Et nec sic satiata es et fornicata es, et non satiaberis. Quando quis non impletur delinquens: sed semper prioribus peccatis nova peccata conjungit, colligans ut fune longo, et sicut loro jugi vitulæ iniquitates, nunquam se ad meliora convertens, neque penitentiam agens super malis suis, dicitur ad eum: *Et non satiaberis, Et multiplicasti testamenta tua ad terram Chanaan.* Quando Deus ad nos facit testamenta, et nos consentimus ei, beati sumus: quando vero fornicamur ad spiritualia nequitia (Eph. vi), tunc convertimus Dei testamenta ad terram Chanaan, peccatum [A]. factum] statuimus eum en. Hoc autem mihi intellige et in Chaldæis, et in cæteris gentibus, quando in quolibet aliquo peccato reprehendimur. *Et testamenta ad Chaldæos, et nec sic satiata es.* Post catalogum peccatorum, ad peccatricem loquitur Jerusalem. *Quid constitutum in te, dicit Adonai Dominus, cum facias te hæc omnia opera mulieris fornicariæ præcisus? Ascendamus pariter eloquio, quia non semper utile est de fornicationibus loqui, et procul absit, ut aliquis in Ecclesia sit, qui debitorius a fornicatione indigeat sermonibus.* Nam si quis necesse habeat audire: *Non fornicaberis (Exod. xx),* sed illud: *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus (I Cor. iii):* iste similis est his, quos Apostolus dicit: *Iuxta Lex non est posita, sed iniquis, et non subditis, impiis, et peccatoribus.* Quomodo ergo juxta Lex non est posita, verum iniquis et non subditis; sic doctrina ea quæ a fornicatione movet recedendum, cuncto non est posita, sed iniquis, et fornicatoribus, et inobediens. Non habemus itaque necessarium, ut discamus a fornicatione recedere, verum ad perfectiora tendamus a principis elementorum Christi (Rom. xii). *Etiam non debetis, ait, magistri esse propter tempus, necesse indi-*

getis, ut vos doceamini quæ sint elementa exordii sermonum Dei, et facti estis, quibus lacte opus ait, non solido cibo (*Heb. v*). Omnia sermo, qui præcepit, Non fornicaberis, non adulterabis, non furaberis, non pallida esca est, sed quasi lac præbetur infantibus. Athletarum cibum est de omnipotenti Deo, de mysteriis ejus, quæ lecta sunt, et latenter **953** in Scripturis significata sentire. Vide quemodo ad Corinthios Paulus loquitur: *Lacte vos potavi, non cibo, nequid enim poteratis, sed neque nunc potestis* (*I Cor. iii*). Et quia lacte adhuc indigebant, et discunt quæ discere parvuli solent: *Bonum est haerere mulierem non tangere, propter fornicationem matris* (*I Cor. vii*), et cætera. Rursumque instituuntur, ne immolatiis comedant. Ista omnis doctrina lac parvulorum est, et adhuc infantum in Christo. Quando verni Ephesios scribitur, solidum illis præbetur cibum. Non auditur quippe in Epheso fornicatio, non auditur in Epheso idololatria, et esus immolationum. Ex quibus docemur quid sit solidus cibus, et quod rationabile et sine dolo lac: moralis locus, quod sit solidus cibus mysticus intellectus. Beatum est igitur, ut festinemus ad ea, quæ imperfectiora sunt principia transeuntes. Et quod moralis locus lac sit, Apostolus docet, cum jam aliqua de lacte dixisset addens: *Non rursus jacientes fundamentum penitentis ab operibus mortuis* (*Hebr. vi*). Tales omnes sunt qui adhuc lacte potantur: perfectus autem aliis indiget disciplinis. Hæc in medio dicta sunt, quia sermone conscenderam, **954** ut ab alterius expositione fornicationis statim aliam fornicationem incurrerem, quam nunc explanabo. Dicitur quippe ad Jerusalem: *Et fornicata es tripliciter in filiabus tuis*. Quid est quod ait, quod tripliciter fornicata est in filiabus suis Jerusalem? Deum indigemus auxilio, ut ipse nobis obscuritatem istius loci edisserat. Et quemodo Moses audiebat Deum, et deinde ea quæ a Deo audierat, proferebat ad populum: sic nos indigemus Spiritu sancto loquentem in nobis mysteria, ut orationibus nostris Scripturam possimus audire, et rursus quod audivimus, populis intimare. Quid est ergo: *Triplex fornicata es in filiabus tuis*? Si intelligas fornicationem carnis, et animæ, et spiritus, et videas aliquem fornicari in his omnibus, videbis tripliciter fornicatam Jerusalem. Qui vero tripliciter castus est, iste ab Apostolo meretur audire: *Deus autem pacis sanctificet nos per omnia, ut integer spiritus noster, et anima, et corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur* (*II Tim. ult.*), cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA OCTAVA.

De eo quod scriptum est: *In quo constituam cor tuum, ait Dominus Deus, cum facias tu hæc omnia opera meretricis prociacis?* usque ad illud: *Dedisti mercedes omnibus amatoribus tuis.*

955 Quæ primùm lecta sunt, exposuimus hodie, summamus exordium ab eo, quod scriptum est: *In quo constituam cor tuum, dicit Adonai Dominus, cum facias tu hæc omnia opera meretricis prociacis? Et fornicata es tripliciter in filiabus tuis.* Hucusque jam

diximus. Sequitur: *Quando lupanar tuum edificasti in capite omnis viæ, et basem tuam fecisti in omni platea, et non es facta ut meretrix congregans mercedes. Mulier, quæ mœchatur similis tibi, a viro suo accepit mercedes, et tu dedisti mercedes: omnibus amatoribus suis dedisti mercedes, et tu dedisti mercedes omnibus amatoribus tuis, et honorabas eos, ut venirent ad te in circuitu a fornicatione tua.* Et homo hominem constituere potest, malus in male, bonus in bono. *Corrumpunt enim mores bonos confabulationes pessimæ.* Nec dubium quin loquentis **956** sermo auditorem ad peiora sollicitet, cum hæreticus loquens constituat auditorem suum in hæretica pravitate. Et ut ad meliora veniamus, si potest prodesse, qui loquitur, et vita ejus cum sermone conæntit, in bonis constituit auditorem suum. Nos qui minimi sumus loci, si audierimus verbum de castitate præcipiens, constitui super eos conamur. Si ipsi loquimur de pudicitia, et æsthetici auditores statuimus in pudicitia. Si de justitia prædicamus, ad justitiam impellimus. Si de fide, fidem insinuamus, ut digne majestati divinæ obediamus in Domino. Si ergo nos homines cum simus mali, solemus constituere cor audientis, sive in bonis, si boni sumus, sive in malis, si male agimus: putasne quod Deus non habeat potestatem quompiam in melioribus constituere? aut certe derelinquens **957** eum, feri si occasio, ut in pessimis constituatur? Multum utique juxta præsens eloquium peccavit misera Jerusalem, quam æpissime voluit Deus per prophetas suos in melioribus constituere: sed quia noluit consilia audire, noluit Dei recipere præcepta, dubitat Deus, et se dicit necesse quid faciat. *In quo constituam cor tuum, dicit Adonai Dominus? Quid faciam? in quo constituam?* Multis peccatorum vinculis stringeris, delicta tua prohibent vitam tuam, ut a meis sermonibus constitueris. Ego ipse frequenter constituere volui, loquens tibi per sanctos meos, et non audisti. Nunc ignoro quid faciam, et dico tibi: *In quo constituam cor tuum, dicit Adonai Dominus, cum tu facias hæc omnia opera meretricis prociacis et procacis?* Sæpe diximus, quia fortitudines contrariæ amant pulchritudines animæ humanæ, et quando suscipit anima humana semina amatorum suorum, quodammodo fornicetur cum eis: sed quia et in communi vita sunt aliquæ meretrices, quæ fornicantur cum reverentia latere cupientes: alij vero, quæ non solum pudore delicta non velant, sed etiam omni se prociacitate prostituunt: ideo assumpsit exemplum animæ meretricis in peccatrice ista Jerusalem, et ait eam similem factam mulieris fornicariæ prociacis in fornicatione sua. Sæpe a nobis talia committuntur. Qui enim a religione non penitus recesserunt, vivuntur vero a peccato, et peccantes latere desiderant, similia faciunt meretrici erubescenti. Qui vero religionem penitus aversantur infantum, ut non curent de episcopo, de presbyteris, de diaconis, de fratribus, sed cum omni prociacitate delinquant, similes sunt meretrici cum fiducia prostituta. Queritur ergo

in præsentī loco de peccatrice Jerusalem Deus, quia facit opera mulieris meretricis inverecunda, et dicit ad eam : *Et fornicata es tripliciter in filiabus tuis.* Exposuimus hoc, quando nobis dictum est : *Ædificasti lupanar tuum in capite omnis viæ, et basem tuam fecisti in omni platea.* Volumus autem et nunc interpretari quid sit ædificare lupanar, non similiter in omni via, sed in capite omnis viæ, ne suffecisse videatur ædificasse lupanar in capite omnis viæ, sed insuper et basem suam posuisse in omni platea. Duo ergo generalia peccata peccavit, cum ædificavit lupanar suum in capite omnis **956** viæ, et cum fecit basem, et constituit eam in omni platea meretrix Jerusalem. Quæ sunt ergo istæ viæ? *State in viis, et interrogate semitas Domini æternas, et videte quæ sit via bona, et ambulante in ea.* Multæ sunt viæ sempiternæ, si retinetis eam expositionem, quam frequenter exhibui. Scitis et Moysem viam esse, et singulos prophetarum. Et quomodo multæ sunt margaritæ, quas necesse est possidere eum qui venturus est ad unam pretiosissimam margaritam : sic oportet ingredi multas vias Mosi, et prophetarum omnium eum, qui venturus est ad dicentem : *Ego sum via.* Sed dicit mihi aliquis : Quid ad propositum pertinet, quod locutus es? Cui sic respondebo : *Ædificavit in omni via Jerusalem lupanar suum.* Si consideraveris hæreticos omnes alienos a veritate, ædificantes domum ex his sermonibus, qui in Mose leguntur, ex his, quos in Isaia, et Jeremia, et prophetis reliquis invenerunt, intelligis novas doctrinas fornicationem esse Jerusalem, quæ ædificat lupanar suum in omni via, sed in capite omnis viæ. Si enim præventus quis fuerit post principium Mosi, exordium prophetarum, ad profundum ejus, et scientiam omnium pervenire, nihil potest facere ista meretrix ædificans lupanar in capite omnis viæ : eum quærit, qui primum Ecclesiam ingreditur, qui fidei elementa suscipit, qui rudis est in sacramentis, eum, qui in exordio fidei constitutus est, vult introducere in lupanar suum, ædificans meretricem domum. Et quia frequenter fornicatio in Scripturis nominatur, exponere volo sermonis istius causam. Ecclesiastici, qui in Ecclesia sunt magistri, mores purgant tam suos quam suorum, et ex hac diligentia ædificavit domum Dei Ecclesiam, et opus eorum ædificatio Dei est. Hæretici ædificant lupanar in omni via : ut puta magister de officina Valentini, magister de cœtu Basilidis, magister de tabernaculo Jarcionis et cæterorum hæreticorum, ædificant meretrici domum. Congregatio enim omnium malignorum lupanar est. Sed quid dicit Scriptura? *Fili, ne intendas in malam mulierem; mel enim distillat de labiis mulieris meretricis (Prov. v).* Unde ei mel distillat? Distillat enim mel de labiis mulieris meretricis. Ingressa est ad Moysen, ad Isaiam, ad Jeremiam, et de Scripturis eorum sibi mella collegit. **957** Vade ad hæreticos loquentes : Hæc dicit Moses, hæc Isaias, hæc Jeremias, et videbis quomodo de labiis eorum non fluent mella, sed distillent

decerpentium de Scripturis verba paucissima. Et ideo, *mel distillat de labiis mulieris meretricis (Prov. v).* In capite ergo omnis viæ ædificat lupanar. Esto, intellectum sit lupanar, interpretemur et basem, quam in omnibus plateis posuit meretrix Jerusalem. Scriptum est et in alio loco, quomodo in plateis manifeste advocat prætereuntes meretrix : varie quippe peccatum nos ad se trahere festinat, sive per hæresim, sive per gentilem conversationem. Et per hæresim quidem, quando ædificat lupanar in capite omnis viæ; per gentilem autem conversationem, quando basem ponit in omnibus plateis. *Lata est enim, et patens via, quæ ducit ad perditionem (Mat. vii).* Cum ergo quæ dicit, et in quibus audientes instruere conatur, de Scripturis asserit, ædificat lupanar in capite omnis viæ. Cum vero moralis locus fuerit dissolutus, et luxuriosa præcipiens, lascivum fecerit auditorem, quid aliud fecit, quam basem posuit in omni via? *Non est facta ut meretrix, congregans mercedes.* Videamus meretricem mercedes congregantem, et aliam rursus non congregantem. De hac enim quæritur quasi de meretrice non congregante mercedes. Cum videro esse meretricem, quæ non congreget mercedes, et legero ad istam dictum, quia facta sit ut meretrix non congregans mercedes, dicam congregari mercedes, esse peccando divitem fieri, peccando gloriam in sæcularibus comparare, peccando feliciter in mundo agere. Quando per peccatum, ut dixi, ista nascuntur, fornicatur anima, et congregat mercedes fornicationis suæ, gloriam, divitias et reliqua quæ in perditionem animæ suæ acquisivit : quando vero fornicatur, et non agit prospere in sæcularibus rebus, sed per hoc, quod peccavit, etiam infelicitur vivit in sæculo, **958** meretrix est non congregans mercedes, et contraria faciens, id est, fornicariis mercedes ultro tribuens. *Et tu dedisti mercedes omnibus amatoribus tuis.* Nonnumquam anima divites facit amatores suos, lætantes in eo, quod acceperint mercedes ab ea. Sed dicit mihi auditor : Manifestius expone quomodo fornicetur anima, mercedes tribuens de rebus viri sui. Sic enim ait et in præsentī, et in aliis frequenter locis sermo divinus, quia sustulerit ea, quæ sunt viri, et dederit meretrix Jerusalem amatoribus suis. Quid est hoc, quod largitus est ei vir suus, quæ postea facta adultera, omne quod accepit, donat amatoribus suis? Vir animæ sermo Del est, sponsus amator verus, qui dedit ei castitatem, dedit iustitiam, dedit cætera bona. Quando ergo voluerit anima sequi fortitudines contrarias, id est (ut planius dicam) decem annis pudice vivens ad extremum fuerit fornicata, accipit bona viri sui, quæ multo tempore cum labore quæsierat, et dat ea amatoribus suis. Qui sanguinarii amatores rapiunt ad se virtutes miscræ animæ, et incedunt jactabundi super divitiis ejus, et dicunt : Abstuli ei decennalem castitatem, eripui ab ea quinquennii iustitiam, vindicavi mihi fortitudines ejus : oblitus est omnium bonorum ejus Deus, quæ aliquando fecit, quoniam comprehensa est in peccato, et oblitus es

ejus, quia confessa est nobis amica nostra secreta, quæ audierat, et tradidit omnia bona nobis amatoribus suis. Quæ discentes omni custodia servemus cor nostrum, et attendamus, ne quando ea quæ viri sunt tradantur amatoribus suis : quin potius inviteamus sponsum sermonem et veritatem, ut nobis faciat ornamenta aurea variis expressa signis, per varia præcepta, et ornati effecti præparemur viro nostro Jesu Christo : cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA NONA.

Super Ezechielem de eo quod dicitur : *Mater vestra Cethæa et pater Amorrhæus*, usque : *Et manum egeno et pauperi non porrigebat* (Cap. xvi).

959 Qui legit in principio prophetiæ Jerusalem, B quomodo increpata sit, quasi habens radicem, et generationem de terra Chanaam, patrem Amorrhæum, matremque Cethæam : is si legerit etiam hæc, quæ nunc interpretari nitimur, putabit eadem repeti, et unum sermonem dupliciter prædicari. Sed qui diligens lector est, et ad curam ejus divinæ Scripturæ significantia pertinet, et confert præterita præsentibus, et verbum verbo componit, videbit differentiam non fortuitam. Ibi quippe, *radix*, inquit, *tua et generatio tua de terra Chanaam*, quod in præsentem non dicitur : *Pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa*, quod nunc non significatur. Et iterum ibi primum ponitur, pater tuus Amorrhæus : secundum, mater tua Cethæa; hic vero : mater vestra Cethæa, et pater vester Amorrhæus. Ibi quasi ad unam sermo sit : hic quasi ad plurimas. Nec enim (ut superius dixerat) ait, mater tua, sed mater vestra. Quando ergo diffunditur peccatum, et longius malitia procedit, et peccatores sua inter se peccata discernunt, tunc non peccator unus, verum in uno sunt plurimi; sicut in exordio, quando erat principium delinquendi, necdum erant tantæ, quantæ nunc sunt multitudines. Unde utile mihi videtur a præsentem sermone paululum recedentem, naturam considerare peccati atque virtutum. Ubi peccata sunt, ibi est multitudo, ibi schismata, ibi hæreses, ibi dissensiones; ubi autem virtus, ibi singularitas, ibi unio, ex quo omnium credentium erat cor unum et anima una. Et, ut manifestius dicam, principium malorum omnium est multitudo : principium autem bonorum coangustatio, et a turbis in singularitatem redactio : ut puta nos omnes, si salvandi sumus, ad unionem, ut perfecti efficiamur in eodem sensu, et in eadem sententia, et simus unum corpus et unus spiritus. Si vero tales simus, ut non nos unitas **960**

circumscribat; sed et de nobis dici possit : *Ego quidem sum Pauli, ego vero Apollo, ego vero Cephæ* (I Cor. 1); et adhuc a malitia scindimur, atque dividimur, non sumus futuri ubi sunt illi, qui rediguntur in unionem. Nam ut pater et filius unum sunt, sic qui unum spiritum habent, in unionem coarctantur. Ait quippe Salvator : *Ego et Pater unum sumus*. Et : *Pater sancte, rogo, ut sicut ego, et tu unum sumus, ita et isti in vobis [Al. nobis] unum sint* (Joan. xvii). Et in Apostolo legitur : *Donec occurramus omnes in virum perfectum, et in mensuram ætatis plenitudinis in unitatem Christi* (Eph. iv). Et rursus : *Donec perveniamus omnes in unitatem corporis et spiritus Christi*. Ex quo significatur, quia virtus ex plurimis unum faciat, et necesse nobis sit unum per eam fieri, et fugere multitudinem. Et hæc quidem dicta sunt, quia in præterita lectione conscriptum est : Pater tuus, et mater tua, et radix generationis tuæ; in præsentem vero : Mater vestra, et pater vester. Ibi non didicimus, licet fuerit sermo de patre Amorrhæo et de matre Cethæa, sorores habere Jerusalem : hic vero addit : *Mater*, inquit, *vestra Cethæa, et pater vester Amorrhæus, et soror vestra senior Samaria, hæc et filia ejus, quæ habitat a sinistris tuis, et soror tua junior, quæ habitat a dextris, Sodoma*. Quomodo virtus me facit filium Abraham, si secundum eam vixero : opera quippe Abraham faciens, filius est Abraham : sic vitia faciunt me filium diaboli. *Omnis enim qui facit peccatum, ex diabolo natus est* (Joan. iii). Virtus me facit etiam fratrem habere Christum, ut cum bonus ac bene moratus fuero, dicat Patri suo : *Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ cantabo te* (Psal. xxii). Et loquitur ad eam, quæ nuntiare poterat verba ejus : *Vade, et dic fratribus meis*. Quomodo autem virtus fratrem mihi facit Dominum Jesum, ita malitia plurimos fratres acquirit, et hos peccatores : et hæc ipsa tunc mihi fratres generat, cum **961** creverit. Siquidem quando exordium erat peccatricis Jerusalem, necdum habebat sororem Samariam, necdum ei erat germana Sodoma : cum vero processit in scelere, ut præteritus sermo monstravit, effecta est media duarum sororum, senioris Samariæ, et junioris Sodomæ. Quæ sunt istæ duæ sorores peccatricis Jerusalem? Schisma et separatio populi fecerunt Samariam. Siquidem eo tempore cum decem tribus cesserunt dicentes : *Non est nobis pars in David, nec sors in filio Jesse* (III Reg. xii), tunc duæ vacæ aureæ constitutæ sunt a Jeroboam, et facta est Samaria scissio : quæ magis post captivitatem decem tribuum crevit, quando a custodes ab

* Paria habet Tom. XXVI in Joannem, quæ sic Latine sonant : *Hebræi Somer dicunt custodem, sicque tradunt Samaritanos primum appellatos fuisse, quod missi fuerint ab Assyriorum rege ad custodiam terræ Israel, post captivitatem Israelis, qui diversus erat a Juda, etc.* Ipse etiam Hieronymus cum alibi, tum præcipue ex Eusebio in Chronico : *Sennacherib, rex Chaldæorum, ad custodiendam regionem Judæam, accolæ misit Assyrios qui, æmulatores Judæ*

legis facti, Samaritæ nuncupati sunt. Et constat tamen, non ad custodiendam, sed ad replendam Judæam, et non Assyriorum tantum, sed diversarum quoque nationum colonias misas. Quamobrem et Origenes, et qui eum secuti plerique deinceps sunt, falso petunt a custodiendo Samaritani nominis etymologiam. Coarguit vero illos et locus III Reg. xvi, 24, *Emitque (Amri rex Israel) montem Samariæ a Somer duobus talentis argenti, et ædificavit eum, et*

Assyriis ad Israelis terram missi sunt, qui vocantur Samaritani. *Somer* enim *custos* interpretatur lingua Hebræorum. Ergo (ut dicere cœperam) necdum soror mea est Samaria, quamdiu a peccatis longe sum: quando vero peccavero, crescent mihi duæ sorores, senior Samaria, et junior Sodoma. Quæ cujus figuram habeat, consideremus. Quicumque promittunt verba divina, et non sicut pollicentur, habent in se prædicationis veritatem, ut in Scripturis figuratim Samaria nominantur. Væ, inquit, spernantibus Sion, et fidentibus in monte Samariæ (Amos vi): vindictam principatus gentium. Quasi dixerit: Væ his qui spernunt Ecclesiam, et confidunt super arrogantia et verbis tumentibus hæreticorum. Hoc enim est spernere Sion, et confidere in monte Samariæ. Si ergo peccamus et nos Ecclesiastici, non sunt a nobis alieni hæretici in dogmatis pravitate. Male enim credit, quicumque peccat. Si conversationem malam habemus, Sodoma soror nostra est. Gentiles quippe sunt Sodoma. Atque ita fratres sumus hæreticorum atque gentilium, quando delinquimus; quia Samaria accipitur in hæresi, et Sodoma in gentilitate. Habitat autem a sinistris peccatrici Jerusalem Samaria, a dextris Sodoma. Honorabilius quippe apud eam peccatum est quod facto committitur, et ideo a dextris ejus Sodoma est. Rursusque nec Samaria longe est, quia a sinistris ejus commemoratur, et increpatur, quia ambulaverit cum filiabus et sororibus suis in omnibus iniquitatibus, et intantum ambulaverit, ut comparatio delictorum ejus illarum iniquitates fecerit iustitiam. Unde oportet agnoscere iniquitates Sodomorum, ut edoceret custodiam me ab eis, nec capiar ignorantem, quæ sunt iniquitates Sodomorum. *Veruntamen iniquitates Sodomæ sororis tuæ. Quæ iniquitas? Superbia. In saturitate panum et in abundantia affluere ipsa, et filiarum ejus, et manum pauperis indigentis non suspiciebant.* Quod inæqualia sint peccata Scripturis utentibus nelli dubium est. Alia quippe magna, alia minora ab his esse dicuntur. Cum autem sunt inæqualia, hoc est, parva, vel maxima, forsitan aliquis inquiret, quod inter universa peccata sit majus, et proclive suscipiat, omnium peccatorum esse majus, sive fornicationem, sive immunditiam, sive quodcumque libidinis inquinamentum. Sunt quidem et ista vere abominabilia atque polluta, sed non talia quæ hoc, quod nunc ab Scriptura quasi majus omnium condemnatur, a quo nos observare debemus. Quod ergo est peccatum majus omnibus peccatis? utique illud propter quod, et diabolus corrui. Quod est hæc peccatum in quo tanta sublimitas occidit, ut elatus in iudicium incidat diaboli? Ait Apostolus: *Inflatio, superbia, arrogantia peccatum diaboli est* (II Tim. iii): et ob hæc delicta ad terras migravit de cælo. Unde, *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Et quid superbit terra et cinis, ut homo arrogantia sublevetur, oblitus quid erit, et quam

fragili vasculo contineatur, et quibus stercoribus immersus sit, et quælla semper purgamenta de sua carne projiciat? Quid enim ait Scriptura? *Quid superbit terra et cinis* (Eccl. x)? et in vita ejus projecti interanea ejus? Superbia peccatis omnibus major est, et ipsius diaboli principale peccatum. Si quando Scriptura diaboli peccata describit, invenies ea de superbiæ fonte manantia. Ait quippe: *Viribus faciam, et sapientia intellectus baseram fuerit gentium, et fortitudine eorum desparceret, et commoveret civitates, quæ inhabitantur, et orbem terrarum universum comprehendam, ut nidum, et quasi contracta ova asferam* (Isai. x). Vide sermones ejus, quomodo superbi sint, quomodo arrogantes, et universa pro nihilo ducant. Tales sunt omnes jactatione et superbia inflati. Materia superbiæ, divitiæ, dignitas, gloria sæcularis. Frequenter causa superbiæ est ei, qui ignorat habere Ecclesiasticam dignitatem, sacerdotalis ordo, et Leviticus gradus. Quanti presbyteri constituti oblitus sunt humilitatis: quasi idcirco fuerint ordinati, ut humiles esse desisterent. Quin potius humilitatem sequi debuerant, quia dignitatem fuerant consecuti, dicente Scriptura: *Quanto magnus saceris, tanto humilia te ipsum.* Et dilectum Synagogæ te fecit, nobiliter submitte caput tuum: decem te instituerunt, noli elevari, noli fieri ex eis, quasi unus ex ipsis. Oportet humilem, oportet esse dejectum, oportet fugere superbiæ malorum omnium caput. Considera Evangelium quasi condemnationem Pharisæi superbia et jactatio foriatur. Stabat Pharisæus et talia intra se orabat: *Deus, gratias ago tibi, quia non sum ut cæteri homines, raptorem, iniqui, adulteri, et ut iste Publicanus: jejuno bis in sabbato* (Luc. xvi). At vero Publicanus, humiliter et mansuete longius stans, non erat ausus neque oculos levare, et dicebat: *Propitius esto, Deus, mihi peccatori.* Et descendit in domum suam Publicanus justificatus. Non simpliciter justificatus, sed justificatus comparatione Pharisæi. Observandus quippe est diligentissime omnis Scripturæ sermo, ordo, junctura. Aliud est justificari, aliud ex alio justificari. Simile est Publicanus et Pharisæo justificatum fuisse illi, quod Sodoma et Samaria ex comparatione peccatrici Jerusalem justificata sunt. Et necesse est nos id scire, quia unusquisque nostrum in die iudicii ab alio justificetur, et ab alio condemnatur. Etiam cum fuerimus justificati ex alio, iustitia illa non tam laudis, quam criminis loco ponitur. Ut puta, si inventus fuero Sodomitica habere peccata, et alius protraheret in medium, qui duplicia scelera commiserit, justificor quidem, sed justificor non ut justus, verum ut ex comparatione ejus, qui plura commisit, iudicor justus, cum a iustitia longè sim. Væ illi homini, qui a multis peccatoribus justificatur: ut e contrario multum beatus, qui comparatione iustorum justus ostenditur. Invenimus in Scripturæ laudibus positum, bonis esse meliorem: ut puta, nullus sic fecit rectum ante la-

vocavit nomen civitatis, quam extruxerat, nomine

Somer Domini montis, Samariam.

ciam Domini, ut ille, et ille, nullus sic pascha celebravit ut Josias. Ex quo ostenditur comparationem fieri justorum, et illum vete esse justum, qui sic justificari mereatur. Utinam et ego collatus sapientibus sapiens reperiar, et justis judicer justus! Nolo quippe justificari ab iniquis, quia talis justitia criminosa est. Hæc anticipans locutus sum quia in his quæ lecta sunt, dicitur: *Justificasti sorores tuas in omnibus iniquitatibus tuis, quas fecisti* (II Par. xxv). Justificatae sunt enim Samaria et Sodoma ex iniquitatibus Jerusalem. *In omnibus iniquitatibus tuis, quas fecisti illas super te*. Idcirco diligentius attendamus, ut possimus agnoscere, omnes nos in die judicii a peioribus nostris justificandos, et rursus a nobis alios justificari. Unus solus est qui justificatur ab omnibus, et ipse nullum justificat. Ut puta, Sodoma justificatur ab Jerusalem, quia ab se sceleriora commisit: et forte Jerusalem ab alia aliqua, quæ se peior est, civitate. Sic est quidam justificandus ab Antichristo, qui ad illum comparatur, et illius iniquitate ac sceleribus minor reperitur. Pessimus vero dæmon est, et (ut aiunt) miser, qui ab illo justificatur: forte et pater illius ab eo non justificatur, multo illo sceleratior repertus. Dominus vero meus Jesus Christus justificatur juxta dispensationem carnis, quam ob nostram salutem circumtulit, ab Abraham, ab Isaac, ab Jacob, et a reliquis prophetis. Quando enim omnibus justis, et prophetis, ac beatis, quibusque in comparationem missis invenitur contrarium huic, quod dicitur de Sodoma et Jerusalem, magis glorifico Salvatorem nostrum. Quod autem dico istiusmodi est, et Deo largiente, orantibus vobis, præbebo de Scripturis explanationem. Fecit Sodoma peccatum: Samaria quoque peccavit, iniquitatibus obruta est Jerusalem, **965** sed minora peccata a majoribus justificantur sub exemplo, quo Sodoma justificatur a sorore sua Jerusalem. Quomodo igitur iniquitas justificat, sic condemnat aliquid justitia. Verum, quæso, exspecta paulisper, donec docearis quemadmodum dicatur condemnare justitia. Iniquitas mea justitia est comparatione majoris iniquitatis. Sic et justitia mea ex comparatione multiplicis justitiæ iniquitas reputatur. Propterea *non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens* (Psal. cxlii). Fuerit licet justus Abraham, et justus Moyses, justus unusquisque illustrium virorum: sed ad comparationem Christi non sunt justi. Lux eorum cum ejus luce composita tenebræ reperuntur. Et quomodo lumen lucernæ ad solis radios obscuratur, et velut alia quædam cæca materies contenebrescit: sic, licet fulgeat justorum omnium lumen ante homines, non tamen fulget ante Christum. Luceat quippe lumen vestrum, non simpliciter dictum est, sed luceat ante homines (Matth. v). Ante Christum non potest lumen fulgere justorum. Ut splendor lunæ, et micantia cæli sidera, priusquam sol oriatur in stationibus suis rutilant, orto vero sole, absconduntur: sic lumen Ecclesiæ, ut lumen lunæ, priusquam oriatur lumen il-

lud verum Solis justitiam resplendet, et clarum est ante homines: cum autem Christus venerit ante eum, contenebrescit. Dicitur et alibi: *Lux in tenebris lucet* (Joan. i). Quæ est ista lux, quæ lucet in tenebris? Justorum lux in tenebris lucet. In quibus tenebris? ubi est nobis certamen adversus rectores tenebrarum istarum (Eph. vi). Hæc qui diligentius longiusque discussit, non poterit infari, videns lumen suum ad comparationem majoris luminis tenebras reputari. Quid est justitia mea, etiamsi Paulus Apostolus sim? quid castitas, etiamsi Joseph? quid fortitudo, etiamsi Judas Machabæus existam? quid alia virtus sapientiæ, etiamsi Salomon appaream, ad comparationem Dei, et ad eorum qui meliores sunt? Ergo, ut dicere cœperamus, iniquitas justificat, et justitia aliorum comparatione condemnat. Idcirco: *Ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris* (Psal. l). dicitur ad Deum. Si me vult salvare Deus non affert in iudicium lumen suum: si vult esse involuntem, non desert lumen Christi sui: alioquin perdet me; desert vero lumen minorum, comparans mihi inferiores quoque. Quanto amplius majores mihi melioresque contulerit, tanto plus justus ero, si illi a me reperti fuerint minores. Similiter est illud intelligere, quod ab Apostolo dicitur: *Alia gloria solis, alia gloria lune, et alia gloria stellarum: stella enim a stella differit in claritate: sic resurrectio mortuorum* (I Cor. xv, 41). Verbi gratia: fulgens et illud sidus non in conspectu lucidioris stellæ, sed obscurioris micat. Quid nostrum potest ad imitar fulgere luna? Quis lucidioris siderum coruscante lumine? Secundum id quod scriptum est in Daniele: *Fulgebunt sicut stella in sæcula* (Dan. xii). Et hæc quidem necessario disputamus, ut procul a superbia recedamus: Sodomiticum quippe peccatum est superbi iniquitas. Hæc Sodomorum sororis tuæ superbia unde nascatur, et quas habet radices, adjungit: *In abundantia panum, et in abundantia affluabant* (Gen. xiii). Si soli litteræ attendas, multa abundantia iniquitas in Sodomis fuit. Erat quippe terra eorum ut paradisi Dei, et ut terra Egypti. Si autem a carnali intellectu ad spiritualem conscenderis, ut videas quomodo superbia Sodomorum in saturitate panum et in abundantia fluxerit, utilitatem capies et ad vitæ officium, et ad alia quædam majora majoribus corrigenda. Proponamus primam id, quod ante multos dies lectum est, divitem vestitum bysso et purpura, quotidie deliciis luxuriaque lætantem, et Lazarum vulnerum tabe et vermium pedere confectum, quærentem, solatium famis suæ, micæ, quæ de mensa ejus decidebant (Luc. xvi). Opportune autem nude in hunc locum exemplum istud insidit, ut perspiciam fiat quæ iniquitas divitis fuerit. Locuples erat, abundabat deliciis. Non enim accusavit eum Scriptura, quasi divitias in iniquitate possederit: non eum criminatus est sermo divinus, quod meretricibus dedit: non homicidam, aut aliud quodcumque scelerum facientem. Sed si consideres hoc, quod in præ-

senti scriptum est, et illud quod in Evangelio A dicitur, videbis quia et illius maximum peccatum inter universa peccata superbia fuerit: in saturitate panum et in abundantia affluens non habuit miserationis affectum ad eum, qui ante portas suas **967** confectus ulceribus jacebat: sed in tantam superbiam elatus est, despiciens paupertatem: ut non computaret neque inferorum supplicia, neque communia humanitatis jura, quia oporteret hominem humana sapere, et in alienis calamitatibus pro simili conditione sui quodammodo misereri. Est igitur et dives ille Sodomita. Si enim talia erant peccata Sodomæ, ut in saturitate panum et in abundantia fuerit, talis autem est et dives, qui in Evangelio describitur, nulli dubium quin dives ille Sodomita sit. Quomodo autem Sodoma, et filia Sodomorum superbæ fuerunt, B tales sunt arrogantes animæ et filia Sodomorum, quæcumque nesciunt dictum: *Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur* (Luc. xviii). Hoc erat ei et filius ejus. Dehinc sequitur aliud Sodomæ delictum, quod debemus dicere, ne in simili crimine reperiamur: *Et manum pauperis et egentis non suscipiebat*. Considera diligenter enumerationem peccatorum Sodomæ. Ego ipse si juxta vires meas manum pauperis et egentis non adjuvero, Sodomiticum habeo peccatum. Sequitur alia accusatio: *Et superbe gloriabatur*. Et jactatio gloriæ Sodomiticum crimen est. Sunt autem quædam Ægyptia peccata, quædam Sodomitica: sunt alia Babylonica, alia Assyria, alia Moabitica, et alia Ammantica, *Quis sapiens, et intelligit ista? aut quis intelligens, et agnoscat ea* (Ose. xxiv, 10)? Quotiescumque legimus eam, quæ de Sodomorum subversione conscripta sunt, non dicamus, miserabiles Sodomitæ, quorum ulterius fructus terra non affert: miserabiles multumque plangendi, qui tam lugubria et tam dira perpessi sunt; quin potius convertamus hunc in corda nostra sermonem, scrutemur renes et cogitationes nostras, et tunc videbimus eos quos plangimus, in nobis intrinsecus contineri, et quia Sodomitica, et Ægyptia, et Assyria, et alia universa peccata, quæ castigans Scriptura enumerat, versentur in nobis. Polliciti supra sumus majus aliquid de Scriptura dicturos. Sodomæ in saturitate panis, et in abundantia, atque deliciis, et istius modi peccatis delinquenti lex loquitur: *Attende tibi, ne comedens et bibens repletus, et domos bonas ædificans, ovis tuis et bobus tuis multiplicatis tibi, argento et auro* **968** *multiplicatus obliviscaris Dominum Deum*. Et in alio loco: *Manducavit et bibit, et saturatus est et incrassatus, recalcitravit dilectus* (Deut. xxxii). Similia his Salomon in Proverbiis ait: *Constitute* [Al. *constituite*] *michi autem necessaria et sufficientia, ut non repletus mendax fiam, et dicam: Quis me videt? aut egens furer, et jurabo nomen Dei*. Simpliciterque dicendum, quia nihil sic in arrogantiam elevet, ut divitiæ et saturitas, et cibus opum plurimarum, dignitas quoque et potestas. Est autem etiam ad altiora transgressum videre, quia superbiam frequenter nutriam

si divinum sermonem intellexero, si sapientior cæteris fuero. Scientia quippe inflat (I Cor. viii): non ego dico, sed Apostolus. Et ideo vereor, ne et ipse sustollar. Dantur et charismata ad id, quod expedit. Si ad hoc dantur, quod expedit, quis est ille cui non expedit? Et cur non expediat, audi. Inferior sufficit inflationem, et quamdam placitionem sui, dum se putat inter cæteros eminere. Sæpe igitur saturitas panum, et abundantia materia est arrogantia. Sæpe autem et de spiritualibus donis superbæ crimen exoritur, et non est utrobique discrimen. Tantus vir Apostolus Paulus necessarium habuit colaphum angeli Satanæ ut enim colaphizaret, ne elevaretur multum (II Cor. xii): quia orans et deprecans Deum, impetravit pro multis sæpe, quod petiit: cum autem etiam pro hoc petiisset, nec esset quod petierat consecutus, dictum est ei: *Sufficit tibi gratia mea, virtus enim in infirmitate perficitur*. Oportet itaque timere eum, qui adhuc in genere humano, et in hac præsentī luce versatur, non solum ea, quæ bona putantur in sæculo, sed etiam quæ vere bona sunt: quia magna non possumus sustinere. Exhibeo ad probationem præsentis sententiæ historiam David, in qua conscribitur in Uriam eum commisisse peccatum. Ante Uriam nullum delictum reperitur in David: beatus homo erat, et sine querela in conspectu Dei. Quia vero conscius sibi vitæ immaculatæ locutus est quod non debuerat, dicens: *Exaudi, Domine, justitiam meam, intende deprecationi meæ, auribus percipe orationem meam non in latibus dolosis: de vultu tuo iudicium meum prodeat, oculi tui videant æquitates: probasti cor meum, et visitasti nocte, igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas* (Ps. xvi): **969** et hæc dixit, quia visitatio Dei propter conscientiam, et vitæ beatitudinem eidem præsentaretur, tentatus est, et nudatus auxilio, ut videret quid humana possit infirmitas. Recedente quippe præsidio Dei, ille castissimus, ille admirabilis in pudicitia, qui audierat: *Si mundi sunt pueri maxime a muliere* (I Reg.) : et acceperat Eucharistiam quasi mundus, non potuit perseverare, sed in eo repertus est crimine, in quo sibi quasi continens applaudebat. Si quis ergo conscius puritatis suæ seipsum glorificaverit, non habens memoriam illius dicti: *Quid autem habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accēperis* (I Cor. iv)? **970** relinquitur, et derelictus discit experimento, quia in his bonis quorum sibi conscius erat, non tam ipse sui existit causa quam Deus, qui virtutum omnium fons est. Ex quibus apparet et saturitatem panum, et dona spiritalia ei qui ea non potest sustinere, generare superbiam. Idcirco fugiamus a Sodoma et peccatis ejus: fugiamus a Samaria et criminibus, quibus castigatur misera Jerusalem, ut in universis Deo nobis fortitudinem ministrante, humilitatem et justitiam consequamur in Christo Jesu: cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA DECIMA.

Super Ezechielem, de eo quod scriptum est: Ergo

et tu confundere, et porta ignominiam tuam, usque: A *Et suscitabo ego testamentum meum tecum* (Cap. xvi).
969 Primum quidem est, nullum opus facere confusionis; sed omnia talia, quæ possunt Deum libera fronte respicere. Quia vero (ut homines) sæpe peccamus, sciendum secundam, ut ita dicam, navem post confusionis opera esse erubescere, et pro sceleribus suis verecundos oculos dejicere, neque sic procaci vultu incedere, quasi nihil omnino peccaverit. Bonum est quippe post confusionis opera confundi: quia sæpe et hoc malitiæ artifex inoperatur, ne peccator ad pœnitentiam redeat, et sic agat quasi adhuc in justitia perseveret. Videre possumus, et ex quotidiana vita discere, multos hominum post peccata sua non solum non lugere, quod fecerunt, verum etiam procaci fronte defendere proprias ruinas. **B** Grande itaque beneficium in Jerusalem conservatur, si tamen credat dicenti Domino: *Et tu confundere*. N.que putes ad Jerusalem tantum hæc esse dicta, et non ad singulos nostrum, qui delictis teneamur obnoxii. Unusquisque enim seipsum consideret, quid fecerit confusione dignum, quid turpe locutus sit, super quo non habeat audaciam quasi dicto bono, quid cogitarit tale quod rubore dignum videtur, ab eo qui cordis et renis occulta considerat: et cum diligenter perviderit cogitationes, facta, **970** sermones, tunc audierit prophetam dicentem: *Et tu confundere*. Post quod a Propheta jungitur: *Et accipe ignominiam tuam in eo, quod justificasti sorores tuas*. Sequitur confusionem ignominia, et dat Deus ei, qui confusione digna gessit, etiam ignominiam: dixitque ad eum, *Et accipe ignominiam tuam*. **C** Poteris autem intelligere quod dicitur, si consideraveris quæ quotidie in civitatibus fiant. Inhonoratio civi est de patria sua exsulare, et infamia decurioni eradi de albo curiæ, et cujuscumque alterius conditionis homini relinquere quidem in vita, sed cum ignominia, sive in operibus publicis, sive in insula aliqua solitudinis vivere. Intellige autem mihi justum judicem ei, qui digna infamia fecerit, dicentem: O tu, qui pœnæ reus es, noli exsilium tuum cum mœrore suscipere: non enim mereberis misericordiam, si irasceris ad pœnam: quin potius intellige digne te pati quod pateris: et cum te humiliaveris, atque dixeris justum de te factum esse judicium, forsitan misericordiam consequeris ab eo, qui potest post condemnationem ad pristinum statum revocare. Quomodo enim licet magno principi liberare aliquem de insula, et de exilio, et de publicis vinculis: multo magis licet universitatis Deo eum, qui **971** inhonoratus est, in honorem pristinum restituere, si tamen sentiens delictum suum confessus fuerit digne se sustinuisse quod passus est. Dabo et aliud exemplum de Ecclesiastica consuetudine. Infamia est a populo Dei et Ecclesia separari. Dedecus est in Ecclesia surgere de consessu presbyterii, projici de diaconatus gradu. Et quidem eorum qui abjiciuntur, alii seditiones commovent, alii vero judicium in se factum cum omni humilitate suscipiunt. Quicumque igitur exi-

unt, et dolore depositionis suæ congregant populos ad schisma faciendum, et sollicitant multitudinem malignorum, non accipiunt inhonationem suam in præsenti, sed thesaurizant sibi thesaurum in die iræ. Qui autem cum omni humilitate sive digne, sive indigne, depositi sunt, Deo judicium derelinquunt, et patienter sustinent, quod de se judicatum est, isii et a Deo misericordiam consequuntur, et frequenter etiam ab hominibus revocantur in pristinum gradum et in gloriam quam amiserant. Doctrina ergo optima est: quomodo hoc quod dicitur: *Et tu confundere*, sic et illud quod sequitur: *Et accipe ignominiam tuam*. Et hæc dico, ut profundiore aliquem sensum de futura inhonatione interponam. Et ibi quippe erit aliqua ignominia his, qui dignum **B** opus ignominia fecerant. Siquidem resurgent alii in vitam æternam, et alii in opprobrium, et confusionem æternam (*Dan. xii*). Quid autem est hoc aliud nisi pœnam infamiæ sustinere? Dum ergo adhuc licet nobis, debemus minorationem nostram patienter ferre, ut cum hic tristitiam fortiter sustinuerimus, in futuro sæculo moveamus (ut ita dicam) viscera misericordiæ Dei, et benignitatem ejus, ut nos revocet in pristinum statum de ignominia et confusione: quomodo econtrario impossibile est lapidei cordis aliquem, et penitus non sentientem delictum suum, et ante vultum Dei omnipotentis superbientem, misericordiam consequi. Videmus enim quosdam bonos quidem libenter de se latam ferre sententiam, et ob salutem suam Dei justificare judicium: malos vero blasphemare adversus providentiam Dei, et dicere: Non sum digne adjudicatus huic infamiæ, injuste ista perpetior. Si justificamus providentiam, solvimus nostram infamiam. Si vero non recipimus judicia Dei, multiplicamus **972** infamiam. Quomodo autem infamiam, sic et supplicia, sic et cætera. Quæ sunt enim huic, accidere consueverunt his qui a Deo pro delictis propriis condemnati sunt. *Et tu confundere, et accipe ignominiam tuam in eo, quod justificasti sorores tuas*. Plus meremur ignominiam, quando talia facimus, quibus peccatores alii justificentur, ut comparatione delictorum meorum, malorum scelera antiquitus condemnata misericordia liberet, eo quod ego subsequens pejora commiserim. Dicitur ergo ad peccatricem Jerusalem: *Accipe ignominiam tuam in eo, quod justificasti sorores tuas*. **D** Deinde si quis complevit hoc, quod scriptum est: *Confundere*: si quis persecutus est sententiam Dei sequentem: *Accipe ignominiam tuam in eo, quod justificasti sorores tuas*: videat etiam gratiam, quomodo pro confusione vicissitudo clementiæ restituatur, quia non contempserit judicium Dei, sed cum omni humilitate susceperit quod de se fuerat judicatum. Quid ergo repromitterit? *Avertam aversiones eorum aversione Sodomorum, et sororum ejus in eo, quod justificasti sorores tuas, Sodomam et Samariam*. Sodomam minorem, et Samariam senio-rem, ut in præteritis diximus. Avertam aversionem eorum, id est, trium, quarum averterat aversionem,

ad meliora convertit: primo Sodomorum, deinde A Samariorum, tertio vero Jerusalem. Cum autem ait, avertit aversionem Sodomorum, et Samariorum, et Jerusalem, tunc in antiquum restituentur: primum Sodoma, cujus priores avertit aversiones: secundo Samaria, quam secundo converterit: tertio Jerusalem, cui tertie aversiones tribuuntur. Igitur sanitates peccantibus in aversione Sodomorum, et Samariorum ejus, in aversione ipsius Jerusalem: et tribuuntur his, qui magis amantur a Deo, tardius. Sodoma quippe justificata ab Jerusalem, prima consequitur misericordiam, id est, gentiles. Samaria vero, hoc est, hæretici, in secundo loco accipiunt sanitatem. Tertio vero, quasi indigni velocioris medelæ in pristinum statum restituuntur, qui fuerunt de Jerusalem. Ante ergo gentiles, ante hæretici clementiam consequentur quam nos: al tamen fuerimus impii, si et nos peccata depresserint. Quanto enim propiores fuerimus Deo, et ad beatitudinem 973 viciniores, tanto cum peccaverimus longius flemus ab ea, proximi terribilium maximarumque poenarum. Justum est quippe judicium Dei, et potentes potenter tormenta patiuntur (Sap. vi). Qui autem minimus est, meretur citius misericordiam. Minima est Sodoma: et post eam in comparatione Jerusalem minima, non tamen sicut Sodoma Samaria est: et ideo primum illarum avertit aversiones, et postea Jerusalem dicens: *Avertam et aversionem tuam*. Tertio enim gradu hoc dicitur ad Jerusalem. Unum quando avertit aversionem meam, si inventus fuero Jerusalem, et peccator in medio sororum mearum. Cum audiero: *Ut feras tormentum tuum*. Ideo tertio loco ait: *Avertam aversionem tuam*, et post omnes: *Ut feras tormentum tuum, et dehonesteris de omnibus quæ fecisti*. Est quedam mensura peccati, quam unusquisque recipiet pro eo, quod peccavit. Si habuero quinquaginta peccata, quinquaginta habebit ignominias: si centum, duplicabitur mihi poena profecta, et pro magnitudine delictorum tribuetur mihi ignominia. Maxima peccatis magnus cruciatus adjungitur. Deus autem solus verus Judex magnitudines peccatorum, et ignominiarum qualitates, et peccati numerum potest pervidere. Dicitur itaque ad Jerusalem: *Ut feras tormentum tuum, et dehonesteris de omnibus, quæ fecisti in exacerbando me*. Vide e contrario satisficientem Deum, quodammodo per hæc verba testantem, quod iram ipse non habeat, sed peccator sibi ad iram concitat Deum. Unde et Apostolus ait: *An ditius bonitatis, et mansuetudinis ejus, et longanimitatis contemnis, ignorans quoniam bonitas Dei ad poenitentiam te adducat? Justa autem duritiam tuam, et impenitentem cor thesaurizas tibi iram* (Rom. i). Separavit hic sermo iracundiam a Deo. Revera enim iracundia aliud quiddam a Deo est, nec ei ut insita copulatur. Unde et de peccatoribus dicitur: *Emissi*

Notanda, ut caveas, quam sæpe Adamantius inculcat, falsa doctrina ex Hebræorum tænesis fontibus derivata, de poenis damnatorum aliquando finiendis. Quamquam enim incertus et fluctuans in ea opinione videri possit ex eo, quod subdit: *Si hoc se sic habet, et sive futurum est, sive non: querentur*

iram tuam, et comedit eos (Psal. LXXVII). Nemo quod sibi socium est et cognatum emittere potest, verum emittitur quod aliud est ab eo, qui emittit. Sic et nos peccando 974 irritamus Deum ut mittat iram, quam ipse non habet. Post hæc, id est, post aversionem dicitur: *Sodoma, soror tua et filia ejus restituentur sicut erant ab initio*. Venio ad imagines et figuras, et video quanto tempore ex cruciata Sodoma restituitur in antiquum. Si autem id quod per figuram dictum est, ita se habet, quid de eo fiet, qui vere Sodoma fuerit? Statim post diluvium decima generatione passa est Sodoma ea quæ in Genesi legitur (Gen. xiii). Erat enim prius quasi paradisi Dei, et quasi terra Ægypti: verum tamen factum est Sodoma: id quod etiam nunc vestigiis regionis ejus B perspicit licet. Ecce quanti jam temporum circuitu transierunt, ecce tria millia annorum sunt, et Sodoma nondum est restituta: non illa Sodoma, quæ in signo et in ænigmate ponitur, sed illa, quæ in veritatis ratione perspicitur. Aiunt Hebræi Sodoman in eundem statum restituendam, in quo et antea constitit, ut rursus paradiso Dei et terræ Ægypti compararetur. Si hoc se sic habet, et sive futurum est, sive non: querentur enim istiusmodi res apud eos qui doctissimi sunt: ut autem fiat quod dicitur, complebuntur mihi annorum tria millia, et tunc restituetur ex cruciata [Al. ex cruciatur] tribus millibus annorum Sodoma, id est, anima mea: Sodoma, mei poena peccatis. Grande intervallum temporis inter restitutionem et ruinam positum est. Etiam si restituaris ita ut antiquitus eras, vide quanta exhauriat mala, quantis primum calamitatibus opprimaris. Hoc autem quod de Sodoma diximus, et de Samaria quoque intelligere debemus. Et ipsa quippe necdum est restituta, sed ex eo tempore, quo decem tribus ejectæ sunt de Judæa et de Samaria, et captivitatem sustinuit, et nomen accepit, non habens socios suos. Restituetur autem et illa, sicut in principio fuit, cum decem tribus fuerint reversæ, ut solvatur id quod scriptum est: *Captibus ductus est populus in Assyrios usque in hodiernum diem* (IV Reg. xvii). Si autem tanto post tempore restituetur id, quod precessit in signum, quando tu restitueris, si tamen restitueris, Samaritana et hæretica anima, quæ simulacris, et 975 feris non veris, ac signonibus de Jeroboam corde venientibus credidit? Quando restitueris, o anima infelix, cum post tanta sæcula restituetur exemplum tui? Si autem hoc super Sodoma et Samaria fit quæ justificatæ sunt ab Jerusalem, quid dicendum est de ipsa Jerusalem, quæ supradictarum scelera [Al. scelere] justificavit? Et restituetur mihi sicut ab initio factis. Et tu et filia tua restituetur mihi sicut factis in principio. Scit hoc, quod dicit: *Sicut factis in principio, et Isaias di-*

enim istiusmodi res apud eos qui doctissimi sunt: et expressius paulo post: *et tamen restituetur: sunt tamen in ejus passim scriptis pleraque alia, quæ Hæretici in Origen. recitat, de ejusmodi ἀποκατάστασι, sive in pristinum restitutione testimonia, ob quæ male continuo audit apud Ecclesiæ Patres.*

cent : *Et constituam iudices tuos ut prius, et consti-*
rios tuos ut in exordio (Isai. 1). Et nisi esset Sodomā
 soror tua in auditu, in ore tuo, in diebus superbiæ
 tuæ, quemadmodum nunc opprobrium es illarum
 Syriæ, et omnibus, quæ sunt in circuitu tuo illarum
 alienigenarum, quæ circumdant te in gyro. *Impi-*
etates tuas in porta. O clementissimum Deum satis-
facientem de restitutione, atque dicentem : Impieta-
tes tuas, et iniquitates tuas porta ! Non frustra dico
 restitueris : sed cum impietates tuas, et iniquitates
 tuas exhaueris, tunc in locum pristinum restitueris.
 Quomodo vulnera, quæ in corpore sunt, sæpe parvò
 tempore accidunt : medelæ vero vulnerum cum to-
 mentis adhibentur ingentibus, non juxta æqualita-
 tem temporis, quò illatæ sunt, sed juxta rationem
 curacionis : verbi gratia, in puncto horæ ^a fractura
 manus et pedis contritio accidit : hoc quod in mo-
 dieo factum est, mensibus fere tribus, ac longo tem-
 pore viæ curatur : sic et voluptas, quæ nervos ani-
 mæ succidit, et luxuria, et semel universa peccata,
 cum in parvo tempore infelicem animam illixerunt,
 et ad vitia traxerunt, magnam postea tempus in sup-
 pliciis et cruciatibus promerentur. Propter quod hoc
 dicit Dominus : *Et factam in te sicut fecisti, sicut*
sprevisti hæc prævaricando testamentum meum, et memor
 ero. Primum quomodo fecisti faciam tibi, deinde memor
 ero testamenti mei, quod feci tecum in diebus infantie
 tuæ. Fecit quippe testamentum in diebus infantie ejus.
 Diximus autem supra quomodo cum ea fecerit testa-
 mentum. Et suscitabo tibi testamentum in æternum.
Ego vocedo, et ego vivificabo, ait. Qui cum ista promit-
 tit, dolores facit, et rursum **976** restituet. Percussit
 ait, et manus ejus sanabunt. Dicitur in Michæa : *Irati-*
Domini sustinebo, quia peccavi ei, donec justificet ipse
causam meam (Mich. vii). Quomodo justificatur causa
 mea ? Quando iram Domini sustinero, qui divitiis
 bonitatis ejus, et patientiæ, et longanimitatis con-
 tempsi, et juxta meam duritiam et impœnitens cor
 thesaurizavi mihi iram in die iræ, et revelationis
 justi judicii Dei. Et deonestaberis in eo, quod sus-
 cepisti sorores tuas seniores cum adolescentulis, et
 dabo tibi eas in ædificationem. Supra unam dixit so-
 rorem Sodomam, et illam Samaritam, nunc repetit,
 et dicit sorores tuas seniores, cum senior tantum
 Samaram ait, et adolescentior Sodomam ; verum quia
 illæ earum eis connumerantur, dicit omnium unam
 esse speciem. Quantæ autem illæ Sodomorum sunt,
 tantæ et Samariæ. Et dabo tibi eas in ædificationem,
 et non ex testamento tuo, et suscitabo ego tes-
 tamentum meum tecum. Considera finem repro-
 missionis et cognosces quia ego Dominus, ut
 memineras, et confundaris, id est, cum receperis
 peccata tua, et rememorata fueris, tunc confunderis.
 Et ultra non erit tibi os aperire. Cum recepero
 peccata mea, et restitutus fuero, factò mecum
 testamento, tunc amplius intelligo mala mea,

A et confundor, et conscius mihi ultro memel puno.
 Vide autem quid mihi eveniat. *Ut ultra non sit libe-*
ram os aperire a facie ignominie, et quando eveniat in
eo, quod propitietur tibi. Nec tunc quidem, quando
 propitietur mihi multa peccanti, possum os aperire :
 nec quando ignoscit sceleribus meis, alienus sum ab
 ignominia, sed sentiens scelera mea, perpetuo
 conscientie meæ igne disruebor. Idcirco quia igno-
 minia et confusio æterna nobis reposita est, si pec-
 caverimus, omni corde precemur Deum, ut det nobis,
 usque ad finem et animæ et corporis nisu pro
 veritate contendere : ut etiamsi aliquod tempus consti-
 titerit, quod nostram examinet fidem (nam ut au-
 rum probatur in fornacè, sic fides nostra in periculo
 et persecutionibus examinetur), etiamsi perse-
 cutio eruperit, inventa non preparatos, ne domus
 nostra in hyeme corruat, ne ædificatio quasi in arena
 constructa tempestatibus dissipetur : ut cum flaverint
 venti diaboli, id est, spiritus pessimi, opera
 nostra persistent, quæ usque ad hanc diem perstiterunt,
 si tamen non sunt occulte subruta, et in expeditio-
 nis acie manifestemus charitatem nostram, quam
 habemus ad Deum in Christo Jesu, cui est gloria et
 imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA UNDECIMA.

De eo quod dictum est : *Fili hominis, propone ænig-*
ma, et dic parabolam ad domum Israel, et dices :
Aquila magnarum alarum, etc. (Cap. xvii).

977 Exercitatio corporum, et in totum fortitudi-
 nem comparat iis, qui exercentur, et per partes
 unumquodque membrum sensusque membrorum
 vegetiores facit ad sufferendum quid, aut ad sen-
 tiendum ; ut puta oculorum acies, si exercitentur in
 visu, acutior fiat ad videndum : aures, si frequentius
 audiant, melius possunt sonum capere dissonantias.
 Hoc autem et in cæteris membris licet deprehendere,
 quod in paucis ostendimus. Verum quid mihi pro-
 dest ad beatitudinem et ad vitam sempiternam, si
 corpus exercitationibus rohetur ? Quod mihi est
 emolumentum, etiamsi fortissimo corpore sum,
 etiamsi omnibus membris vegetus incedam ? Econ-
 trario autem, si sensus animæ habuerò exercitatos
 ad sentiendum quid, ad discendum dies noctesque
 contriverò, non solum in hac vita mihi conducat, sed
 etiam recedentem de corpore prosequetur. Idcirco
 in parabolis et in ænigmatibus locutus est Deus, ut
 extenderet se mens nostra, vel pilus in unum col-
 ligens dictorum intueatur acumina, et a corporis vi-
 tiis recedens, dum intelligit veritatem, vitæ suæ
 cursum secundum eundem dirigat. Hæc in proœmio
 diximus, quia sermo Dei factus est ad Ezechielem,
 dicens : *Fili hominis, narra narrationem, et dic para-*
bolam ad domum Israel. Pro hoc autem quod Sep-
tuaginta interpretes posuerunt narrationem, alius, de
 interpretibus transtulit, *propone b problemata*; aliis

bus colligere est. Aquilam possuisse *αἰνυμα*, Symmachum et Theodotionem *πρόβλημα*.

^a Vitiose antea legebatur, *factura*.

^b In Hexaplorum collectione hic locus desideratur. Ex romanæ tamen editionis τὸν LXX annotationi-

profer problema, alius significa ænigma. Igitur et problema et ænigma et parabola est quod lectum est. Si quando illuminatione indiguimus scientiæ Dei, nunc vel maxime et necessarie indigemus, ut non tam ego, quam, orantibus **978** vobis, gratia Dei in me edisserat solutionem problematis, et ænigmati, sive parabolæ. Quæ est ergo parabola aquilæ, quam in præsentem Spiritus sanctus ostendit? Quæ non solum aquila, sed etiam comparatione cæterarum aquilarum, magna aquila, et ingentium alarum, et longa extensu, et plena unguibus, sive (ut quidam interpretatus est) plena plumis scribitur. Non solum his, quæ diximus, major est cæteris aquilis, verum in eo vel præcipua est, quod ductum habet intrandi in Libanum. Nam ingrediens illic ab arbore cedri, quæ in Libano sita erat electa, teneritudines, et summa quæque decerpit, et attulit in terram Chanaan, in civitatem sive negotiatorum, sive negotiatricem, sive translatorum, sive certe (ut Septuaginta interpretati sunt) muratam, et posuit hoc, quod de cedro Libani sumpserat, ut plantaretur et cresceret in terra Chanaan. Post hæc eadem aquila de semine terræ unde sumpserat summitates cedri, et extrinsecus sibi semen accepit, et plantavit illud in campo frondifero super aquam multam. Hoc autem ipsum, quod de terra Chanaan fuerat assumptum, ab ea, quæ Libani summa quæque decerpserat, id est, quod secunda vice acceperat, factum est in vitem non fortem, sed infirmam, verum etiam statura pusillam: et palmites hujus vitis infirmæ reclinati sunt, pro eo quod de Libano et cedro fuerat assumptum, intantum ut radices suas sub ipsius trunco consitas haberet. Et quidem facta est vitis, et fecit propagines, et extendit arbusta sua. Et post hæc venit alia aquila, et ipsa magna magnis alis, et copiosis vel plumis, sive unguibus: et **979** ecce ista vitis, de qua nunc diximus, veniente secunda aquila declinavit testamentum suum ad eam, spernens id testamentum, quod prius cum arbore fecerat, in qua reclinata vitis fuerat effecta, et propaginibus factis, arbusta latius fuderat, et complexa est secundam aquilam, et radices suas a priore transtulit ad sequentem. Deinde palmites emisit ad aquilam secundam, ut irrigaret eam cum gleba plantationis ejus in campo bono: et aqua multa. Et quidem irrigata est hæc ipsa vitis et translata ad aquilam secundam, ut faceret incrementa, ut afferret fructum, ut fieret in vitem magnam. Idcirco prophetæ imperatur ut dicat, quia testamentum transgrediens vitis, quod fecerat cum aquila priore, et statuens illud cum secunda, non irrigaret, neque radices teneritudinis ejus efflorent: quin potius fructus ejus propter transcensionem ejus putreant et arescant omnia quæ de ea oriebantur, et jam ultra non habeat brachium magnum et populum multum; evellatur autem radicitus, et licet irrigata sit, tamen non perseveret, et non dirigatur in ubertatem, statimque ut contigerit eam ventus urens, arescat, et cum gleba plantationis suæ sicceatur. Hoc propositio ipsius historiæ

exposcit, ut quæ obscurius dicta sunt, quibusdam adjunctis sermonibus planius enarremus. Et si tantus labor est, ut ipsum, quod dicitur, intelligatur: quid necesse est dicere, ipsam quæestionem quantum habeat obscuritatem, quæ sit aquila prior, quid sit Libanus, quæ cedrus, quæ summa cedri, quæ aquila secunda, quæ translatio vitis a priore ad sequentem? Si aliquando Dei indiguimus auxilio, semper autem in intellectu Scripturarum Spiritu sancto indigemus: nunc profecto tempus est, quod nobis præstet auxilium, et pendat ipse quæ dixit. Quomodo Salvator noster in Evangeliiis quasdam parabolas ipse interpretatur: sic et nunc propheta in secunda prophetia, quæ in reliquis lecta est, significat, quia Aquila prior Nabuchodonosor sit rex Babylonis, qui ingressus est in Libanum, id est, Jerusalem: et accepit de summis cedri, id est, regem Jerusalem, et principes ejus, et attulit ea in terram Chaldæorum, scilicet in Babylonem. Plantavit quippe in captivitatem accipiens filios Israel, et de regio semine, **980** et de genere principum in eadem terra constituit. Post hoc autem, et post regiam stirpem, alia quoque multitudo capta est ab eo, et vitis effecta est, non tam robusta quam fuerat cum fuisset in vinea Dei, et in terra sancta, ubi sacrificia Dei celebrantur, sed erat in Babylone translata vitis infirma. His ita gestis, inter Pharaonem regem Ægypti, et Nabuchodonosor regem Babylonis, bellum ortum est. Igitur populus, qui cum regibus suis ac stirpe optimatum ab Assiriis fuerat afflictus, reperta occasione, qua jugum Nabuchodonosor abjiceret, et ejus imperio liberaretur, intulit se ad secundam aquilam grandem, magnarum alarum, id est, Pharaonem (IV Reg. xv). Deinde, sic ordine currente rerum, quia Deus non Pharaoni tradiderat, sed Nabuchodonosor, et illi non sustinentes judicium et imperium ejus, excuserant jugum Nabuchodonosor de cervicibus suis, et ad Pharaonem transgressi fuerant, ira Dei super eos ingruit, et contra evenit, quam putaverant. Oportet quippe eum, qui a Deo damnatur, non fugere sententiam ejus, nec voluntatem judicantis velle mutare, verum patientissime sustinere, donec ipse Deus liboret qui damnavit. Igitur, quia ad Pharaonem transtulit se populus, relinquitur ab auxilio Dei, et pejora patitur, quam ante perpessus est a Nabuchodonosor. Diximus solutionem parabolæ juxta litteram, et id quod scriptum est: sequitur durior interpretatio, et difficilis ad intelligendum, secundum verum Nabuchodonosor, et verum Pharaonem, et ea verba, quæ de aquilis prædicta sunt. Idcirco autem ante interpositionem sequentis lectionis, hanc expositionem summam strictimque prædiximus, ut et præsens locus facilius intelligatur, et nihilominus servetur loco suo plenior expositio, et consequens parabola etiam juxta allegoriam latissime disseratur. Verum nunc pauca debemus assumere, et quasi quodam armamento futuræ interpretationi viam sternere de his, quæ nobis Dei gratia largitur, scientes quid in sequenti plenius exponamus. Ac primum quidem videndum est, quare

Nabuchodonosor et Pharo aquilæ dicantur. Forsitan querit quispiam, qui non otiose et transitorie Scripturas legit : Nabuchodonosor aquila **981** est magna, et magnarum alarum, et hic Pharo alia aquila magna similiter alarum ingentium, et in Lege inter immunda animalia posita est aquila : quare et justus dives effectus præparat sibi alas aquilæ, ut possit converti in domum principis sui? quare etiam repromissio quædam est apud Isaiam prophetam dicentem : *Justi accipient pennas ut aquilæ, current, et non laborabunt, gradientur et non esurient?* Si enim immunda est aquila, non oportet nos pennas accipere ut aquilam, cum justi fuerimus : neque cum divitiæ nobis creverint, oportet præparare nos nobis pennas aquilæ. Cui primum respondendum est, quædam nomina animalium in Scriptura in utroque genere, id est, in malo ac bono posita : ut puta leo, in bonam accipitur et in malam partem. In bonam sic : *Catulus leonis Juda ex generatione, fili mi, ascendisti, accumbens dormisti, ut leo, et ut catulus leonis : quis suscitabit eum (Gen. XLIX)?* In malam vero partem sic : *Adversarius noster diabolus, ut leo rugiens, querens devorare circuit, cui expedit nos resistere firmos in fide.* Sed et malignus supplantare cupiens insidiatur in occulto, ut leo in spelunca sua insidiatur, ut rapiat pauperem. Quomodo ergo leo dicitur et in malam partem et in bonam, non est incongruum etiam aquilam in utramque partem accipi. Et, ut ego suspicor, justus non est aquila, sed quasi aquila, æmulatur quippe aquilam. Et quomodo serpens æreus typus fuit Salvatoris : neque enim serpens erat vere, sed imitabatur serpentem, dicente Domino : *Ut Moyses elevavit serpentem in deserto, sic oportet exaltari Filium hominis (Joan. III) :* eodem modo et justus non tam aquila est, quam aquilæ similis, quia ei utile est imaginem aquilæ sectari. Juxta hunc intellectum et in alio loco præceptum accepit justus, ut sit sapiens sicut serpens, non ut fiat serpens, sed ne a veri serpentem capiat astutia. Si autem sermo Dei Scripturas diligenter excutiens, et spiritus, de quo scriptum est : *Spiritus omnia scrutatur etiam alta Dei (I Cor. XII),* in alicujus animam venerit, manifestissime ostendet de Scripturis, et aquilam et leonem in partem mundorum animalium posita : Cherubim Dei habere faciem hominis, et faciem leonis a dextris quatuor partium, et faciem vituli, et **982** faciem aquilæ a sinistris quatuor partium ; et hæc, quæ in Cherubim videntur, id est, aquila et leo, munda sunt. Nihil quippe immundum est in curru Dei. Et quomodo tu de genibus credens, mundus effectus es : *Et quod Deus mundavit, tu ne commune dixeris,* dicitur de omnibus, quæ de cælo pendentia ostensa sunt Petro : sic mundatus est leo et aquila, quæ in Cherubim apparuerunt. Nec non est aliud, quod in Christi adventu futurum prædicatur : novit mundum leonem, mundam et aquilam, quæ nuncupatur immunda : *Lupus enim et agni pascentur simul (Isai. XI).* Lupus enim qui cum ove innoxius pascur non est ultra observan-

Bus. Non mihi dicitur de tali lupo : *Attendite ab eis, qui veniunt ad vos in vestitu ovium, intus autem sunt lupi rapaces (Matth. VII).* Signanter locutus est dicens : *Intus autem sunt lupi rapaces.* Sunt quippe alii non rapaces, quando lupi et agni pascentur simul, et vitulus et taurus, et leo pariter edent. Cum autem fuerit tam diversarum inter se naturarum in fide Christi facta sociatio, leo non erit jam immundus, verum feritatis suæ obliviscetur, et universa animalia, quæ in lege Dei dicuntur immunda, conditionis antiquæ recipiunt puritatem. Hoc autem et ex parte jam factum est, et plenissime [*Al. planissime*] in secundo complebitur adventu. Prævenit igitur sacramentum, quod ostensum est in Cherubim, rei veritatem : et intantum leonis et aquilæ facies cum aliis faciebus cognatæ sunt, ut majus nobis videatur vitulo, et tauro, et leone simul pascentibus, id quod apparuit in Cherubim. Ab Isaiâ quippe nihil de his, quæ prædicta sunt, sibi cohærens, et invicem conexum repromittitur. In Cherubim vero unumquodque animal cum alio cognatum est, facies vituli faciei leonis, et vultus hominis vultui aquilæ. Non igitur magnopere mireris cum Pharo, et præcedens eum Nabuchodonosor, aquilæ nuncupatur : justus vero pennas assumere dicatur ut aquila, et in Dei parte dives effectus aquilæ sibi pennas præparet ad volandum. Verum ut ad propositum redeam, specialiter quiddam significatur de Nabuchodonosor, quia magna et magnarum alarum, et sui extensione longissima, intantum ut ausus fuerit dicere : *Viribus faciam, sapientia intellectus auferam fines gentium, et virtutem eorum 983 depascar, et commovebo civitates, quæ inhabitantur, et orbem terrarum universum comprehendam manu ut nidum, et quasi confracta ova auferam (Isai. X).* Ecce ista est extensio alarum ejus. Nec hoc ei sufficit, verum unguibus plenus est, et multis plumis, et habet ductum intrandi in Libanum, ut cedri ejus summa decerpant. Quamdiu hi, qui commorabantur in Libano, non peccaverunt, id est, quamdiu in Jerosolymis positi, [*Supp. non*] sunt in sceleribus deprehensi, non accepit potestatem ista magna aquila, ut ingrederetur in Libanum, neque assumpsit sibi electa, et cedri semen regium, et principum stirpem. Ista quippe sunt teneritudinis ejus, quæ quodam tempore non fuerunt duro corde : atamen rapuit ea, quia peccaverunt in Dominum. *Aquila ista grandis, etc.,* totius arboris cacumina in Chanaan transtulit, quia figuratim Babylioniorum terra maledicti Chanaan dicitur. De quo ait Noe : *Maledictus puer Chanaan, famulus erit fratribus suis (Gen. IX).* In civitate quoque negotiatorum, sive negotiatrice, sive transferentium, aut certe murata, posuit hoc, quod de cedro abstulerat, et accepit sibi de semine terræ, jam non de altioribus solum, sed etiam de minoribus, et de populo Judæorum, et dedit illud in campum frondiferum, super aquam multam respiciendum constituit illud, et exortum est, et factum est in vitem firmam. Infirmatus est vere populus Dei in Babylone, et ideo

neque canticum Domini cantare poterat, dicens: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena (Psal. cxxxvi)?* Revera non poterat infirma non esse, quæ plantata fuerat in Babylone. Quæ pacto vires pristinas reservaret, quæ vitis Babyloniæ esse cœpisset. Quæ quia in sancta terra fructus non fecerat, ideo translata ab aquila, et in terra posita Chanaan, facta est in vitem infirmam, et in pusillam statura. Quamdiu in terra sancta fuit, ingens vitis erat: quando vero translata est in fines peccatorum, et infirma et parva effecta est. Et tunc igitur, vitis, quæ me audis, si vis esse magna, noli exire de Ecclesiæ sinibus, permane in terra sancta Jerusalem. Quod si propter peccata in pejora corrueris, transfereris in aliam terram, et eris in vitem pusillam, et palmites tui decident, et radices tuæ siccabuntur, intantum ut postea desideres requiescere super aliam aquilam, **984** ut nunc dicitur, magnarum alarum et plurimarum unguium. Bonum est condemnatum in condemnationis permanere sententia, quamdiu ei libet qui damnavit. Non curramus volentes ad Pharaonem; si enim ad eum currimus, contra Deum facimus, qui dixit: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi de terra Egypti, de domo servitutis (Deut.).* Ad Nabuchodonosor enim non tam sponte properamus, quam condemnati, et pertracti ad eum sumus. Sequitur: *Et factum est altera aquila magna magnis alis, et copiosis unguibus, et ecce viisit ista amplexabitur eam,* id est, secundam aquilam. Evenit sæpe, ut ab una contraria fortitudine ad aliam transferamur. Jusserat enim Deus, ut Israelitarum populus sub Nabuchodonosor jugum colla submitteret, ut legimus in Jeremia, intantum ut comminaretur ei, qui ab ejus servitio declinaret: et eo tempore, quo Jeremiam exposuimus, ea quæ nobis gratia Dei, orantibus vobis, largita est, sive certe utcumque sensimus exponere conati sumus. Noluit autem id facere, quod fuerat imperatum; sed palmis suos extendit ad Pharaonem in gleba plantationis ejus, ab eo constituta est in campo super aquam multam, ut fructus afferret uberrimos: et deserta Egypto, rursum Egyptum concupivit, putans se ubertatem pristinam consecuturam: hoc in primis cogitans, quod si Nabuchodonosor ad Pharaonem transconderet, radices firmaret, evelleret staturam, fructus afferret. Sed in contrarium quam putavit omnia reciderunt. Fructus quippe ejus omnis computruit, et pullulationes, quæ saltem modicæ in Babylonem venerant, mutatione regionis exaruerunt, intantum ut radicitus evulsa sint, ne ultra in brachio magno, aut in populo plurimo convalesceret. Quid in se hæc sapta, vel talia continent sacramenta? quid unusquisque sermo significat? Possimus, si tamen habeamus auditores, ad aliam quamdam Jerusalem ascendere, et ibi demonstrare quomodo aquila magna ductum suum fecerit, et in hanc, quam nunc nos possidemus, Babylonem summitates ejus detulerit. Possimus secretiora quedam de Pharaone loqui: verum, quia tempore coarcta-

mur, et forte audenter promittimur, quod non valemus implere, ad minora redcamus, et secundum mensuram intellectus **985** nostri sic potius exponamus: Venit ad istum Libanum, hoc est, Ecclesiam, ubi hostiæ Dei, ubi incensum orationum ejus celebratur, ista magna et vera aquila, Nabuchodonosor, id est, diabolus, et rapuit. Absit autem a temporibus nostris: ut de summis cedri, id est, de principibus et de regio semine in Chanaan transferat. Oremus, ne fiat quod sæpe factum est. Assumpti enim sunt quidam, et in Babylonem translati, qui in Ecclesia principes fuerunt, et propter peccatum suum de Libani summitate sublati. Super his dicendum est quia aquila magna magnarum unguium, plumis extensa acceperit de cacuminibus cedri, et deraserit eos de Libano, id est, de Jerusalem, et plantaverit in terra Chanaan. Non solum autem aquila ista summa cedri, id est, de optimatum genere, sibi vindicat, **986** sed et terræ semen rapit, et transfert in terram Chanaan quando quis de populo peccat, et de Dei plebe diaboli laqueis præcipitur. Quapropter diebus et noctibus tam pro nobis quam pro fratribus nostris Dei imploremus auxilium, ne quis de Jerusalem transferatur in Chanaan, ne sententia ejus deserta, a voluntate illius ad aliam tendamus aquilam, et veniat super nos ira major, et putrescat universa plantatio, et fructus pariter cum radicibus areseat. Plantatio quippe Jerusalem non potest in alia terra ferre fructus, non facit palmitem in sinibus alieni; sed statim cum gleba sua siccatur, si non perseveraverit in voluntate Dei, et in Ecclesia ejus, id est, et factis et sermonibus et scientia veritatis Christi Jesu, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA DUODECIMA.

De eo quod scriptum est: *Fili hominis, dic ad dum exasperantem, nescitis quid ista significat (Cap. xvi).*

985 Hæc, quæ jam supra memoravi de duabus aquilis magnis, et magnarum alarum, et magnarum unguium, nec non quæ prima et secunda aquila gesserunt, nunc quasi in prophetia, scilicet figurata, vult ex parte sermo divinus exponere, nobis ad intelligendum relinquens quæ ipse dimisit intacta. Ac primum quidem, licet sæpe jam dixerim, tamen etiam nunc aliquid non æquum inferre conabor, quod nostræ animæ tribuat salutem, in eo, quod dictum est ad prophetam: *Dic ad dimum amaricantem, sive exacerbatem, Non enim addidit domum exacerbatem, sive exasperantem me.* Et si volumus videre cujusmodi sit peccatum exasperatio, audiamus quam dulcia ei, qui intelligit, eloquia Dei sunt, dicens: *Quam dulcia gutturi meo eloquia tua (Is. cxviii).* Hæc naturaliter dulcia cum assumpserint credentes, aut [Al. ut] bene vivunt, aut vere contrarium faciunt. Et siquidem juxta divinam regulam ingrediuntur, reservant eloquia Dei in eo dulcore quo nata sunt. Juxta mei autem animi motum pulo, quia

conversacionis bonitate et augeant eloquiorum Dei suavitatem, miscentes dulcedinem vitæ dulcori sermonis. Si vero quis peccet, et extra præcepta Dei perversus incedat, **886** iste accipiens dulcissima eloquia Dei per naturam amarissimi peccati (amarum quippe peccatum est, quod dulcedinem sermonis exterminat), in amarum saporem omnem redigit suavitatem. Quod dicimus plenius animadvertes, accipiens exemplum, Herba quæ absinthium nominatur, naturaliter amara est: hanc si secundum qualitatem, et quantitatem mellis in mel injicias, amaritudine sua vincit ejus suavitatem et cogit amarum esse quod dulce est. Hujus herbae vim habet peccatum. Si plura peccavero, plus amaritudinis misce in dulcedinem sermonum Dei. Si grande fuerit quod delinquo, totum dulcorem mellis verto in acerbum saporem. Et idcirco Deus, qui sermonem suum a peccatoribus conculcatum ulciscitur, unicuique pro qualitate amatoris vitæ, et pro modo intentionis, amaritudinem poenarum suppliciorumque restituit. Et siquidem nos, qui hæc dicimus, et semel credimus Deo, peccaverimus, exasperare nitimur sermonem ejus: qui vero penitus a fide ejus recesserunt, neque ingressi sunt Ecclesiam, hi non faciunt amara eloquia Dei. Quomodo enim possunt suavitatem exasperare sermonum quibus nondum crediderunt? Ideoque nobis alia servantur **887** tormenta qui videmur credere, et in ipsa credulitate peccamus, ab eorum supplicio, qui ne initium quidem credulitatis habuerunt. Et ne solummodo putemus verbum nos exasperare Domini si peccemus, delictum nostrum usque ad ipsius Dei injuriam pervenit. Scriptum est enim, quod qui peccat, per prævaricationem legis Deum inhonorat. Parum erat si dixisset: inhonorat angelum: nunc autem, per prævaricationem, inquit, legis Deum inhonorat. Quotiescumque prævaricamur legem Dei, toties inhonoramus Deum, et quanto majora delinquimus, tanto majoribus contumeliis afflicimus Deum: quanto plura peccamus, tanto plus inhonoramus Patrem et Christum ejus, sicut scriptum est: *Quanto magis putatis, deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem Testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui gratiæ contumeliam fecerit?* Igitur quicumque peccat exasperat et contumeliam facit, et inhonorat tam Dei eloquia, quæ suscepit, quam eum, qui docuit. *Dic nunc ad domum exasperantem: Nescitis quid sint ista, id est, quæ in parabola dicta sunt aquilarum. Dic, cum venerit rex Babylonis ad Jerusalem, et acceperit regem ejus, et principes ejus.* Quantum ad historiam pertinet prophetantis, expositum est: Quod Nabuchodonosor venerit in Jerusalem, et captivos duxerit Sedechiam regem Judææ, et principes, qui erant cum eo, partem populi Judæorum (IV Reg. xxv): nec non etiam illud addemus, quomodo plantaverit eos in terra Babylonis. Sed non stemus in littera, nec hæreamus in historia, magis autem tu, qui in Scripturis Dei profectum habes, et nosti quia ista omnia figuratiter contingunt

hant illis, scripta sunt autem pro nobis, in quos fines sæculorum decurrerunt. Instat ecce verus Nabuchodonosor, quærens aliquos capere de nobis. Et primum quidem cupit (si fieri potest) de principibus Ecclesiæ captivos sibi ducere. Verum quamdiu Ezechias, Josias, aut certe quicumque justus rex regnat in populo, non potest iste Nabuchodonosor victos abducere, aut principes aut populum de Judæa. Si autem nos, qui videmur Ecclesiæ præesse, peccaverimus, locum dantes diabolo adversum Pauli præceptum dicentis: *Nolite locum dare diabolo (Eph. iv)*: quodammodo per delicta nostra, quæ fecimus in Jerusalem, occasionem **888** tribuimus Nabuchodonosor, ut ingrediatur civitatem sanctam, et abducat quoscumque voluerit. Qui vero non peccat excludit Nabuchodonosor, ut non possit in terram Dei ingredi. Ergo omnibus viribus excludamus Nabuchodonosor, ut ad beatum istius Ecclesiæ conventum non appropinquet. Excludamus autem eum assumentes clavem scientiæ, excludamus eum conversatione, et factis bonis, ut non rapiat regem Jerusalem, et principes ejus, ut non abducat eos in Babylonem captivitatis suæ triumphum. Si vero aliquem ex nobis vincere potuerit sævus inimicus, ducit eum in Babylonem, non in locum amplum alicujus terræ, sed in Babylonem animæ, id est, confusionem. Frequenter diximus Babylonem confusionem interpretari. Quicumque enim ab eo victus abducitur in confusionem mentis suæ transfertur in Babylonem. Respicimus ad quotidianam vitam. Si quando viderimus animam a peccatis, a vitiis, a tristitia, ab ira, a desiderijs, ab avaritia confundi, sciamus istam esse quam diabolus abducat in Babylonem. Si vero principali cordis tranquillitas, serenitas, pax fructum fecerit, sciamus quia Jerusalem versetur in ea, visio quippe pacis intrinsecus est, *Et ducit eos ad se in Babylonem, et sumit de semine regni, et disponit ad ipsam testamentum.* Omnes qui sermonem Dei suscipimus, regnum semen sumus. Et enim genus electum vocamur, et regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis (I Pet. ii. 9). Si quis ergo ex nobis, qui in ordine regalis seminis constituti sumus, per peccatum suum captivus abducitur a diabolo, haud dubium est, quin de regno genere sit abductus in Babylonem, et faciat testamentum cum Nabuchodonosor, quia jam testamentum Dei spreverit, impossibile quippe est hominem sine testamento esse. Si habes testamentum Dei in te, non potest testamentum tecum facere Nabuchodonosor. Porro si repulisti testamentum Dei per prævaricationem mandatorum ejus, suscepisti testamentum Nabuchodonosor. Scriptum est enim: *Disponit ad eum testamentum suum, et inducit eum in maledictionem.* Deus in benedictione nobiscum testamentum facit: Nabuchodonosor vero testamentum suum in maledictione constituit. Non potest in benedictione esse qui pactum fecerit cum Nabuchodonosor. Sed dicit mihi aliquis, qui in Scripturis divinis est eruditus: Invenio in **889** lege Moysi maledictiones constitutas in pecca-

tozem : si ergo præcepto Dei maledictum constitutum est in peccatores, cur non et e contrario apud diabolum quædam benedictio sit, ut alii apud eum in benedictione fiant, alii in maledictione? Huic ergo acute et acerrime interroganti sic conabor occurrere et dicere quia et quædam sit benedictio a Nabuchodonosor, quam Deus procul abjiciat a nobis : et maledictio, de qua nunc dicere debemus, quæ digne super peccatores venit. Quæ est igitur benedictio Nabuchodonosor? Quando aliquis in mundo isto locuples fuerit et feliciter gesserit, et omnia ei prospero cursu fluxerint, intantum ut illud, quod scriptum est, ei possit aptari, *Bos ejus non faciet abortivum* : et si universam sæculi habuit prosperitatem, benedictio Nabuchodonosor super eum est. Maledictio vero in eo, quando aliquis recedit a Deo, et nihilominus in parte diaboli constitutus miseris suppliciisque torquetur. Vult igitur Deus, ut nunc Scriptura commemorat, testamentum Israeli maledictionem esse apud Nabuchodonosor. Et ideo quia voluit spernere testamentum Nabuchodonosor rex Jerusalem, et mittens angelos suos in Ægyptum, testamentum cum Pharaone facere conatus est, ait sermo divinus : *Non dirigetur, non salvabitur*. Quapropter oportet nos ferre patienter, cum a Deo tradimur ultioni. Tradidit quemdam de cœtu Ecclesiæ Apostolus diabolo in interitum carnis : et tradidit in carnis interitum, non ut perderet traditum, sed ut spiritum traditi conservaret. Ex quo Scriptura ait : *Tradere istius modi satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat in die judicii Domini Jesu* (1 Cor. v). Traditur autem tormentis peccator, ut recipiat in præsentia supplicia, et pro peccatis suis cruciatus, in futuro refrigerium consequatur, et dici possit de eo : *Recepit mala sua in vita sua*. Si quis igitur pœnis excruciatum juxta maledictum, in quo Deus posuit peccatores, maluerit fugere supplicia, et mittere ad Ægyptum pro auxiliis comparandis, ad Pharaonem, a quo liberavit Deus populum suum, non dirigetur, non salvabitur. Si quis autem patienter maledictionem sustinuerit, et supplicia Nabuchodonosor, et tempus peccatorum suorum in cruciatu compleverit : quomodo ille qui secundum Epistolas Pauli excruciatum est, ut spiritus ejus salvus fieret in die judicii, iste **990** finem optimum consequetur. Inducit ergo eum maledictionem, et duces terræ ejus accipiet, ut fiant in regnum infirmi. Infirmum efficitur regnum, quod de sancta terra in Babylonem transfertur. Nullus quippe fortis in Babylone, id est, in confusione mentis suæ. Omnino non potest extolli homo, qui confusus est, ut custodiat testamentum meum, ut statuat illud, et discedat ab eo, ut mittat nuntios suos in Ægyptum : iste, quia Nabuchodonosor propter peccata sua tormenta perpetitur, et mittit nuntios suos in Ægyptum, non ferens traditionem, qua hosti concessus est a Deo, ut det ei equos et populum multum, id posuit quod in loco prohibitum est. *Non enim multiplicabis tibi equos* (Deut. xvii), ait Scriptura. Si dirigatur, si salvabitur qui facit adversa, et

A prævaricans testamentum. Oportuerat eum, qui traditus fuerat testamento Nabuchodonosor, sustinere supplicium : verum non sustinet, et idcirco dicitur de eo, *Non salvabitur*. *Vivo ego, dicit Dominus Adonai, nisi in loco regis qui constituit eum, qui spernit maledictionem meam, et transgressus est testamentum meum*. Est quidam qui inhonorat maledictionem Dei, est et alius qui honorat eam. Nec dubium est quin in præsentia de isto quæreretur Deus, qui maledictionem suam inhonoraverit. Cum enim quis traditus fuerit suppliciis, ut castigetur, et non sustinuerit quod præceptum est, inhonorat maledictionem Dei. Si vero sustinuerit cum omni mansuetudine, et benedictione, et gratiarum actione ad Deum, iste honorat maledictionem, et cum honoraverit maledictionem, necesse est ut etiam benedictionem illius consequatur : *Et transgressus est testamentum meum, cum ipso in medio Babylonis morietur, et non in virtute magna, neque in turba multa faciet Pharaon bellum*. Non potest ei, qui transgressus fuerit et inhonoraverit maledictionem Dei, Pharaon tribuere auxilium; verum in medio Babylonis pro sua prævaricatione morietur. Deinde sequitur et narrat quid peccatores passuri sunt, et post hæc prosperiora quæque commemorat, dicens : *Accipiam ergo de electis cedri, et de vertice cordis eorum avellam, et plantabo ipsum in monte excelso*. Post maledictiones, quas supra memoravimus, repromissio beatitudinis et dulcissimæ pollicitationis in fine sermonis proferitur : quia jam qui suppliciis indigebant, fuerant pro peccatis suis tormenta perpassi. **991** Intra memetipsum vero considerans, et diligenter istius loci sensum pertractans, arbitror de apostolis prophetari. Isti quippe sunt de electis cedri, de summitate, de vertice, quos dedit Deus in virorem sæculi, radens corda eorum, et plantans eos in monte excelso Jesu Christo Domino nostro. *Et suspendam ipsum in monte alto Israel, et plantabo, et producet propaginem, et faciet fructum*. Fecerunt isti propagines, attulerunt fructus. *Et erit in cedrum magnam*. Considera magnitudinem et sublimitatem Ecclesiæ Christi, ut intelligas juxta promissionem Dei factum esse, quod dicitur : *Et erit in cedrum magnam, et requiescit super ea omnis avis, et omne volatile sub umbra ejus requiescet*. Assume tibi pennas sermonis Dei, et poteris repassare sub hac arbore, quæ plantata est in monte excelso. *Et requiescet, et propagines ejus restituentur*. Vide quomodo in bona parte prophetia finiatur. Sequitur enim : *Et cognoscent omnia ligna campi, quod ego Dominus, qui humilio lignum* **992** *altum*. Lignum altum populus Judæorum est, qui nunc humiliatus, sceleris sui pœnas luit, quia in Deum nostrum Jesum Christum manus ausus est mittere. *Et extollo lignum humile*. Tu eras lignum humile, lignum dejectum, lignum terræ hærens, verum sublimavit te Deus. *Et arefacio lignum viride*. Lignum viride circumcisionis est populus, qui quondam pullulans et florens fuit, verum nimia nunc siccitate contabuit. Ubi quippe nunc vividus sermo apud eos? ubi virtutum chorus?

Et revirescere facio lignum aridum. Tu fuisti lignum **A** aridum, et fecit te revirescere Christi adventus. *Ego Dominus locutus sum, et faciam.* Quibus dictis, ut et nos revirescamus, ut fructus valeamus afferre, ut germinans lignum et non siccum efficiamur, ut nunquam ad radices nostras ponatur securis, quæ in Evangelio prædicatur, attentius Jesum Christum Dominum nostrum cum Patre suo precemur, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA DECIMA TERTIA.

De eo quod dicitur : *Fili hominis, leva planctum super regem Tyri, et pone faciem tuam contra Sidonem* (Cap. xxvii).

991 Præcipitur nobis ab episcopis discutere sermonem principis Tyri, ut laudes ejus culpasque dicamus : nec non jussum est, ut de Pharaone rege Ægypti aliqua retractemus. Plangitur itaque princeps Tyri : nec putandum est hunc hominem esse. In medio quippe Cherubim nullus hominum est creatus, et in paradiso Dei, si simpliciter litteram sequimur, hominum nullus est enutritus. Et cum in paradiso deliciarum, sicuti diximus, nemo fuerit : nunc dicitur princeps Tyri in paradiso deliciarum natus atque nutritus. Quis est iste princeps Tyri ? Veniamus ad Danielelem, et occasionem intelligentiæ reperientes, dicamus non esse principes corporeos, de quibus nunc quæritur. Post Danielelem ab Apostolo petamus exemplum. Deinde rursus prophetarum testimonia vocemus. His omnibus etiam ille copulandus est locus, qui a Moyse in Deuteronomio non tacetur. Age nunc replicemus exempla, incipientes a Daniele. *Princeps, ait, videtur Michael.* Ibique rursus, *princeps Israel* (Dan. x) : et in consequenti : *Michael adjuvabat principem regni* **992** gentium. Ad hæc addat Apostolus : *Gloria autem et honor et pax omni operanti bonum, Judæo primum et Græco.* Et adjuvare principem Israelitarum, principem regni Græcorum, fortasse jam factum est. In adventu quippe Domini mei Jesu Christi, princeps Israel adjuvit principem regni Græcorum, ut gentes consequerentur salutem, et illi credendo, salvarentur. Atque ita in hunc modum dicitur quidam princeps regni Persarum, sicut dictus est Michael princeps Israelitarum, et alius Græcorum. Non sunt ergo hi homines, nec **D** secundum locorum vocabula, in quibus imperant, nominantur. Unde et Apostolus quasi non de hominibus disputans, ait : *Sapientiam enim loquimur inter perfectos, sapientiam autem non hujus sæculi, neque [Al. nemp] principum sæculi istius, qui destruantur ; sed loquimur Dei sapientiam in mysterio absconsam, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nullus principum sæculi istius cognovit. Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent* (I Cor. ii). Et quod istius sæculi principes crucifixerunt Salvatorem **993** et Dominum, prophetia testis est, dicens : *Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum*

adversus Dominum, et adversus Christum ejus. Unde et alibi in Psalmis scribitur : *Ego dixi, dii estis et filii Excelsi omnes : vos autem ut homines moriemini, et tamquam unus de principibus cadetis* (Psal. lxxxv). Et est ibi sermo de nullo penitus principe corporali. Si igitur est quidam princeps regni Persarum, si est princeps Israelitarum Michael, consequenter et Tyri princeps est : et de his nunc principibus propheticus sermo loquitur. Quoniam autem et de Moyse testimonium polliciti sumus, ausculta quod sequitur : *Quando dividebat Altissimus gentes, cum disseminavit filios Adam, statuit fines gentium secundum numerum angelorum Dei, sive, ut melius habet (secundum numerum filiorum Israel) et facta est pars Domini populus ejus Jacob* (Deut. xxxii). Alii **B** principi facta est pars Tyrus, alii Babylon, aliis aliæ nationes : atque ita in hunc modum principes possederunt omnes fines gentium. Si quis autem putat legens in Scripturis quasi de hominibus dictum, intelligat altius spiritualis, et a nullo judicatus. Dignoscuntur enim quædam de Nabuchodonosor rege Assyriorum, quæ non conveniunt personæ ejus. Dixit enim : *In fortitudine faciã, et sapientia intellectus auferam fines gentium, et commovebo civitates inhabitatas, et orbem terrarum omnem comprehendam, et ascendam super sidera cæli, et nubes, et reliqua, et ero similis altissimo* (Isai. x). Hæc Nabuchodonosor. Sic et princeps Tyri et Pharaeo. Neque enim intantum agitatus est furis verus et corporeus Pharaeo, ut diceret : *Mea sunt flumina, et ego feci ea.* Hoc autem **C** ante lectum est in prophetia, quæ est adversus Pharaonem. Neque umquam principem illum, id est, corporeum Pharaonem, draconem nuncupasset, dicens : *Ecce ego super Pharaonem draconem, qui sedit in medio fluminum Ægypti, qui dicit, mea sunt flumina, ego feci ea* (Ezech. xxxix). Verum hoc in loco proprio reservetur, quod nunc idcirco assumpsimus, ut per notionem Scripturarum manifestius fieret id quod videbatur occultum. Adversus hos principes est nobis pugna. Et beati apostoli qui missi fuerant ad prædicandum, quando ab his, qui fines gentium possederant, homines abducebant, patiebantur insidias. Verbi gratia dictum sit : *Ingressi sunt apostoli Tyrum, persecutus est eos princeps Tyri : ascenderunt Antiochiam, impugnavit eos princeps regni* **D** **994** *Syræ : iste erat, qui bellabat adversus eos, non omnes qui putabantur, ut Judas proditor. Quomodo enim ille non principaliter putandus est prodidisse Salvatorem : sic etiam apostolis omnibus, qui persecutionem passi sunt, alius fuit princeps persecutionis. Scriptum est quippe de Juda : Et post buccellam introivit in illum Satanias* (Joan. xiii). Non est enim nobis pugna adversus carnem et sanguinem, licet videantur ex carne et sanguine qui nos persequuntur. Non eos oderimus, quin potius diligamus, licet inimici nobis velint permanere ; misereamur eorum, dæmonium habent, patiuntur insaniam. Non tam hi sunt adversus nos, qui nos persequuntur, quam illi, qui corda eorum repleverunt. Verum Do-

mini deprecemur auxilium, ut infirmos habeant co-
natus tanti adversarii contra humanam animum di-
micantes, et dicamus : *Nisi quia Dominus erat in nobis, in eo cum emurgerent homines in nos, forsitan vivos deglutissent nos.* Igitur est quidam princeps Tyri, et prophetia non de Hiram nos docet; hoc quippe nomen in tertio Regnorum libro scriptum est (III Reg. v), non de alio principe Tyri, neque de quoquam homine; non nos humana docent eloquia, sed divina, et quaedam ineffabilia, et sacrata sub personis hominum. Pharaon homo est : aliud quiddam erudior intelligere Pharaonem. Et Nabal Carmeli homo est, et Hiram homo (I Reg. xxv) : sed aliud sub eorum doceor efflagio. Quis est tantus et talis, qui a corporalibus descendat, qui a visibilibus invisibilia contempletur, et possit unumquodque horum secundum Dei intelligere voluntatem? Quis est ergo princeps iste, discamus, ut cognoscentes lamentationem, etiam quod nunc super ea dicitur, evitemus. Plangitur princeps Tyri. Quam bonus Deus, qui etiam eos, qui se negaverunt, desinet! Et hoc venit etiam ex amoris affectu. Nemo quippe plangit quem odit : et qui plangitur, plangitur quidem ut mortuus : verum quasi adhuc quaeratur, quasi vivis desiderio sit, diligitur. Et Jerusalem quando plangitur, scriptum est : *Et factum est postquam captus est Israel, et desolata est Jerusalem, sedit Jeremias fleus, et lumentans lamentationem istam super Jerusalem, et ait : Quomodo sedet sola civitas, quae abundat populis, facta est ut vidua quae multiplicata erat in nationibus : princeps in regionibus facta est in tributum (Thren. 1).* Plangitur et Nabuchodonosor. Ubi sunt haereses, ubi sunt qui aiunt istos in perditionem creatos esse? Criminantur **995** Creatorem, ut se criminibus absolvant. Accipe lamentationem istam super regem Babylonis, et dices : *Quomodo cessavit qui repetebat? quomodo quievit qui exagebat?* In regem Babylonis ista dicuntur : *Quomodo occidit Lucifer de caelo, qui mane oriebatur, contritus est in terram (Isai. xiv)?* Et ille de caelo cecidit, et iste signaculum similitudinis, corona decore, in Paradiso deliciarum nutritus. Ecce omnes de caelo cecidisse, non descendisse referuntur. Dominus vero meus de caelo descendit, et qui descendit, ipse est filius hominis. At non sicut satanas. Non enim descendit de caelo, neque ei mali quicquam acciderat, et descendisset. Audi Jesum dicentem : *Videbam Satanam quasi fulgur de caelo cadentem (Luc. x), non descendentem.* Verum non solum Salvator e caelo descendit : quotidie multitudo descendit, et ascendit super filium hominis (Joan. 1). Videbis enim caelum apertum, et angelos Dei ascendentes et descendentes super filium hominis. Et tu exspecta ascensionem tuam. Tantum a ruina con-surgo, et audi : *Exsurge, Jerusalem, a ruina tua. Spera quia eis ascensus in caelum, et cave ne tibi quoque dicatur : Numquid qui cecidit, non resurget? aut necius non convertetur (Jer. viii)?* Vos qui convertuntur conversione pessima, dicit Dominus. Et iste itaque de his unus est, qui ruerunt, et plangitur ab ho-

mine princeps, cum princeps hominem flere debuerit. Homo est Ezechiel, et filius hominis : qui vero plangitur, Nabuchodonosor est, rex Babylonis. Accipe et tu lamentationem tuam super regem Babylonis, et dices : *Quomodo quievit qui repetebat?* et reliqua. Considera in quantam spem vocatus sis, o homo, qui carne circumdatus dicitis : *Quasi leo me emulsiisti, coagulasti autem me ad similitudinem casei, oleum et carnibus me vestisti, ossibus et nervis me contrixisti (Job. x).* Tu ergo, qui de conditione tua dolebas, ecce plangis, et ille qui carne non est circumdatus, a te plangitur : vocatus es enim in eam spem, de qua ille cecidit. Peccato Israel, salus genibus subintravit. Audebo aliquid sacratius dicere, in locum angelorum, qui ruerunt, tu ascensurus es, et mysterium quod aliquando illis creditum est, tibi credendum erit, de quo dicitur : *Quomodo cecidit Lucifer, qui mane oriebatur? Tu vero lux factus es mundi, tu pro illo factus es Lucifer : unus de stellis erat Lucifer, qui de caelo ruit, et tu si tamen de semine es Abraham, inter stellas caeli computaboris. Eduxit enim **996** Abraham foras, et dixit ei Deus : Respice, et erit semen tuum (Gen. xv).* Hoc autem tunc erit, quando stellae cadent ut folia de caelo, et erit alia gloria solis, et alia gloria lunae, alia gloria stellarum. *Stella enim ab stella differt in claritate, sic et resurrectio mortuorum (I Cor. xv).* Verum noli gloriari adversum istiusmodi ramos, qui in infidelitate occiderant, et fracti sunt (Rom. xi) : tu quis in fide stas, fide et ascendes. Et per hoc quod plangis principem Tyri, et ea cum lamentatione deploras, quae superius interposuimus, edocere, ut forte in his bonis re-
pertus, quae princeps Tyri habuit, etiam in incipis rueret, si paululum fueris gloriatus, et non custodieris omni custodia cor tuum. Vide quippe quid dicit ad principem Tyri : *Tu signaculum similitudinis.* Volo nosse quid fuerit, ut signaculum similitudinis nuncupatus sit. Cum profeceris, accepisti signaculum; quoniam Deus vere huius pater quem signavit, et misit, et ideo semper credentes signanter a Domino. Jam autem et commune proverbium venit, et dicamus : ille, et ille non accepit signaculum, et ille signaculum habet. Quis habet signaculum? Ille quem signavit Deus. Audebo aliquid dicere, quia signaculo isto ille signatus est, qui baptizatus in Spiritu sancto, et igne, ille qui largitur imaginem caelestis, qui format te ad superiora, ut ultra non portes imaginem terrestriam. Cave, homo, ne saeculum istud egrediens, signaculo diaboli sis impressus. Habet quippe ille signaculum. Sicuti porta vimus imaginem terrestriam, unde, vel quando, vel qui significavit, hoc signo portaverimus imaginem terrestriam. Circum diabolus, et lustrat omnia, volens et ipse signare subiectos sibi. Signat autem singulorum corda considerans, et imprimit in eis figuram terreni per peccata, per vitia, ut portent imaginem et inscriptionem Caesaris postulat : *Qui habet aures audire audiatur (Matth. x).* Nam quia non habebat eam imagi-

nequam petebatur, neque ipse, neque discipulus A suus, docet ubi valeat reperiri imago quæ queritur. *Vade, inquit, ad mare, et mitte hamum, et eum piscem, qui prius ascenderit, tolle, et aperies os ejus: et cum inveneris staterem, tolle illum, et dabis pro me et te (Matth. xvii).* Neque ego habeo hanc imaginem, et superscriptionem, neque tu, si tamen vere discipulus meus es, si portæ inferorum non prævalent adversum te. Ergo Jesus aliter dat pro se imaginem 907 de mari illam accipiens, quæ in pisce fuerat lecta, similis his piscibus, de quibus hodie lectum est, qui adhærent in squamis draconis, qui sedet super flumina Ægypti. Vere quippe istiusmodi pisces ibi adhærent. Quanti et hodie pisces sunt quorum rex est iste qui in aquis multis regnat? Scriptum est quippe de invisibili dracone, quia ipse B rex sit omnium qui sunt in aquis; verum tu non es in aquis, sed in ea terra, quæ tibi repromittitur. Et hæc dicta sunt, ut diligentius ventilaremus, quod sit signaculum similitudinis. Quam beatus fuit in illo tempore quo signaculum similitudinis erat. Tibi adhuc deest ut similitudo signaculi fias, et procul es ab ejusmodi munere. Dixit quidem Deus: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Gen. 1):* attamen necdum consecutus es similitudinem. Fecit quippe Deus hominem, ad imaginem Dei fecit: ubi Dei est similitudo. *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (1 Joan. iii).* Ego sic accipio et hoc quod dicitur a propheta, *Deus, quis similis tibi (Psal. xxxiv)?* quasi illud: *Quis putas, fidelis et sapiens dispensator?* sicut et hoc: *Cum enim apparuerit, similes ei erimus.* Quis est, qui assimilatur ei? Pauci admodum sunt, qui receperunt similitudinem ut apostoli. *Faciemus hominem ad imaginem et similitudinem nostram.* Iste ergo, qui nunc plangitur, signaculum erat, et plenus sapientia, quem et tu planges, si factus fueris Ezechiel. Nescio autem si et tu sapientia plenus fueris: interim iste, qui plangitur, plenus erat sapientia, et erat decoris corona. Considera qualis fuerit, qui fuit corona decoris. Non simpliciter decor, nec gloria erat in eo, sed corona gloriæ. Hunc autem decorem noli extra te querere, sed circa animæ religionem, cogitatorium, ubi [At ibi ait meditatorium] ubi intellectuale consistit, ubi vera est pulchritudo. Quod si volueris ibi querere decorem, ubi caro est et sanguis, humor et venæ, D ubi materia corporalis, non poteris invenire. Siquidem verus decor in Salvatore est, et ita ab illo juxta largitudinem et misericordiam ejus in cunctorum divisus est animas. *Accingere gladium tuum circa femur tuum, potentissime, specie tua, et decore tuo, et pulchritudine tua (Psal. xlv, 3).* Est igitur aliquis decor in principali cordis nostri, et in anima. Quia autem istiusmodi decor etiam ad animam pertingat humanam, 908 propheta te doceat dicens: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere papuli, et domus patris tui, quia concupivit rex decorem tuum (Ibid., 44), id est, sponsus. Quis ita habet pulchritudinem animam, quis tantum possidet decorem, quis*

ita est extraneus ab omni fœditate, ut possit ei dici: *Concupivi rex decorem tuum?* Et tu quidem adhuc istum quæris decorem, et niteris ad placendum: isto vero a decore, quem habuit, in turpitudinem incidit. Et quomodo in corporibus sæpe videmus accidere, ut mulier speciosa, et pulchra facie ab ægrotatione decorem suum perdat, et per senectutem splendorem vultus amittat, eodem modo et anima, quæ pulchra erat, per infirmitatem amittit decorem, et per senectutem deformis efficitur. Cum enim susceperit veterem hominem cum actibus suis, senectute ejus pristinum perdit decorem. Venit Jesus ut transferat nos a vetere homine, et senectutis insignibus: ruga quippe, senectutis indicium est: ut ait Apostolus: *Ut exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid istiusmodi, verum, ut sit sancta et immaculata (Ephes. v).* Licet igitur a senectute et ruga ad juventutem transcendere: et hoc est in hac parte mirabile, quod corpus ab adolescentia pergit ad senium: anima vero, si venerit ad perfectum, a senecta in adolescentiam transmittitur. Ideo etiam exterior homo noster corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem. Oportuit te nosse decorem, quem rex concupiscit; oportuit te scire eum, qui aliquando fuit decoris corona: et tu cum fueris consecutus hanc gloriam, cave ne corrumpas. Siquidem et iste qui corrumpitur, signaculum erat similitudinis, plenus sapientia, et decoris corona. *In deliciis paradisi Dei tui inquinatus es.* Non ait simpliciter in paradiso, sed C in paradiso deliciarum. Quæro utrum sicut quædam paradisi differentia, et cum quis in paradiso Dei fuerit, tamen non sit in paradiso deliciarum: sicut latro ille prima hora cum Jesu ingressus est paradisum: si a te rogem, putasne, in paradisum introgressus est, an non? non dubium quia eum respondeas introgressum. Deinde si rursum a te queram, quid ergo introgressus paradisum, statione deliciarum loco exceptus est? dicas forsitan quia prima hora ingressus sit paradisum, in paradiso 909 deliciarum Dei factus non est. Sin autem jam videris eum accipientem de ligno vitæ, et de cunctis arboribus, quas non interdixit Deus, ita ut de omni ligno paradisi vescentem: si aspexeris eum et illius ligni, et omnium quæ nunc prohibita non sint, cibum edere: et a te rogem, putasne, iste non solum in paradiso factus est, verum etiam in paradiso deliciarum Dei? quid mihi aliud responsurus es, nisi eum in paradisi deliciis constitutum? Ad hanc beatitudinem tu festinas, qui videris plangere. Iste vero, qui plangitur, fuit quondam in deliciis Dei: omnem lapidem bonum indutus est, sardinum et carbunculum, sapphirum et beryllum, et hyacinthum, et jaspim, et reliquos duodecim lapides. Difficilis est, et ultra vires nostras naturamque hujus loci se exposito sustollit. Quis enim potest naturam uniuscujusque lapidis exponere, et describere sive colorem, sive vim ejus, ut sic valeat reperire, quare lapides isti assumpti sint? Attamen licet non simus tales,

mini deprecemur auxilium, ut infirmos habeant conatus tanti adversarii contra humanam animam dimicantes, et dicamus : *Nisi quia Dominus erat in nobis, in eo cum exurgerent homines in nos, forsitan vivos deglutissent nos.* Igitur est quidam princeps Tyri, et prophetia non de Hyram nos docet; hoc quippe nomen in tertio Regnorum libro scriptum est (III Reg. v), non de alio principe Tyri, neque de quoquam homine; non nos humana docent eloquia, sed divina, et quedam ineffabilia, et sacra sub personis hominum. Pharao homo est : aliud quiddam erudior intelligere Pharaonem. Et Nabal Carmeli homo est, et Hyram homo (I Reg. xxv) : sed aliud sub eorum doceor effigia. Quis est tantus et talis, qui a corporalibus consendat, qui a visibilibus invisibilia contempletur, et possit unumquodque horum secundum Dei intelligere voluntatem? Quis est ergo princeps iste, discamus, ut cognoscentes lamentationem, etiam quod nunc super ea dicitur, evitemus. Plangitur princeps Tyri. Quam bonus Deus, qui etiam eos, qui se negaverunt, deflet! Et hoc venit etiam ex amoris affectu. Nemo quippe plangit quem odit : et qui plangitur, plangitur quidem ut mortuus : verum quasi adhuc queratur, quasi vivis desiderio sit, diligitur. Et Jerusalem quando plangitur, scriptum est : *Et factum est postquam captus est Israel, et desolata est Jerusalem, sedit Jeremias fletus, et lamentans lamentationem istam super Jerusalem, et ait : Quomodo sedet sola civitas, quæ abundat populis, facta est ut vidua quæ multiplicata erat in nationibus : princeps in regionibus facta est in tributum (Thren. 1).* Plangitur et Nabuchodonosor. Ubi sunt hæreses, ubi sunt qui aiunt istos in perditionem creatos esse? Criminantur **995** Creatorem, ut se criminibus absolvant. Accipe lamentationem istam super regem Babylonis, et dicas : *Quomodo cessavit qui repetebat? quomodo quievit qui exiebat?* In regem Babylonis ista dicuntur : *Quomodo cecidit Lucifer de cælo, qui mane oriebatur, contritus est in terram (Isai. xiv)?* Et ille de cælo cecidit, et iste signaculum similitudinis, corona decore, in Paradiso deliciarum nutritus. Ecce omnes de cælo cecidisse, non descendisse referuntur. Dominus vero meus de cælo descendit, et qui descendit, ipse est filius hominis. At non sicut satanas. Non enim descendit de cælo, neque ei mali quicquam acciderat, et descendisset. Audi Jesum dicentem : *Videbam Satanam quasi fulgur de cælo (Luc. x), non descendentem. Verum pater e cælo descendit : quotidie descendit, et ascendit super filium hominis, et dabis enim cælum apertum, et erunt descendentibus et ascendentes super te, et tu exspecta ascensionem tuam, et surge, et audi : Exsurge, Jeremias, quia scis ascensurus in cælum, et que dicatur : Numquid convertetur morsus non convertetur conversione peccatorum, et que de his unus est*

A mine princeps, cum princeps hominiter. Homo est Ezechiel, et filius hominiter plangitur, Nabuchodonosor est, rex Tyrois, et tu lamentationem tuam super Tyrois, et dicas : *Quomodo quievit qui reliqua. Considera in quantam spem vocatus es, mo, qui caræ circumdatus dicis : Quomodo quievit, et carnibus me vestisti, ossibus et nervis (Job. x).* Tu ergo, qui de conditum ecce plangis, et ille qui carne non a te plangitur : vocatus es enim in ille cecidit. Peccato Israel, salus dicitur. Audebo aliquid sacratius dicere. **B** quod allquando illis creditum erit, de quo dicitur : *Quomodo mane oriebatur? Tu vero lux factus es illo factus es Lucifer : unus qui de cælo ruit, et tu si tanquam ham, inter stellas cæli condideris.* **996** Abraham foras, et dicitur : *erit semen tuum (Gen. xv)* quando stellæ cadent ut gloria solis, et alia gloria. *Stella enim ab stella differt, et rectio mortuorum (I Cor. adversum istiusmodi raderant, et fracti sunt in cælum, et ascendet. Et Tyri, et ea cum lamentatione interposuimus, edocuerunt, quæ princeps rueret, si paululum dieris omni custodia ad principem Tyri nosse quid fuerat cupates sit. Quomodo quoniam Deus mihi, et idcirco dico. Jam dicamus : signaculum quem signaculum sancto qui signaculum em*

natura incognita, et uni tantummodo
 nihil quicquid novit filius, hoc mundo
 capit creatura, quod capit Deus; et ut
 quædam, non capiunt signa æqualiter co-
 gnoscuntur, quæ in Paulo quam in Timotheo,
 signa electionis. Et vere magnum in domo
 Dei, quod Deus rursum capit quæ ego capere non
 possum. Est forsitan aliquis, qui etiam me minus
 capit, quædam quæ solus Christus capit, et
 illa est janua templi Dei. Quæ est enim ista?
 Interior, quæ extra mundanas res, et in-
 teriores aperit, ut ita dicam, immateriales aperit. Ne-
 que frustra positum est, exteriorem januam
 esse clausam. Quæ est ista janua exterior?
 Exterior. Quare clausa? quia Dominus Deus Israel
 non egreditur, et egreditur per eam. Quare ingre-
 ditur? quod agnoscatur. A quo? a duce. Quis ad clau-
 sam dux iste? Salvator est, qui panem come-
 dit, et portam cum Patre claudit, qui spiritali pas-
 ce. *Meus cibus est, dicens, ut faciam voluntatem*
patris, qui misit me, ut perficiam **1004** *opus ejus*
(Jo. vi. 38). Clausa est itaque janua ut nemo videat ma-
 gister sacerdotem panem in sanctis sanctorum com-
 munitatem. Ad hæc autem probanda quæ dicimus, qui
 in sanctis legit (*Levit. vii*), ablato ex corde suo velami-
 ne, poterit agnoscere mysterium sacerdotum. Ibi quip-
 pe de sacrificiis et cibis, quæ soli sacerdotes comedunt,
 agitur. Sunt quidam cibi sacerdotales, quos non
 comedit sacerdos in domo sua, non cum filiis, licet
 sacerdotales sint, non cum uxore, licet legitime ei
 nupterit; sed in loco sancto comedit eos, et comedit
 ibi escam in sanctis [*Al. sancta*] sanctorum. Quomodo
 sacerdos non comedit escam in domo sua, aut in alio
 quôquam loco, sed in sanctis sanctorum: sic Salva-
 tor meus solus comedit panem, nullo valente come-
 dere cum eo. Est autem quidam locus, in quo come-
 dens, et me secum attrahit ad vescendum: *Eccæ enim,*
inquit, ad ostium sto, et pulso, si quis mihi aperuerit,
ingrediar ad eum, et cenabo cum eo, et ipse mecum
(Apoc. iii). Ex quo apparet, et alium posse cenare
 cum eo. Porro quædam esca est, qua solus tantum-
 modo vescitur. Excellens quippe ab universa condi-
 tione natura ejus, et ab omnibus segregata, facit
 eum quotidianum panem de Patris natura comedere.
 Unusquisque nostrum petit panem quotidianum, et
 petens quotidianum panem, non eundem nec ejus-
 dem mensuræ eum accipit, verum semper in oratio-
 nibus puris, et munda conscientia, in factis justitiæ,
 quotidianum comedimus panem. Si quis vero minus
 purus est, alio modo quotidianum comedit panem.
 Dominus autem, qui omnium judex est, det nobis
 panem viventem, ut cibati eo, et corroborati possimus
 in cœlum iter facere, glorificantes Deum omnipoten-
 tem, per Christum Jesum, cui est gloria et imperium
 in secula sæculorum. Amen.}

qui cuncta intelligere possimus, pauca videamus, quomodo duodecim istis lapidibus indutus fuerit. Si cui divinæ litteræ curæ sunt (ad quam rem sæpe exhortamur adolescentes, sed ut video, nihil proficimus, tantummodo tempora consumentes : non enim potuimus aliquos eorum ad id perducere, ut sacris voluminibus insisterent) et duodecim illos lapides, et cætera requirat in Scripturis, inveniet et in Apocalypsi eodem modo, atque ordine nuncupatos. Qui ibi primus : et hic primus est positus, qui secundus secundus, qui tertius tertius, qui quartus quartus, atque ita usque ad duodecimum lapidem, ordo servatus est. Cur ergo, et super quo lapides isti in Apocalypsi nuncupati sunt? Utique super portas Jerusalem cœlestis, ibique dicitur, quia prima porta topazium sit, secunda smaragdus, tertia carbunculus, quarta sapphirus, atque ita in hunc modum in singulas portas singuli lapides distribuuntur. Si intellexeris portas Jerusalem, et portas filiz Sion, ubi et oportet te canere Deo. *Cantabo quippe, ait, omnes laudes tuas in portis 1000 filiz Sion (Psal. ix, 15) : si animadvertaris quomodo indutus sit aliquis duodecim lapidibus, et ingressus Jerusalem, et per alias portas ingressus, conspicias virgines duodecim. In libro Pastoris, ^a in quo angelus pœnitentiam docet, duodecim virgines habent nomina sua, Fides, Continentia, et cætera : potestis quippe legere, si vultis. Deinde quando turris ædificatur, cum assumpseris fortitudines virginum, pariter accipies et id quod de portis dicitur : ornamentum quippe tibi est unaquæque virtus, atque ita in hunc modum superædificant fundamento Christi, non solum aurum et argentum, verum et lapides pretiosos. Prohibitum est autem ædificare ligna, fenum et stipulam (I Cor. iii). Intus est igitur iste lapis duodecimus. Et nobis adhuc imperatum est, ut dicamus de Tyro et Sidone, et Pharaone : angustia temporis neque superiora quæ cœpimus implere permisit, et hæc quæ volumus enarrare, quasi commenti more perstringenda sunt breviter. Comminatio est in Sidonem, quæ interpretatur ^b venatores. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium (Psal. cxiii). Si Hebraice legis, habes, de laqueo Sidoniorum. Igitur Sidonii venatores sunt, et comminatio, quæ fit in eos, propter te fit, quoniam volunt te capere, et diligenter observant quomodo auditores Scripturarum de Ecclesia avellant, quomodo de finibus Judææ ad fines Sidonis transferant : verum tu omni custodia serva cor tuum, et discite quia comminatio in venatores tui causa sit. De Pharaone vero jam aliqua sermo memoravit, affirmans eum draconem sedentem in medio fluminum*

^a Habes hæc lib. iii, Simil. 9, cap. 2 et cap. 16. Sæpe hunc Pastoris, sive Hermæ librum laudat Origenes, nec tamen pro Canonico umquam obtrudit. Quin immo homil. 9 in Num. In libello, inquit, Pastoris : si cui tamen Scriptura illa recipienda videtur, similia designantur.

^b Hieronymo imposuisse hic ipse videtur Origenis locus, scribenti in comment. in Ezechielem cap.

atque dicentem : *Mea sunt flumina, et ego feci illa (Ezech. xxix)*. Novi ego differentias fluminum, et scio flumina in quibus draco sedeat, super quæ flumina hi, qui de Israel capti fuerant, sedentes, cum carmen Sion canere non possent, flebant, secundum id quod in Psalmis scriptum est : *Super flumina Babylonis illic sedimus, et flevimus (Psal. cxxxvi, 4)*. Et scio aliud flumen, cujus impetus lætificat civitatem Dei, juxta Psalmistæ vocem dicentis : *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei*. Vis audire quis est iste fluvius, cujus impetus lætificat 1001 civitatem Dei? Jesus Christus Dominus noster est fluvius, cujus impetus lætificat civitatem Dei. Iste est qui sit per Isaiam : *Ecce ego declino in vos quasi fluvius pacis (Isai. lxxvi)*. Scio ego quosdam esse fluviis re-

B promissos, qui ex hoc fluvio manant. Omnis enim, qui biberit ex aqua ista, sitiet rursus : *Qui autem biberit ex aqua, quam ego dederò, ait Jesus, non sitiet in æternum, sed erit fluvius in eo fons aquæ salientis in vitam æternam, et flumina de ventre ejus egredientur (Joan. iv)*. Habes igitur fluviis sanctos, a quibus procul est draco. Quomodo enim tria sunt impossibilia mihi ad intelligendum, via serpentis supra petram, *Petra autem erat Christus*, et non est via serpentis ubi est Jesus : sic non possum in 1002 his fluminibus draconis invenire vestigia. Est autem quidam fluvius, quem draco fecit, dicit quippe draco, et comminatur Deus tam draconi, quam fluviis in quibus est draco : *Mea sunt flumina, et ego feci illa*. Audi hæreticum cum omni versutia et ingenio prædicantem, necdum venisse Jesum Christum. Ista sunt flumina, in quibus versatur draco, et ipse fecit ea, et dicit draco : *Mea sunt flumina, et ego feci illa*. Idcirco diligenter attende, cum aquam biberis, ne forte de illo fluvio bibas, in quo sedit draco : sed bibe ex aqua viva, et de eo fluvio, in quo est sermo Dei, in quo Dominus noster Jesus Christus, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA DECIMA QUARTA.

De eo quod dicitur : *Porta hæc clausa erit, non aperietur, et nemo per eam transibit, quia Dominus Deus transibit per eam (Cap. xliiv)*.

1001 *Et ait Dominus ad eum : Porta hæc clausa erit, non aperietur, et nemo per eam transibit, quia Dominus Deus Israel transibit per eam, et egredietur. Et erit clausa.* Portas plures templi describit, specialiter Ezechiel filius hominis, et quod de singulis descriperit portis, nunc rursus exponit his, qui habent aures ad audiendum, de porta sanctorum exteriore quæ respicit contra Orientem, et clausa sit semper. *Et ait Dominus ad eum : Porta hæc clausa erit, non aperietur, et nemo per eam transibit, quia*

xxvii, de hoc psalmi testimonio : *Ubi nos legimus, Venantium, in Hebraico scriptum est, Sidoniorum. Monuimus vero nos in eum locum, in Hebræo שַׁדְדִים Jocesim, non Sidonim legi, et Joces, aucupem, venatorem vero proprie dici, Sojad שׁוֹאֵד. Vide quæ ad excusandum memoriæ lapsus in Hieronymo Victorius congerit, nobisque notata sunt ad laudatum Ezechielis caput supra pag. 307; not.*

Dominus Deus Israel ingrediatur per eam, et egrediatur, et erit clausa. Et aliam causam addit cur clausa sit porta, non solum quia Dominus Deus transibit per eam, sed quia et dux sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino secundum viam Elœam, quod interpretatur *vestibulum portæ. Et ingrediatur secundum viam ejus, et egrediatur.* Dominus Deus universitatis conditor per aliquam portam, quæ ex sensibili materia est, atque clausa semper ingreditur et egreditur, et ejus causa, qui cœlum terramque fundavit, ingreditus et egrediens nusquam porta reserabitur. Verum alia ratio est portæ exterioris, et secundum viam sanctorum. Quæ est ergo illa ratio, ut clausa permaneat? Supradictus dux ibi sedet, ut nemo eum videat sedentem [*Leg. edentem*] panem in conspectu Domini. Qui hæc observare legit, nonne quodammodo **1002** Scripturam audit loquentem : *Surge qui dormis? Nonne stimuletur ut exurgat a mortuis, et ea, quæ clausa sunt, quærat? Ego audenter dicam, secretiora quæque clausa esse, et manifestiora reserata, et non esse clausa. Aperientes ea quæ clausa sunt, hæc nos dicimus; sed Evangelia testantur: Væ vobis, scribæ, et pharisæi hypocritæ, et vobis legis doctoribus væ, quia tulistis clavem scientiæ, et ipsi non intrastis, et ingredientes prohibuistis (Luc. xi).* Est igitur quædam clavis scientiæ ad ea, quæ sunt clausa, reseranda: et sunt plurimi, neque ipsi ingredientes, neque eos permittentes, qui ingredi volunt. Et in alio loco sensus Scripturarum liber dicitur esse signatus : *Et erunt sermones libri istius, quasi sermones libri signati: quem si dederint homini litteras nescienti, dicentes ei, lege, et dicet, nescio litteras: et dabunt eum homini scienti litteras, dicentes ei, lege, et dicet, non possum legere, signatus est enim (Isai. xxviii).* Manifestius autem voluntatem hujus exempli, Apocalypsis Joannis continet, memorans : *Circuivit angelus dicens, quis dignus aperire signacula, et solvere ea, et legere quæ scripta sunt? Et nemo inventus est in cœlo, neque in terra neque sub terra, qui possit aperire signacula, et legere quæ scripta erant in libro. Sed ego flebam. Et venit quidam ad me et dixit mihi: noli flere. Ecce vicit leo de tribu Juda, radix et **1003** genus David, aperire librum et solvere signacula ejus. Et aperuit, qui erat de tribu Juda, et manifestavit quæ erant scripta (Apoc. v).* Quamdiu non venit Deus meus, clausa erat lex, clausus sermo propheticus, velata lectio veteris Testamenti, et usque ad hanc diem, quando legitur Moyses, velamentum in corde Judæorum est positum. Sunt autem quidam, qui amant velamentum, et oderunt eos qui de velamine interpretantur: sed nos convertamur ad Dominum, ut, ablato velamine, dicamus: *Nos autem omnes revelata facie gloriam Dei speculantes in eandem imaginem transformamur a gloria in gloriam (II Cor. iii).* Verum est quædam porta, et una, et clausa, per quam nemo transit. Sunt quippe quædam

A universæ creaturæ incognita, et uni tantummodo nota. Neque enim quicquid novit filius, hoc mundo aperuit. Non capit creatura, quod capit Deus; et ut ad majora veniam, non capiunt signa æqualiter cognitionem. Plus erat in Paulo quam in Timotheo, cum esset vas electionis. Et vere magnum in domo vas, Thimotheus rursus capit quæ ego capere non possum. Et est forsitan aliquis, qui etiam me minus capiat: sunt quædam quæ solus Christus capit, et idcirco clausa est janua templi Dei. Quæ est enim ista? obsecro. Exterior, quæ extra mundanas res, et incorporeas, et, ut ita dicam, immateriales aperit. Neque enim frustra positum est, exteriorem januam semper esse clausam. Quæ est ista janua exterior? Sanctorum. Quare clausa? quia Dominus Deus Israel solus ingreditur et egreditur per eam. Quare ingreditur? ut cognoscatur. A quo? a duce. Quis ad clausam portam dux iste? Salvator est, qui panem comedit, qui portam cum Patre claudit, qui spiritali pascitur cibo. *Meus cibus est, dicens, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam **1004** opus ejus (Joan. iv).* Clausa est itaque janua ut nemo videat magnum sacerdotem panem in sanctis sanctorum comedentem. Ad hæc autem probanda quæ dicimus, qui Leviticum legit (*Levit. vii*), ablato ex corde suo velamine, poterit agnoscere mysterium sacerdotum. Ibi quippe de sacrificiis et cibus, quæ soli sacerdotes comedunt, refertur. Sunt quidam cibi sacerdotales, quos non comedit sacerdos in domo sua, non cum filiis, licet sacerdotales sint, non cum uxore, licet legitime ei nupserit; sed in loco sancto comedit eos, et comedit ibi escam in sanctis [*Al. sancta*] sanctorum. Quomodo sacerdos non comedit escam in domo sua, aut in alio quoquam loco, sed in sanctis sanctorum: sic Salvator meus solus comedit panem, nullo valente comedere cum eo. Est autem quidam locus, in quo comedens, et me secum attrahit ad vescendam: *Ecce enim, inquit, ad ostium sto, et pulso, si quis mihi aperuerit, ingrediar ad eum, et cœnabo cum eo, et ipse mecum (Apoc. iii).* Ex quo apparet, et alium posse cœnare cum eo. Porro quædam esca est, qua solus tantummodo vescitur. Excellens quippe ab universa conditione natura ejus, et ab omnibus segregata, facit eum quotidianum panem de Patris natura comedere. Unusquisque nostrum petit panem quotidianum, et petens quotidianum panem, non eundem nec ejusdem mensuræ eum accipit, verum semper in orationibus puris, et munda conscientia, in factis justitiæ, quotidianum comedimus panem. Si quis vero minus purus est, alio modo quotidianum comedit panem. Dominus autem, qui omnium iudex est, det nobis panem viventem, ut cibati eo, et corroborati possimus in cœlum iter facere, glorificantes Deum omnipotentem, per Christum Jesum, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.]